

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)
Vol. 11 No. 2 (July - December 2023)

ISSN 2774-0277 [Print]

ISSN 2985-1246 [Online]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 [กรกฎาคม – ธันวาคม 2566]

วารสารวิชาการ ราย 6 เดือน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

[กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ]

ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น
รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะชั้นหมาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา ชูมนาเสียว
รองศาสตราจารย์ ดร.รติชัย รตทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เครือเย็น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชัย กุลตวนิช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ แก้วบุญมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา สมประจบ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวลัย แก้วศรีนวล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภูพงษ์พันธุ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชนา พานิช

มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

[บรรณาธิการบริหาร]

รองศาสตราจารย์ ดร.วิณัฏฐา แสงสุข

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[บรรณาธิการประจำฉบับ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ปิตินนบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ประจำกองบรรณาธิการ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกานต์ นานรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัลยา คงประดิษฐ์
อาจารย์ ดร.ชญาพัฒน์ เลิศอำนาจกิจเสรี
อาจารย์กิตติพิศ วีรอนันตมิตร
อาจารย์กุลธีร์ บรรจุแก้ว
อาจารย์ภูมินทร์ วาดเขียน
อาจารย์วรางคณา ปัญญาณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[พิสูจน์อักษรภาษาอังกฤษ]

อาจารย์ศิริวิมล นกทรัพย์
อาจารย์วราภรณ์ สืบวงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[จัดรูปเล่ม]

นางสาวรมย์รวี โพธิ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ออกแบบปก]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[สำนักงานวารสาร]

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ถนนปรีดีพูนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000
โทร. 0 3527 6555 ต่อ 4523
โทรสาร. 0 3524 5400
E-mail: husoarujournal@aru.ac.th

[สถานที่พิมพ์]

บริษัท เดแน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส จำกัด
เลขที่ 99/164 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2575 1791 3
โทรสาร 0 2575 1791 3 ต่อ 16
Email: protexts@hotmail.com

เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

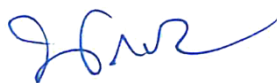
[บทบรรณาธิการ]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2566 ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

- 1) การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษาการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick”
- 2) การศึกษาความเสมอภาคทางเพศ: กรณีศึกษาร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.
- 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- 4) ผลของการใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหน่วยการเรียนรู้เรื่องระบำดอกบัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู และ
- 6) โครงสร้างระบบนิวซอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัย

นอกจากบทความวิจัยดังกล่าวแล้ว วารสารฉบับนี้ยังนำเสนอบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) จิตสำนึกในปรัชญาขงจื้อ และ 2) ค่านิยมทางสังคมจากคำปริภาษ: บทอรรถาธิบาย คณิศรธรรม น้ำเพชร และบทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ Navigating copyright for libraries: Purpose and scope ซึ่งเป็นหนังสือในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในงานห้องสมุด

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้่านทุกท่าน หากท่านมีข้อเสนอแนะสามารถติชมวารสารหรือติดต่อเผยแพร่ผลงานวิชาการได้ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal>

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ปิตินบติ

บรรณาธิการ

[สารบัญ]

บทความวิจัย

การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษาการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick”

ชญานนท์ ชมดี -- วิเชษฐชาย กมลลัจจะ

1

การศึกษาความเสมอภาคทางเพศ: กรณีศึกษา ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.

พรพรรณ ยานธกิจ -- ไททัศน์ มาลา

21

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

อริศรา กองแก้ว -- ไททัศน์ มาลา

33

ผลของการใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระเบิดอกบัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ณัฐภูมิ ยิ่งยงยุทธ -- พวงเพ็ญ อินทรประวัติ -- ประณต นาคะเวช

47

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล กุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

दनัย ลามคำ

57

โครงสร้างระบบนิวชอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัย

วีรวัฒน์ เสนจินทร์ชัย

69

บทความวิชาการ

จิตสำนึกในปรัชญาขงจื้อ

สรวิชัย วงษ์สอาด -- พระครูพิพิธวรกิจจานุการ

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนต์ (สุทนต์) -- กฤติยา ถั่วทอง

97

ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษ: บทรื่องลิเก คณะศราราม น้ำเพชร

วิเชษฐชาย กมลลัจจะ

119

[สารบัญ]

บทวิจารณ์หนังสือ

Navigating copyright for library: Purpose and scope

วนิด์ภา รอดอ่อน

135

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสาร

139

การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษาการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick”

Cyberbullying: A Case Study of Facebook Users' Comments on Facebook
Fan Page “Blasian Chick”

ชญาณนท์ ชมดี* | Chayanon Chomdee

สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย;
Education Research Development and Demonstration Institute, Srinakharinwirot University, Thailand.

วิชเชษฐชาย กมลสัจจะ | Wichetchay Kamonsujja

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย;
Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

*Corresponding author email: Chayanon.swu@gmail.com

Abstract

This research aimed to study 1) the demographics of social media harassers on the “Blasian Chick” page, and 2) the characteristics of social media bullying on the “Blasian Chick” page. This research was a mixed method research, both quantitative and qualitative, and presented by descriptive and analytical methods. The results of the study revealed that most of the harassers were male, followed by anonymous and female respectively. In terms of the nature of the bullying, the most common type of bullying mentioned was appearance, followed by using coarse words and ethnicity, respectively. It showed the nature of social media bullying that arises from a combination of various social factors. Both in terms of beauty norms under the patriarchal system where the male population is found to be the most violent. Prejudice and the problem of not accepting differences that create otherness in Thai society. Including the view of bullies that bullying is just fun and not violent, along with the second largest anonymous population of bullies. It showed that social media is not limited by time, or place, and can conceal one's identity, thus facilitating violence in bullying. Thus contributing to violence in bullying. These factors are the reason why harassment is so intense and exists today.

Keywords: Cyberbullying, Comments on Facebook, Facebook Fan Page “Blasian Chick”

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick” และ 2) ศึกษาลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick” วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านลักษณะประชากร พบผู้ระรานเพศชายมากที่สุด รองลงมาคือไม่ระบุตัวตน และเพศหญิง ตามลำดับ ส่วนในด้านลักษณะของการระราน พบการการระรานที่กล่าวถึงรูปลักษณ์มากที่สุด รองลงมาคือการใช้คำหยาบ และชาติพันธุ์ ตามลำดับ ทำให้เห็นลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางสังคมหลากหลายปัจจัยประกอบกัน ทั้งในเรื่องบรรทัดฐานทางความสวย ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยที่พบประชากรผู้ระรานเพศชายมากที่สุด อนาคต ปัญหาการไม่ยอมรับความแตกต่างที่สร้างความเป็นอื่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมถึงมุมมองของผู้ระรานที่มีต่อการระรานว่าเป็นเพียงเรื่องสนุกสนาน ไม่รุนแรง ประกอบกับการพบประชากรผู้ระรานที่ไม่ระบุตัวตนมากเป็นอันดับสอง ทำให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และสามารถปิดบังตัวตนได้ จึงเอื้อให้เกิดความรุนแรงในการระราน ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การระรานมีความรุนแรงและยังคงอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์, การแสดงความคิดเห็นบนเฟซบุ๊ก, เพจ “Blasian Chick”

บทนำ

ในอดีตการกลั่นแกล้งกันทางสังคมเป็นการกลั่นแกล้งทางด้านกายภาพหรือการทำร้ายแบบซึ่งหน้าระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกรกระทำ เช่น การแสดงออกทางคำพูดที่รุนแรง การทำร้ายร่างกาย ร้ายแรงไปจนถึงเกิดการทะเลาะวิวาท การกลั่นแกล้งกันในลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในสังคมที่มีช่องว่างระหว่างผู้ที่มีพลังกำลังหรือมีอำนาจมากกว่า กระทำแก่ผู้ที่อ่อนแอกว่า และมีโอกาสเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกรกระทำ อาจทำให้ผู้ถูกรกระทำประสบปัญหาในการใช้ชีวิตได้ในอนาคต จากสถิติพบว่าประเทศไทยมีปัญหาเรื่องการข่มเหงรังแกกันหรือการกลั่นแกล้งเป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งหมายความว่า การกลั่นแกล้งในประเทศไทยมีระดับการกลั่นแกล้งที่มีความถี่ที่รุนแรง นอกจากนี้ยังพบว่าแนวโน้มของการกลั่นแกล้งเริ่มเร็วขึ้นและพบในเด็กที่อายุน้อยลงเรื่อย ๆ (กรมสุขภาพจิต, 2564ก)

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคม จากรายงานสถิติ Thailand Digital Stat 2021 พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี 2021 เพิ่มขึ้นมากถึง 51 ล้านคน ผู้คนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากถึงร้อยละ 69.5 และมีการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 8 ชั่วโมง 44 นาที โดยใช้งานผ่านอุปกรณ์มือถือมากที่สุด (ณัฐพล ม่วงท่า, 2564) จากพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนในสังคม ทำให้การติดต่อสื่อสารจากการพบปะซึ่งหน้าเปลี่ยนเป็นการพบปะกันบนชุมชนออนไลน์มากขึ้น เมื่อรูปแบบการติดต่อสื่อสารเปลี่ยนไป รูปแบบการกลั่นแกล้งกันทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงตามเช่นกัน

จากปัญหาการกลั่นแกล้งซึ่งหน้ากลายเป็นปัญหา “Cyberbullying” โดย สำนักงานราชบัณฑิตยสภาให้คำจำกัดความ “Cyberbullying” ไว้ว่า “การกระรานทางไซเบอร์” หมายถึง การกลั่นแกล้ง การให้ร้าย การด่าว่า การข่มเหง หรือการรังแกผู้อื่นทางสื่อสังคมต่าง ๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2562) ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากเจตนาที่มุ่งร้ายให้อับอาย เจ็บใจ และเสียใจ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในเรื่องการกลั่นแกล้งที่มากขึ้น เพราะเมื่อเป็นสื่อสังคมออนไลน์ จึงขยายข้อจำกัดของการกลั่นแกล้งในรูปแบบเดิม ทั้งทางด้านเวลา บุคคล สถานที่ สามารถทำได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่จำเป็นต้องพบกัน และยังสามารถกระทำต่อผู้ที่ไม่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว ดังนั้น การกระรานทางสื่อสังคมออนไลน์จึงมักเป็นการกระทำซ้ำ ๆ ผ่านการใช้เครื่องมือสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ เชื่อมต่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักในการกลั่นแกล้ง อาทิ การโพสต์ การแชร์ การส่งต่อข้อมูลอันเป็นเท็จของบุคคลอื่น ส่งต่อข้อความในทางให้ร้าย กระทำการให้เกิดความอับอาย ผิดต่อกฎหมาย จริยธรรม รวมถึงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น (สำนักงานปลัดบัญชีกองทัพบก, 2563) สอดคล้องกับ นภาพรณ อาษาเพชร (2560) ที่ศึกษาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ความรุนแรงที่ต้องแก้ไข และนวัตกรรมการจัดการปัญหา พบว่า ด้วยลักษณะเฉพาะของการสื่อสารในโลกไซเบอร์ ทำให้การแสดงความก้าวร้าวมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ช่วยลดการเผชิญหน้ากับคู่กรณี

จากสถิติพบว่า เฟสบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ และเป็นชุมชนออนไลน์ที่ได้รับความนิยมจากคนไทยมากถึงร้อยละ 98.29 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่นำเสนอข้อมูลและเนื้อหาที่หลากหลาย เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้คนในสังคมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พูดคุย และนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจได้อย่างอิสระ

เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เฟซบุ๊กเป็นพื้นที่ชุมชนออนไลน์ที่ปรากฏการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องและรุนแรง

เพจ Blasian Chick ของ ซูซี่ ญัฐวดี ไวกาโล ลูกครึ่งไทย - แอฟริกัน ซึ่งมีผู้ติดตามกว่า 40,000 คน เป็นเพจที่มุ่งนำเสนออัตลักษณ์ของตนผ่านชุมชนออนไลน์อย่าง ‘เฟซบุ๊ก’ นอกจากนี้ ญัฐวดี ไวกาโล ยังเป็นผู้ที่ออกมาเรียกร้อง (Call out) ในประเด็นการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาความรุนแรง วิธีการรับมือ และเสริมสร้างกำลังใจให้กับเหยื่อผู้ถูกระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงเรียกร้องความเท่าเทียม ด้วยการสะท้อนให้เห็นปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) ในสังคมไทย จากประสบการณ์ในอดีต และที่พบในเพจเฟซบุ๊กของตนเองในปัจจุบัน ดังที่ ซูซี่ ญัฐวดี ไวกาโล (11 สิงหาคม 2564) เคยให้สัมภาษณ์แสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับประเด็นที่มีผู้กล่าวว่า “ปัญหาการกลั่นแกล้งในประเทศไทยอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง” ผ่านสำนักข่าว VOICE TV ความว่า “เหยื่อประเทศไทยก็บูลลี่แต่ก็ไม่ได้ขนาดนั้นปะ เป็นยังไงคะ ไปดูที่เพจดิฉันไหมคะ ถ้าบอกว่าไม่ขนาดนั้นไปดูที่เพจดิฉันไหมคะ แจ่ม ๆ จืด ๆ ทั้งนั้นเลย” สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงและแสดงให้เห็นว่า เพจ Blasian Chick เป็นเพจที่ปรากฏการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในระดับที่รุนแรงตามทัศนะของ ซูซี่ ญัฐวดี ไวกาโล ผู้เป็นเจ้าของเพจด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยศึกษาจากการแสดงความคิดเห็น สถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 ที่พบความคิดเห็นระรานกล่าวถึงเจ้าของเพจมากที่สุด ทั้งนี้สถานะดังกล่าวยังก่อให้เกิดกระแสการฟ้องร้องต้นตัวในเรื่องของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุดในเพจเช่นกัน จนมีผู้แสดงความคิดเห็นร่วมกันมากถึง 12,568 ความคิดเห็น ซึ่งเจ้าของเพจและผู้ติดตาม เรียกว่า “ปรากฏการณ์ทัวร์บางแค” เพื่อสะท้อนปัญหา ลักษณะประชากรของผู้ระราน รวมถึงลักษณะของการระราน ที่จะทำให้เห็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการระราน นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick”
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick”

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตข้อมูลวิจัย** ผู้วิจัยศึกษาการแสดงความคิดเห็นบนเฟซบุ๊ก Blasian Chick เฉพาะสถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 คัดเลือกเฉพาะการแสดงความคิดเห็นในเชิงระราน จำนวนทั้งหมด 125 ความคิดเห็น ซึ่งเจ้าของเพจและผู้ติดตามเรียกว่า “ทัวร์บางแค” หมายถึง ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบางแค” มีนัยยะสื่อถึงช่วงวัยของประชากรผู้ระราน โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เจ้าของเพจตัดสินใจดำเนินคดีกับผู้ระราน เป็นกรณีตัวอย่าง และทำให้สื่อต่าง ๆ หันมาสนใจจนเกิดกระแสรณรงค์ต่อต้านการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในสังคมไทย

2. **ขอบเขตด้านแนวคิด** ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดรูปแบบของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ของ มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (2561) มาใช้ในการพิจารณาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ Blasian Chick

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นบนเฟซบุ๊ก Blasian Chick เฉพาะสถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 คัดเลือกเฉพาะการแสดงความคิดเห็นในเชิงระราน จำนวน 125 ความคิดเห็น

2. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นบนเฟซบุ๊ก Blasian Chick เฉพาะสถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 คัดเลือกเฉพาะการแสดงความคิดเห็นในเชิงระราน จำนวน 125 ความคิดเห็น มาวิเคราะห์ในด้านลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick” และลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick” และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์

ผู้ศึกษาจัดแบ่งประเด็นของภาพลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงปรากฏการณ์ที่เจ้าของเพจและผู้ติดตามเรียกว่า “ทัวร์บางแค” (สถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 จากจำนวนทั้งหมด 12,568 ความคิดเห็น) โดยแบ่งออกตามเพศสภาพ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง นอกจากนี้ผลจากการศึกษายังพบลักษณะของผู้ระรานที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ กล่าวคือ เป็นบัญชีผู้ใช้ปลอมที่ถูกสร้างขึ้น หรือที่เรียกว่า “เฟซไม่ระบุตัวตน” มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์

ลักษณะประชากร	ชาย	หญิง	ไม่ระบุตัวตน
จำนวนความคิดเห็น	60 (ร้อยละ 48.00)	32 (ร้อยละ 25.60)	33 (ร้อยละ 26.40)
รวม	125		

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาลักษณะประชากร พบว่า โดยรวมจำนวน 125 ความคิดเห็น เป็นเพศชายมากที่สุด เป็นจำนวน 60 ความคิดเห็น (ร้อยละ 48.00) รองลงมาคือ ไม่ระบุตัวตน จำนวน 33 ความคิดเห็น (ร้อยละ 26.40) เพศหญิงจำนวน 32 ความคิดเห็น (ร้อยละ 25.60) ตามลำดับ

2. ลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ใน “ปรากฏการณ์ทัวร์บางแค” เพจ Blasian Chick

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์

ลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์				
ลักษณะการระราน	จำนวนความคิดเห็น	ลักษณะประชากร		
		ชาย	หญิง	ไม่ระบุตัวตน
รูปลักษณ์	52 (41.60)	27 (51.92)	14 (26.92)	11 (21.16)
ชาติพันธุ์	29 (23.20)	14 (48.27)	7 (24.14)	8 (27.59)
คำหยาบ	44 (35.20)	19 (43.18)	11 (25.00)	14 (31.82)
รวม	125	60	32	33

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงปรากฏการณ์ที่เจ้าของเพจและผู้ติดตามเรียกว่า “ทัวร์บางแค” พบว่า โดยรวมความคิดเห็นของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 125 ความคิดเห็น มีลักษณะการระรานด้วยรูปลักษณ์มากที่สุด โดยมีจำนวน 52 ความคิดเห็น (ร้อยละ 41.60) ประกอบด้วย ผู้ระรานชาย 27 ความคิดเห็น (ร้อยละ 51.92) ผู้ระรานหญิง 14 ความคิดเห็น (ร้อยละ 26.92) ผู้ระรานไม่ระบุตัวตน 11 ความคิดเห็น (ร้อยละ 21.16) รองลงมาคือลักษณะการระรานด่าทอด้วยคำหยาบจำนวน 44 ความคิดเห็น (ร้อยละ 35.20) ประกอบด้วย ผู้ระรานชาย 19 ความคิดเห็น (ร้อยละ 43.18) ผู้ระรานหญิง 11 ความคิดเห็น (ร้อยละ 25.00) ผู้ระรานไม่ระบุตัวตน 14 ความคิดเห็น (ร้อยละ 31.82) และลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ด้วยชาติพันธุ์จำนวน 29 ความคิดเห็น (ร้อยละ 23.20) ประกอบด้วย ผู้ระรานชาย 14 ความคิดเห็น (ร้อยละ 48.27) ผู้ระรานหญิง 7 ความคิดเห็น (ร้อยละ 24.14) ผู้ระรานไม่ระบุตัวตน 8 ความคิดเห็น (ร้อยละ 27.59) ตามลำดับ ซึ่งพบว่าผู้ระรานเป็นเพศชายมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะการระรานทางด้านรูปลักษณ์

ลักษณะทางกายภาพ รูปร่าง หน้าตา หรือผิวพรรณ เป็นสิ่งที่ผู้คนในชุมชนออนไลน์เพซบุ๊กสังเกตเห็นเป็นสิ่งแรก เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการตั้งรูปประจำตัวเพื่อให้ทราบถึงตัวตนทั้งเจ้าของเพจหรือเจ้าของพื้นที่ในชุมชนยังมุ่งนำเสนอตัวตนของตนเอง กิจกรรม วิถีชีวิตผ่านรูปถ่ายบุคคลอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” พบว่า ปรากฏลักษณะของการระรานด้วยการกล่าวถึงรูปลักษณ์ที่หมายรวมถึงรูปร่าง หน้าตา หรือผิวพรรณมากที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1.1 รูปร่าง

จากการศึกษาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” พบลักษณะของการระรานที่กล่าวถึงรูปลักษณ์ด้าน “รูปร่าง” ของผู้ที่ถูกระราน โดยพบการแสดงความคิดเห็นที่สื่อความหมายถึงคำว่า “อ้วน” มีรายละเอียดดังนี้

“หยุดกินกินพอดีได้แล้วอ้วนเกินไปแล้วมันดูไม่งามนะ ขาเปียดก้นจันทาหนีบเป็นแผลเหมือนสังคังกินขาหนีบมันดูสกปรก”

(BlasianChick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ มีการระรานโดยการนำรูปร่างของผู้ที่ถูกระรานหรือเจ้าของเพจมากล่าวถึงในทางเสียหาย ดังจะเห็นได้จากคำว่า “หยุดกินเกินพอดีได้แล้วอ้วนเกินไปแล้วมันดูไม่งาม” ที่เป็นการกล่าวถึงรูปร่างที่ไม่ตรงกับการมีรูปร่างที่ดีในทัศนคติของผู้ระราน ทั้งยังมีการใช้ถ้อยคำกล่าวเสริมเปรียบเทียบทวีความรุนแรงมุ่งให้ผู้ที่ถูกระรานเกิดผลกระทบทางจิตใจหรือก่อให้เกิดความอับอายด้วยการเปรียบเทียบผลของการมีรูปร่างดังที่กล่าวข้างต้นความว่า “ขาเบียดกันจนขาหนีบเป็นแผลเหมือนสังคังกินขาหนีบมันดูสกปรก”

2.1.2 หน้าตา

จากการศึกษาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” พบลักษณะของการระรานด้วยรูปลักษณ์กล่าวถึงหน้าตาของผู้ที่ถูกระรานซึ่งพบการกล่าวถึง “พิน” ที่เป็นอวัยวะบริเวณใบหน้ามากที่สุด มีรายละเอียดดังนี้

“คนสวยปากจัดจ้านด่าเก่งคุยเก่ง เป็นเพราะพินห่างหรือป่าว5555”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานได้กล่าวถึงรูปลักษณ์ของเจ้าของเพจในเชิงตำหนิและว่าร้ายเจ้าของเพจ จากคำว่า “คนสวยปากจัดจ้านด่าเก่งคุยเก่ง” มีการกล่าวถึงพินของเจ้าของเพจเพื่อล้อเลียนในเชิงขบขัน เพื่อให้เจ้าของเพจรู้สึกอับอายที่มีลักษณะพินที่แตกต่างจากคนอื่น จากคำว่า “เป็นเพราะพินห่างหรือป่าว5555” นอกจากนี้ยังใช้เลข 5 ซ้ำกันแทนการหัวเราะเพื่อแสดงความรู้สึกตลกและพอใจในการระรานเจ้าของเพจ

“Mr.แซมซั่น เสกสรร สร้างสวนเสือ ขอโทษนะครั้นมันอดคิดไม่ได้จริงๆ”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานได้ใช้การเปรียบเทียบโดยนำคำพูดของตัวละครในภาพยนตร์ไทยเรื่องหนึ่ง ที่คนไทยรับบทเป็นคนผิวสี โดยการทาตัวให้มีสีเข้ม ทำช่องว่างระหว่างพิน มีท่าทางการพูดไทยไม่ชัดเจน และมักจะมึนน้ำลายกระเด็นออกมาจากช่องว่างระหว่างพินเป็นจำนวนมากเกินจริงในขณะที่พูด โดยผู้ระรานได้นำคำพูดแนะนำตัวของตัวละครนี้มาเปรียบเทียบกับเจ้าของเพจ เพื่อแสดงความคิดเห็นในเชิงขบขันล้อเลียนรูปลักษณ์ โดยเฉพาะ “พิน”

นอกจากการนำ “พัน” มาใช้ในการระรานแล้ว ยังมีการกล่าวถึงอวัยวะส่วนอื่น ๆ บนใบหน้า อาทิ ใบหน้า ปาก และผม มีรายละเอียดดังนี้

“หน้าตาซีเหล่ปากก็ไม่ได้ สงสัยที่บ้านไม่มีคนแก่ ปากไม่ดีตายก่อนแก่หมด”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานแสดงทัศนคติโดยการกล่าวถึงใบหน้าของเจ้าของเพจในเชิงตำหนิว่าไม่สวย ไม่ตรงกับทัศนคติของผู้ระราน จากคำว่า “ซีเหล่” กล่าวว่าร้าย และตำหนิเจ้าของเพจ จากคำว่า “ปากก็ไม่ได้” แสดงทัศนคติในเชิงตั้งคำถามเพื่อเสียดสีเจ้าของเพจ จากคำว่า “สงสัยที่บ้านไม่มีคนแก่” และท้ายที่สุด ผู้ระรานยังใช้คำพูดไม่ดีถึงครอบครัวของเจ้าของเพจ จากคำว่า “ปากไม่ดีตายก่อนแก่หมด” ทั้งยังมีการระราน โดยกล่าวถึงการพูดของเจ้าของเพจที่สัมพันธ์กับหน้าตาในเชิงลบความว่า

“คนอียังมาปุ้ยัยแท้ หน้าตาน่ากลัวยังปากน่าเกลียด...กล้าเกิดเนาะ”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานใช้ภาษาถิ่นในการแสดงความคิดเห็นและแสดงทัศนคติที่ไม่ดีต่อการพูดและหน้าตาของเจ้าของเพจที่ไม่ตรงกับทัศนคติของผู้ระราน จากความว่า “คนอียังมาปุ้ยัยแท้ หน้าตาน่ากลัวยังปากน่าเกลียด” ทั้งยังนำเสนอความบกพร่องที่ผู้ระรานมองว่าหน้าตาของเจ้าของเพจเป็นปมด้อย ด้วยการใช้คำว่า “กล้าเกิดเนาะ”

2.1.3 ผิวกาย

จากการศึกษาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” พบลักษณะของการระรานด้วยรูปสัญลักษณ์ โดยการกล่าวถึงผิวกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ระรานนำมาใช้ในการระรานมากที่สุด มีรายละเอียดดังนี้

“อิมืดโกล่กลับแอฟริกาไปเลยแม่มึงคงจะล่ำลอนนะลูกถึงตัวขาวจ๊วแบบนี้”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานใช้คำไม่สุภาพ มีการใช้คำเหยียดเชื้อชาติ โดยกล่าวถึงผิวกายของเจ้าของเพจ จากคำว่า “อิมืด” พร้อมทั้งยังมีเจตนาผลักเจ้าของเพจให้

เป็นอื่น โดยการไล่เจ้าของเพจกลับแอฟริกาจากคำว่า “กลับแอฟริกาไปเลย” ซ้ำยังมีการกล่าวว่าร้าย หมิ่นประมาท ดูถูก และพาดพิงถึงบุพการีของเจ้าของเพจว่าประพจน์ไม่ดีจากคำว่า “แม่มึงคงจะสำส่อนนะ” และผู้ระรานยังได้กล่าวร้ายโดยการใช้น้ำคำตรงข้ามเพื่อแสดงทัศนคติที่ไม่ดีเชิงประชดประชันถึงผิวพรรณของเจ้าของเพจ “ถึงได้ตัวขาวจี้วะแบบนี้” นอกจากนี้ยังพบการระรานด้วยการกล่าวถึงสีผิวในลักษณะเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ความเป็นว่า

“อัยมาปานซีมันหม้อแท้ ว่าแม่นเมียบักลิเซา แม่นพู้ห้าย”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานกล่าวถึงผิวพรรณของเจ้าของเพจในภาษาถิ่น หมายความว่า สีดำน จากคำว่า “ซีมันหม้อ” แปลว่า ซีเถื่อนหม้อ ซึ่งมีลักษณะด่าสนิท ซ้ำยังมีการกล่าวถึงบุคคลที่สาม โดยการกล่าวเปรียบเทียบกับคุณนิเซา อดีตนักแสดงผิวสี ซึ่งเป็นคนชนเผ่าซาน (San) หรือรู้จักในชื่อบูชเม้น (Bushman) เป็นที่รู้จักกันดีจากการแสดงภาพยนตร์เรื่อง เทวดาทำอะไรบ้าง เป็นภาพยนตร์ตลก ที่เคยเข้าฉายในประเทศไทย ประมาณปี 2523

นอกจากนี้ในการศึกษาลักษณะของการระรานด้านรูปลักษณ์ ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้คำที่สื่อถึงรูปลักษณ์ที่ผิดแปลกจากบรรทัดฐานของสังคม ตามทัศนคติของผู้ระราน โดยเปรียบเทียบให้เห็นถึง “ความไม่เหมาะสม” ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“อีนี่มันหลุดมาจากโลกไหนวะ เห็นแล้วตกใจ”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นพบว่า ผู้ระรานมีการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพกับเจ้าของเพจ จากคำว่า “อีนี่” ใช้สรรพนามที่แสดงถึงความเป็นบุคคลอื่น จากคำว่า “มัน” และชี้ให้เห็นถึงรูปลักษณ์ที่แตกต่างจากคนในสังคมทั่วไปตามทัศนคติของผู้ระราน ความเป็นว่า “หลุดมาจากโลกไหนวะ”

ทั้งนี้ผู้ระรานที่กล่าวถึงรูปลักษณ์ ยังแสดงทัศนคติที่มีต่อการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ ด้วยการโต้ตอบผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการระรานไว้ว่า

“ก้อแค่เขาพูดแค่หยอกเล่นกันไปทุกคอมเมนต์ คุณอย่าคิดมาก มาเลยครับ ไม่เป็นไร”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นทัศนคติของผู้ระรานว่า การล้อเลียน หรือ การทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย เป็นลักษณะการพูดคุยหลอกล่อทั่วไปที่ทุกคนก็ทำกัน ผู้ระราน แสดงความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ ทั้งยังบอกให้ผู้ที่มาโต้ตอบความคิดเห็น ไม่ต้องคิดมากจาก คำพูดของตนและผู้ระรานคนอื่น สะท้อนให้เห็นว่าคนบางคนหรือบางกลุ่มไม่ได้มีความตระหนักถึง ความระรานกลั่นแกล้ง บนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถทำร้ายจิตใจของผู้อื่นผ่านทาง การแสดง ความคิดเห็น

2.2 ลักษณะการระรานทางด้านชาติพันธุ์

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ (2554) ให้ความหมายของคำว่า ชาติพันธุ์ (Ethnicity หรือ Ethnos) ไว้ว่า “การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกันและ เชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน” จากการศึกษาการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” ของ ซูชี ญัฐวดี ลูกครึ่งไทยและแอฟริกัน พบว่า ผู้ระรานมีการนำชาติพันธุ์มา ใช้ในการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ มีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาลักษณะการระรานทางด้านชาติพันธุ์ พบว่า มีการนำเชื้อชาติแอฟริกัน ของซูชี ญัฐวดี ไวกาโล มาใช้ในการระราน โดยกล่าวในเชิงที่สัมพันธ์กับรูปลักษณ์ภายนอกที่แตกต่างจาก ชาวไทยทั่วไปตามทัศนคติของผู้ระราน ความว่า

“ตัวอะไรวะ หน้าไม่เหมือนคนไทยเลย รับงานมาเหรอ ประเทศไรหว่า”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ระรานได้เลือกใช้คำที่กล่าวถึงชาติพันธุ์สัมพันธ์กับ รูปลักษณ์ โดยกล่าวว่า ซูชี ญัฐวดี ไวกาโล มีลักษณะที่ไม่ใช่คนไทย และไม่ใช่นกชาติเดียวกับ ตนเองหรือกลุ่มชุมชนออนไลน์ที่ตนอยู่ตามทัศนะของผู้ระราน ความว่า “ตัวอะไรวะ หน้าไม่ เหมือนคนไทยเลย ... ประเทศไรหว่า” นอกจากนี้การนำลักษณะที่นำเสนอความแตกต่างจาก กลุ่มชน ด้วยการกล่าวถึงความไม่ใช่เชื้อชาติไทยตามลักษณะรูปลักษณ์แล้ว ยังพบว่าผู้ระรานได้ นำเรื่องเชื้อชาติที่แตกต่างมาใช้ในการขบไล่เจ้าของเพจออกจากชาติของตน แสดงให้เห็นทัศนะ ของผู้ระรานที่มีเจตนามุ่งกีดกันและผลักผู้ถูกระรานออกจากสังคม ทั้งยังสร้างความรู้สึกแปลก แยกให้เกิดขึ้นกับผู้ถูกระรานอีกด้วย ดังความว่า

“อ๊ะ! พุดง่าย ๆ ก้อลูกกะหรีพทย์าดี ๆ นี่แหละ พ่อเป็นพวคนิโกร
xxxแม่มั่นแร้วก้อจากไป น่ำสงสาร ลูกกะหรี”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

“มึงกลับแอฟริกาบ้านมึงไปเลย”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

เนื่องจาก ชูชี ฐฐวดี ไวกาโล เจ้าของเพจ “Blasian Chick” เป็นลูกครึ่งที่มีเชื้อชาติไทย - แอฟริกัน ผู้ระรานจึงนำเชื้อชาติที่แตกต่างตนเองมาใช้ในการระรานด้วยการดูถูกด้อยค่ากลุ่มเชื้อชาติพันธุ์ที่ต่างกับตน โดยการใช้คำว่า “อ๊ะ!” หรือการดูถูกด้อยค่าชาติพันธุ์ การกำเนิดของผู้ถูกระราน ความว่า “ลูกกะหรีพทย์าดี ๆ นี่แหละ พ่อเป็นพวคนิโกร xxxแม่มั่นแร้วก้อจากไป น่ำสงสาร ลูกกะหรี” นอกจากนี้การแสดงความคิดเห็นของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ระรานที่มองว่าผู้ถูกระรานมีความแตกต่างจากเชื้อชาติของตน และมุ่งหมายกีดกันผลักผู้ถูกระรานให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากกลุ่มด้วยการ “ไล่ให้กลับ” ไปอยู่กับกลุ่มเชื้อชาติของตน ดังความว่า “มึงกลับแอฟริกาบ้านมึงไปเลย”

2.3 ลักษณะการระรานด้านการใช้คำหยาบ

การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” ยังพบการนำถ้อยคำหยาบคายมาใช้ในการระรานซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรูปลักษณ์และชาติพันธุ์ แต่เลือกใช้ถ้อยคำในลักษณะอื่น ๆ ที่กล่าวถึงผู้ถูกระรานในเชิงลบ มุ่งเน้นให้เกิดผลกระทบทางจิตใจ มีรายละเอียดดังนี้

จากการศึกษาลักษณะการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” พบว่า นอกจากการเลือกนำรูปลักษณ์และชาติพันธุ์มาใช้ในการระรานแล้ว ผู้ระรานยังมีการใช้คำในลักษณะหยาบคายอื่น ๆ ดังความว่า

“แค่เศษชีหมา 1 ก้อน โคตรน่าเบื่อเลย”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

“อีตอก”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

“อีสานดิน”

(Blasian Chick, 28 กรกฎาคม 2564)

จากข้อความแสดงความคิดเห็นข้างต้นจะเห็นว่า แม้ว่าผู้ระรานจะไม่ได้หยิบยกประเด็นรูปลักษณ์หรือชาติพันธุ์ที่เห็นว่าเป็นปมด้อยของผู้ถูกระรานตามทัศนะของผู้ระราน แต่ผู้ระรานทั้งชาย หญิง และเพชฌัญญ์ไม่ระบุตัวตน มีการใช้ถ้อยคำหยาบคายที่พบเห็นได้ทั่วไป และรับทราบกันดีว่าเป็นคำไม่สุภาพใช้ในการด่าทอ โดยถ้อยคำที่ผู้ระรานเลือกใช้ในการแสดงความคิดเห็นมีจุดประสงค์เพื่อยกย่องผู้ถูกระราน ดังคำว่า “แค่เศษชีหมา 1 ก้อน” หรือกล่าวในเชิงลบ ความว่า “อีสานดิน” “อีสานดอก”

สรุปและอภิปรายผล

ลักษณะประชากรของผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ จากเพจ Blasian Chick สถานะวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 ในช่วงปรากฏการณ์ที่เจ้าของเพจและผู้ติดตามเรียกว่า “ทัวร์บางแค” จากการศึกษาการแสดงความคิดเห็นของผู้ระรานจำนวน 125 ความคิดเห็น พบว่า ประชากรผู้ระรานทางสื่อสังคมออนไลน์เป็นเพศชายมากที่สุด ร้อยละ 48.00 รองลงมาคือ ไม่ระบุตัวตน ร้อยละ 26.40 และเพศหญิง ร้อยละ 25.60 สอดคล้องกับ อนุพงศ์ สุขเกษม (2563) ที่ศึกษาพฤติกรรมและเจตคติการระรานทางไซเบอร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า “เรื่องการแสดงความคิดเห็นในเชิงก่อกวนร้อยละของนักเรียนชายสูงกว่านักเรียนหญิง” โดยจากรายงานการวิจัยของ ชูตินาถ ศักดิ์รินกุล และอลิสรา วัชรสินธุ (2557) แสดงให้เห็นว่า “เพศเป็นปัจจัยในการข่มเหงรังแก โดยเพศชายมีความเสี่ยงมากกว่าเพศหญิงในการกระทำพฤติกรรมข่มเหงรังแก” และจากลักษณะประชากรผู้ระรานที่ไม่ระบุตัวตนมีเจตนาปิดบังตัวตนที่พบเป็นอันดับสอง สะท้อนให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นหนึ่งในปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการระราน สอดคล้องกับ นภาพรณ อาษาเพชร (2560) ที่ศึกษาการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ความรุนแรงที่ต้องแก้ไข และนวัตกรรมการจัดการปัญหา พบว่า พฤติกรรมการระรานทางไซเบอร์มีความแตกต่างกับการรังแกทั่ว ๆ ไป เพราะการระรานทางไซเบอร์นั้นเป็นการรังแกที่เหยื่ออาจจะไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าใครเป็นผู้รังแก ปัจจัยดังกล่าวยังทำให้การระรานทวีความรุนแรงมากขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับ Ferrara et al. (2018) ที่กล่าวถึง การแสดงออกของการระรานทวีความก้าวร้าวรุนแรง เนื่องจากความสามารถในการปกปิดตัวตน หรือการใช้บัญชีผู้ใช้

ปลอมจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นการลดการเผชิญหน้า ที่ผู้ระรานไม่รับรู้ถึงอารมณ์และปฏิกิริยาของผู้ถูกระราน ทำให้มีความกล้าที่จะระราน ไม่รู้สึกตระหนกถึงบทลงโทษและความผิดของการกระทำมากขึ้น

นอกจากนี้ คำเรียกปรากฏการณ์ที่เจ้าของเพจและผู้ติดตามเรียกว่า “ทัวร์บางแค” หมายถึง ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบางแค” ยังอนุมานได้ว่ามีนัยยะสื่อถึงช่วงวัยของประชากรผู้ระราน ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ระรานเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่าช่วงวัยรุ่น ซึ่งงานวิจัยหรือบทความส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นการศึกษาปัญหาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นปัญหาในเด็กและเยาวชน ผลจากการศึกษาข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์สามารถเกิดได้กับทุกช่วงวัย ไม่จำกัดเพียงในเด็กและเยาวชนเท่านั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูตินาถ ศักดิ์รินกุล และอลิสรา วัชรสินธุ (2557) ที่พบว่า การระรานทางไซเบอร์สามารถกระทำได้ง่ายและกระทำได้โดยไร้ข้อจำกัดของเวลา ด้วยสังคมปัจจุบันทุกคนต่างมีความเกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์อยู่ตลอดเวลา ข้อจำกัดด้านช่วงวัยหรือรูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว จึงไม่มีผลต่อพฤติกรรมการระรานทางไซเบอร์

ในส่วนของการศึกษารูปแบบของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ที่พบในช่วงปรากฏการณ์ “ทัวร์บางแค” พบการระรานทางด้านรูปลักษณ์ ประกอบด้วย การแสดงความคิดเห็นระรานเกี่ยวกับผิวพรรณ หน้าตา และรูปร่างมากที่สุดถึงร้อยละ 41.60 รองลงมาคือการระรานด้วยคำหยาบ ร้อยละ 35.20 และการระรานด้านชาติพันธุ์ ร้อยละ 23.20 ตามลำดับ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นข้อความที่รุนแรงและเกิดผลด้านลบต่อผู้ถูกระราน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศูนย์การวิจัยระรานทางไซเบอร์ (Cyberbullying Research Center, 2015 อ้างถึงใน นภาพรณ อาษาเพชร, 2560) กล่าวว่า “การด่าทอ ใช้ภาษารุนแรงหยาบคาย เป็นอันดับต้น ๆ ของรูปแบบการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์” โดยเฉพาะคำรุนแรงที่กล่าวถึงรูปลักษณ์ที่เป็นสิ่งที่ผู้คนสังเกตเห็นเป็นประการแรก ประกอบกับรูปลักษณะของเจ้าของเพจที่มีความแตกต่างไปจากบรรทัดฐานทางความสวยในสังคมไทย จึงพบว่ามีกรหยาบคายนำมาใช้ในการระรานมากที่สุด โดยกล่าวในลักษณะของปมด้อย ทั้งที่ตั้งใจหรือมองว่าเป็นเรื่องหยอกล้อสนุกสนาน ไม่รุนแรง ดังที่เราพบหนึ่งในทัศนะของผู้ระรานที่มีต่อการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” ระบุว่า “ก็แค่เขาพูดแค่อยากเล่นกันไปทุกคอมเมนต์ คุณอย่าคิดมาก มาเลยครี๊บ ไม่เป็นไร” สอดคล้องกับ สหภาพ พ่อค้าทอง (2555) ที่ศึกษาความขาว วัฒนธรรมใหม่ของสังคม กล่าวว่า “หากมองวิเคราะห์ไปถึงลักษณะทางสังคมคนไทย จะพบว่า สังคมเราเป็นสังคมที่

มักจะมีการล้อเลียนจากสิ่งที่เป็นปมด้อยของคนคนนั้นในลักษณะที่ว่า รักดอกจึงหยอกเล่น โดยเฉพาะกรณีสีผิวและความอ้วนผอม และคนพูดเองก็มองข้ามและไม่ได้สนใจด้วยซ้ำว่าคนที่ถูกล้อเลียนเขารู้สึกอย่างไร”

อีกทั้งการที่พบการระรานด้านรูปลักษณ์มากที่สุุดนั้น เนื่องจากรูปลักษณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่สังเกตได้เป็นอันดับแรก และเนื้อหาของการระรานยังแสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางความสวยในสังคมไทยที่มีการรับรู้ ส่งต่อ และคงแนวความคิดด้านความสวยในอุดมคติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เสมือนกรอบตัดสินผู้ที่มีความสวยแตกต่างจากบรรทัดฐานของสังคม โดยมีประชากรผู้ระรานที่เป็นเพศชายกล่าวระรานด้านรูปลักษณ์มากที่สุดถึงร้อยละ 51.92 อาจกล่าวได้ว่าเนื่องจากที่ผ่านมาสังคมไทยเป็นสังคมแบบชายเป็นใหญ่ และให้คุณค่าความเป็นชายมากกว่าหญิงที่หล่อหลอมบทบาทหน้าที่ การให้อำนาจ สถานภาพผ่านสถาบันต่าง ๆ ซึ่งหนุนเสริมให้วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่มีความมั่นคงแข็งแรง (พรชนก ดาวประดับ, 2561) ปัจจัยดังกล่าวประกอบกับผลการศึกษาการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ในเพจ “Blasian Chick” จึงอาจอนุมานได้ว่า ทศนคติและแนวคิดด้านความสวยในสังคมไทยได้รับการนิยามหรือสร้างขึ้นจากมุมมองของเพศชายภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรม/วรรณคดีในอดีตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมความเป็นหญิงจากผู้เขียนเพศชาย เช่น สุภาจิตสอนหญิง ที่มีหลากหลายสำนวน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเนื้อหาของสุภาจิตดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ดีของผู้หญิง ว่าควรมีรูปลักษณ์และควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้ได้รับการยอมรับในสังคม สืบเนื่องจนกลายเป็นกรอบจารีตวัฒนธรรม ซึมซับผ่านกาลเวลา และหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับการผลิตซ้ำค่านิยมทางความสวยอย่างต่อเนื่องผ่านโฆษณา หรือสื่อต่าง ๆ จนเกิดเป็น “วาทกรรมความสวย” ในสังคมไทย สอดคล้องกับ มาลี นิยมสกุล (2561) ที่ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนภายใต้วาทกรรมความสวยในโฆษณาโทรทัศน์ พบว่า “วาทกรรมความสวยในสื่อโฆษณากระแสหลัก ได้กำหนดความสวยสมบูรณ์แบบของผู้หญิงว่าจะต้องมีผิวขาว รูปร่างผอมบาง และมีผิวหน้าที่ดูอ่อนเยาว์กว่าอายุจริง และนำเสนอผลของความสวยสมบูรณ์แบบว่าจะนำมาซึ่งความมั่นใจ การได้รับการยอมรับ และสามารถสร้างแรงดึงดูดใจให้กับเพศตรงข้ามได้ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความเป็นอื่นให้กับชั่วตรงข้ามของความจริงชุดดังกล่าว นั่นคือ ความดำ ความอ้วน และความแก่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครต้องการ” จากวาทกรรมข้างต้น พบว่า ทศนะความสวยของคนในสังคมส่งผลสอดคล้องกับลักษณะการระรานด้านรูปลักษณ์ที่เกิดขึ้นกับ ซูซี่ ญัฐวดี ไวกาโล เจ้าของเพจ “Blasian Chick” ลูกครึ่งไทย-

แอฟริกัน โดยเฉพาะเรื่องสีผิวที่ถูกนำมาใช้ในการระรานมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ความสวยของผู้ถูกระรานขัดต่อบรรทัดฐานความสวยตามทัศนคติของคนในสังคม ผลักให้ผู้ถูกระรานรู้สึกถึงความแปลกแยกและแตกต่างผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจของผู้ถูกระราน

นอกจากนี้การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick” ทั้ง 3 รูปแบบในด้านรูปลักษณ์ ชาติพันธุ์ และคำหยาบที่ถูกนำมาใช้ในการระราน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายในการสร้างความเป็นอื่นให้เกิดแก่ผู้ถูกระราน กล่าวคือการระรานทั้งรูปลักษณ์ ชาติพันธุ์ และคำหยาบคายที่ผู้ระรานทั้งชาย หญิง และเพชฌฆาตไม่ระบุตัวตนต่างเลือกใช้นั้น นำเสนอให้เห็นว่าเจ้าของเพจ หรือผู้ถูกระรานมีลักษณะที่แปลก แตกต่างจากบุคคลในกลุ่มเดียวกัน ทั้งในด้านรูปลักษณ์ซึ่งหมายรวมถึงหน้าตา รูปร่าง ผิวพรรณที่ไม่ได้เป็นไปตามทัศนคติของผู้ระราน จึงผลักดันให้ออกจากกลุ่มของตน สอดคล้องกับ มาลี นิมสกุล (2561) ที่ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนภายใต้วาทกรรมความสวยในโฆษณาโทรทัศน์พบว่า “วาทกรรมความสวยกระแสหลักยังกดทับและปิดกั้นความสวยในรูปแบบอื่นของสังคม และพยายามสร้างความเป็นอื่น (Other) ให้กับความแตกต่างของร่างกายจากความสวยกระแสหลัก” อีกทั้งยังพบว่าการระรานด้วยคำหยาบและการนำเชื้อชาติที่แตกต่างมากล่าวถึง เพื่อผลักผู้ถูกระรานออกจากพื้นที่ความเป็นปกติของสังคมสู่พื้นที่ของความแปลกแยกหรือนอกกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้ระรานด้วยเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงอคติที่มีต่อกลุ่มลูกครึ่ง โดยเฉพาะความเป็นลูกครึ่งในสังคมไทยที่จะถูกแบ่งแยกทำให้แตกต่าง ดังที่เราจะเคยได้ยินคำเรียกกลุ่มลูกครึ่งในสังคมไทยว่า “ข้าวนอกนา” ซึ่งสอดคล้องกับ พรรณศักดิ์ สุชี (2553) ที่กล่าวว่า “ข้าวนอกนา” ซึ่งหมายถึงผลิตผลที่ชาวนาไม่ได้ตั้งใจหว่าน ก่อให้เกิดปมด้อย และด้วยรูปร่างหน้าตาที่เป็นลูกผสมทำให้เกิดความแปลกแยกแตกต่างทั้งสีผิวและชาติพันธุ์ คนไทยหลายคนอาจเฝ้าดูลูกผสมผิวขาวที่เกิดจากพ่ออเมริกันผิวขาว มากกว่าลูกผสมผิวดำที่เกิดจากพ่ออเมริกันนิโกร การแบ่งแยกถือสีมีอยู่อย่างชัดเจน”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การระรานทางสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในเด็กและเยาวชนเท่านั้น เนื่องจากปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้าไปมีบทบาทสัมพันธ์กับชีวิตของผู้คนในทุกช่วงวัย และสื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่ รวมถึงสามารถปิดบังตัวตนของผู้ระรานที่เอื้อต่อการก่อให้เกิดการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องและรุนแรง นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะของการระรานทางสื่อสังคมออนไลน์เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางสังคมหลายอย่างประกอบกัน ทั้งในเรื่องบรรทัดฐานทางความสวยภายใต้

ระบอบปิตาธิปไตยที่พบประชากรผู้กระชากเพศชายมากที่สุด อดีต ปัญหาการไม่ยอมรับความแตกต่างที่สร้างความเป็นอื่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมถึงมุมมองของผู้กระชากที่มีต่อการกระชากว่าเป็นเรื่องสนุกสนาน ไม่รุนแรง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การกระชากมีความรุนแรง และยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สะท้อนผ่านผลการศึกษากการกระชากทางสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาการแสดงความคิดเห็นในเพจ “Blasian Chick”

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาลักษณะของการกระชากที่เกิดขึ้นในสื่ออื่น ๆ โดยเฉพาะสื่อโซเชียลที่เป็นรูปแบบการถ่ายทอดสด ซึ่งกำลังเป็นที่นิยม และเข้าถึงได้ง่ายในเด็กและเยาวชน อาทิ ดิจิทัลทวิตเตอร์ และอินสตาแกรม เป็นต้น โดยจะมีลักษณะที่แตกต่างจากการเก็บข้อมูลจากข้อความที่ผ่านการพิมพ์ เพราะการพูดคุยมีช่วงเวลาในการกลั่นกรองคำพูดการแสดงออกน้อยกว่า ทำให้มีโอกาสแสดงคำพูด หรือถ้อยคำ ส่อเสียด น้ำเสียงที่แสดงออกในเชิงกระชาก ทั้งที่มีเป้าหมายประสงค์เพื่อการกระชาก หรือใช้คำพูดกระชากเพื่อความขบขัน สนุกสนาน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้การกระชากยังคงปรากฏอยู่ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564ก). บูลลี่ (Bully) คืออะไร มีกี่ประเภท วิธีที่จะรับมือจากการโดนบูลลี่. <https://www.dmh.go.th/newsdmh/view.asp?id=30612>
- กรมสุขภาพจิต. (2564ข). หยุด Cyberbullying กลั่นแกล้ง โจมตีผ่านโซเชียล คิดต่างได้ แต่ **ควรเคารพในความต่าง**. <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30362>
- ชุตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ์. (2557). ความชุกของการข่มเหงรังแกและปัจจัยด้านจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในเด็กมัธยมต้น เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย**, 59(3), 221-230.
- ณัฐพล ม่วงท่า. (2564). รายงานสถิติ Thailand digital stat 2021 จาก We are social. การตลาดวันละตอน. <https://www.everydaymarketing.co.th/knowledge/thailand-digital-stat-2021-we-are-social/>
- นภาพรณ อาษาเพ็ชร. (2560). การรังแกผ่านโลกไซเบอร์ ความรุนแรงที่ต้องแก้ไขและนวัตกรรมการจัดการปัญหา. **วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม**, 1(9), 100-106.

- พรชนก ดาวประดับ. (2561). รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการกลั่นแกล้งบนพื้นที่
สาธารณะออนไลน์. *วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า*, 4(3), 63-78.
- พรรณศักดิ์ สุขี. (2553). ศรีทธาไม่มีสี ความดีไม่มีฝ่าย: แก่นความคิดเรื่องความแตกต่าง คุณค่า
และคุณธรรมในละครเพลงเรื่อง “ข้าวอกนา”. *วารสารนักบริหาร*, 32(1), 59-64.
- พินิวา แสนใหม่. (2563). การรังแกทางไซเบอร์ผ่านสื่อออนไลน์ สาเหตุ และแนวทางการจัดการ
ปัญหา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มาลี นิมสกุล. (2561). การรู้เท่าทันสื่อของเด็กและเยาวชนภายใต้วาทกรรมความสวยในโฆษณา
โทรทัศน์. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(2), 59-80.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2554). *ความหมายของชาติพันธุ์*. <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html>
- มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน. (2561). *การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying)*.
นัชชาวัฒน์.
- วอยซ์ ทีวี (Voice TV). (2564). *คุณคิดว่า 'คนไทย' ไม่บูลลี่เธอ*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=hbOvyO65PUY&t=262s>
- สหภาพ พ่อค้าทอง. (2555). ความขาว วัฒนธรรมใหม่ของสังคมไทย. *วารสารมหาวิทยาลัย
พายัพ*, 23(1), 39-56.
- สำนักงานปลัดบัญชีกองทัพบก. (2563). Cyberbullying การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์. *มัชวาน*,
58, 13-20.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *ETDA เผยผลสำรวจ IUB 63 คนไทย
ใช้เน็ตยังไม่ไหว เกือบครึ่งวัน โควิด-19 มีส่วน*. <https://www.etda.or.th/th/newsevents/pr-news/ETDA-released-IUB-2020.aspx>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2562). *การระรานทางไซเบอร์*. <https://www.facebook.com/RatchabanditThai/photos/cyber-bully>
- อนุพงศ์ สุขเกษม. (2563). พฤติกรรมและเจตคติการระรานทางไซเบอร์ของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. *จันทร์เกษมสาร*, 26(2), 297-313.

Blasian Chick [มีวิดีโอที่ต้นแนบ]. (28 กรกฎาคม 2564). Facebook. <https://fb.watch/iKCQ3zWj7q/>

Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A., & Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern form of bullying: Let's talk about this health and social problem. **Italian Journal of Pediatrics**, 44(14), 1-3.

การศึกษาความเสมอภาคทางเพศ:
กรณีศึกษา ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.

A Study of Gender Equality a Case Study of the Draft Equal Marriage
Act B.E.

พรพรรณ ยานธุกิจ*¹ | Pornphan Yantukit

ไททัศน์ มาลา² | Titus Mala

¹⁻² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ประเทศไทย;
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

*Corresponding author email: pornphan080344@gmail.com

Abstract

The research study on the study of gender equality, a case study of the draft Equal Marriage Act B.E. aimed to study the principles of gender equality, needs, and support in the proposal of the Draft Equal Marriage Act B.E. From the research results, it was found that if the Draft Equal Marriage Act B.E. has been promulgated as the law will be able to promote gender equality to occur such as the principles recised in article 1448 about marriage, it is important to change the word from male and female to person and added to section 1598/42 legally registered spouse have the right to adopt a protege together to have rights and duties between spouses parentage and offspring it reflects that people with gender diversity (LGBTQ+) can get married, register marriage and have access to welfare from the state on equality as other people. Draft Equal Marriage Act B.E. this is an important step in Thai law to promote gender equality among groups of people with gender diversity all gender in Thai society.

Keywords: Gender Equality, Marriage Equality Law, LGBTQ+

บทคัดย่อ

การศึกษาวិจัยเรื่องการศึกษาความเสมอภาคทางเพศ กรณีศึกษา ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักความเสมอภาคทางเพศ ความต้องการและข้อเรียกร้องในการเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ผลการวิจัยพบว่า หากร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. มีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย จะสามารถส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นได้ อาทิ หลักการแก้ไขในมาตรา 1448 เรื่องการสมรส โดยมีสาระสำคัญในการเปลี่ยนคำจาก ชายหญิงเป็นคำว่า บุคคลและการเพิ่มความในมาตรา 1598/42 คู่สมรสที่จดทะเบียนโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ ให้มีสิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สมรสด้วยกันและระหว่างบิดา มารดา และบุตร เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือ LGBTQ + ไม่ว่าจะเพศสภาพใด ก็สามารถสมรสจดทะเบียนสมรส และสามารถเข้าถึงสวัสดิการจากรัฐได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเช่นเดียวกับบุคคลอื่น

คำสำคัญ: ความเสมอภาคทางเพศ, กฎหมายสมรสเท่าเทียม, ความหลากหลายทางเพศ

บทนำ

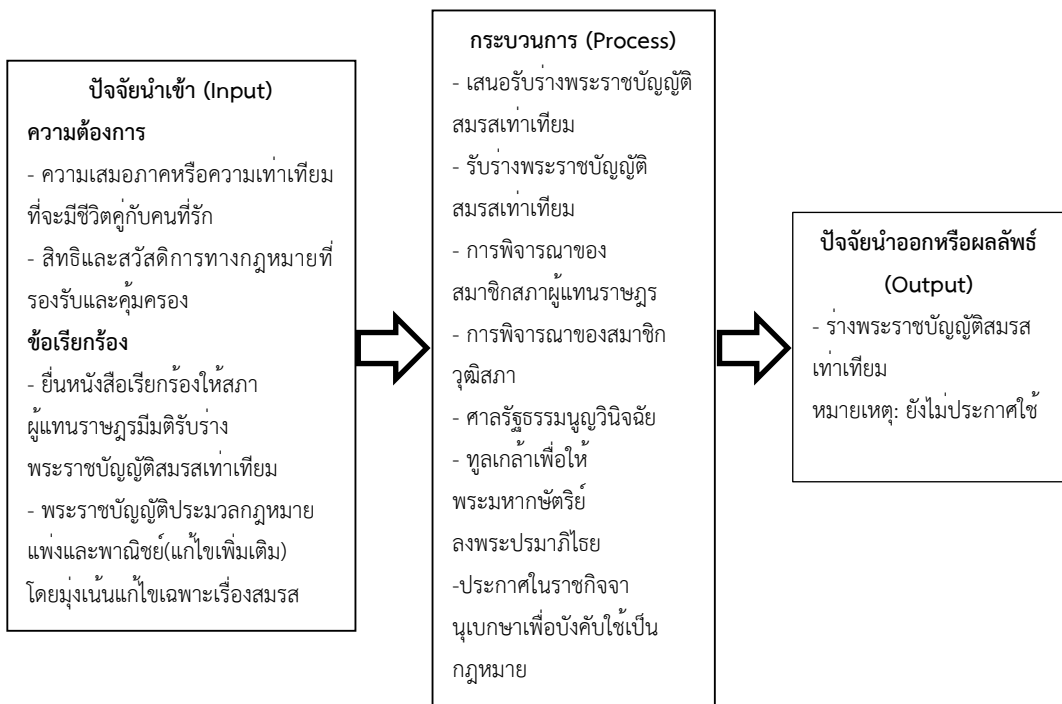
ในสภาพปัญหาความไม่เสมอภาคและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมไทยของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ +) ทำให้มีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เข้าสู่สภาโดยคุณธัญวัญ กมลวงศ์วัฒน์ (ส.ส. บัญชีรายชื่อพรรคก้าวไกล) ซึ่งร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. มีเนื้อหาที่เป็นการเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) โดยเฉพาะบรรพ 5 ครอบครัว โดยมุ่งเน้นแก้ไขกฎหมายเรื่องเกี่ยวกับการสมรสเพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวทุกเพศโดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการสร้างสถาบันครอบครัวของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสร้างครอบครัวของคู่รักเพศเดียวกัน เนื่องจากการบัญญัติเงื่อนไขการสมรสที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำให้คู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศขาดสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมาย เช่น สิทธิในการสร้างครอบครัว การรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน เป็นต้น

จากประเด็นของปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศ หรือความเหลื่อมล้ำทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการและข้อเรียกร้องในการเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ตลอดจนวิเคราะห์ถึงความเสมอภาคทางเพศที่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจะได้รับเมื่อร่างพระราชบัญญัตินี้มีสถานะเป็นกฎหมายหรือเป็นนโยบายแห่งรัฐที่ชัดเจน ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ ทำให้ทราบถึงความต้องการและข้อเรียกร้องที่นำไปสู่การเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. และทำให้ทราบถึงหลักความเสมอภาคทางเพศกับการร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการและข้อเรียกร้องในการเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.
2. เพื่อศึกษาความเสมอภาคทางเพศ กรณีศึกษาการร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ.

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ใช้แบบแผนการวิจัย โดยการวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) การศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากตำราวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารงานวิชาการ วารสาร วิทยานิพนธ์ บทสรุปการสัมมนา รายงานการประชุม ประกาศฉบับต่าง ๆ รวมทั้งบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ แนวคิดตัวแบบนโยบายสาธารณะ ตัวแบบทฤษฎี ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่1) พ.ศ. 2564 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และข้อมูลที่น่าไปสู่การเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมที่น่าไปสู่การเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม

ผลการวิจัย

คู่รักของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศขาดสิทธิและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และตามหลักกฎหมายอื่น ๆ เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติเรื่องของการรับสิทธิประโยชน์แก่เพศชาย เพศหญิงที่ได้ทำการสมรสกันเท่านั้น และต้องมีฐานะเป็นคู่สมรส เป็นสามีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น เหตุเหล่านี้ทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศขาดสิทธิหรือสวัสดิการต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับ ซึ่งต่างจากบุคคลที่มีเพศสภาพตรงตามเพศกำเนิดทั่วไป (เพศชาย เพศหญิง) สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทย

หลักความเสมอภาคที่เป็นความเสมอภาคทางเพศที่น่าไปสู่การเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ถือเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้มีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครอง รวมถึงสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายและนโยบายของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพียงเพราะเหตุของความแตกต่าง เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม เพศ อัตลักษณ์ทางเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ฯลฯ หากทุกคนในสังคม หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ มีความต้องการหรืออยากเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในความไม่เท่าเทียมของความไม่เสมอภาคทางเพศ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนถึง

ความไม่เสมอภาคในสังคม ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบัน และประเด็นสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือว่าการผลักดันความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่ใช่เพียงเริ่มต้นจากคนในสังคม แต่รวมถึงการดำเนินงานของภาครัฐด้วย กล่าวคือ ภาครัฐควรนำหลักความเสมอภาคมาปรับใช้ให้เป็นเครื่องมือทางกฎหมาย เพื่อถือเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งในการกระจายความเป็นธรรมในสังคม สร้างความเสมอภาคทางเพศ ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

ความเสมอภาคทางเพศในบริบทสังคมไทย เมื่อกล่าวถึงความเสมอภาคทางเพศในสังคมไทยนั้นต้องยอมรับว่าโครงสร้างของสังคมไทยมีค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมเกี่ยวกับเพศที่มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเพศ ถึงแม้สังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่บรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ทางสังคมดั้งเดิมยังคงอยู่ สังคมไทยปัจจุบันนั้นคนในสังคมเริ่มให้ความสำคัญกับความเสมอภาคและความเท่าเทียมมากขึ้นจากเดิม ถึงแม้ว่าสังคมมีการเปิดกว้างและให้การยอมรับกับความแตกต่าง หรือความหลากหลายมากขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศ หรือความเหลื่อมล้ำทางเพศลดน้อยลง หรือหายไปจากสังคมได้ ตรวบใดที่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายหรือเป็นนโยบายแห่งรัฐที่ชัดเจนก็จะยังคงเกิดการเลือกปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม

ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. หรือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีสาระสำคัญในการแก้กฎหมายเฉพาะเรื่องการสมรสเพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรส ข้อเสนอดังกล่าวถือเป็น การเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จากสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่าสังคมในปัจจุบันมีการยอมรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ในทางกฎหมายบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนี้ยังไม่ได้ได้รับความเท่าเทียมเหมือนกับเพศชาย เพศหญิงทั่วไป และหากมองในแง่ของหลักสิทธิมนุษยชน บุคคลทุกคนสมควรที่จะได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกันและไม่ควรมีใครที่จะกีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่นำเหตุแห่งเพศสภาพหรือเพศวิถีมาเป็นข้อจำกัดในการจดทะเบียนสมรส

กฎหมายสมรสเท่าเทียมกับความเสมอภาคทางเพศ กฎหมายสมรสเท่าเทียมถือเป็น การเคลื่อนไหวทางสังคมในการสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ความเคลื่อนไหวทางสังคม ความต้องการ ข้อเรียกร้องจากภาคประชาชน

สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการนำไปสู่การลงชื่อเรียกร้องให้มีการร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เพื่อผลักดันเป็นกฎหมาย หากกฎหมายสมรสเท่าเทียมถูกบังคับใช้เป็นกฎหมายในประเทศ กฎหมายสมรสเท่าเทียมจะเกิดประโยชน์ในการมอบสิทธิและความเท่าเทียมให้แก่ทุกเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพ หรือมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบใดก็สามารถทำการสมรสหรือจดทะเบียนสมรสกันได้ การผลักดันร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ให้มีการบังคับใช้เป็นกฎหมายนั้นนับเป็นก้าวสำคัญของกฎหมายไทยที่จะส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศให้แก่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทุกเพศสภาพในสังคม

ในการร่างกฎหมายร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม คือ การให้บุคคลเพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลต่างเพศ หรือบุคคลที่มีเพศสภาพตรงตามเพศกำเนิด ส่วนร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต คือ บุคคลเพศเดียวกันที่ต้องการจะสมรสกัน กระทำการได้เพียงจดทะเบียนเป็นคู่ชีวิตเท่านั้น (จิราภรณ์ คูหากัน, 2565)

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. มีความคล้ายคลึง หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เนื่องจากมีหลักการเพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว สิทธิหน้าที่และความสัมพันธ์ทางครอบครัวระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน หรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างครอบครัวที่ก่อตั้งขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศให้ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เกิดความเท่าเทียม และได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. กับ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. (จิราภรณ์ คูหากัน, 2565)

การเปรียบเทียบร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตกับร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม		
ลำดับที่	สาระที่คล้ายกัน	สาระที่แตกต่างกัน
1	กำหนดให้คู่ชีวิตมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย เช่นเดียวกับสามีหรือภรรยา และมีอำนาจ ดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปเช่นเดียวกันกับสามีหรือภรรยา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	เพศที่ระบุในการจดทะเบียน ร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิตที่เสนอโดย ครม. หมายถึงผู้ที่มีเพศกำเนิดเดียวกัน ในขณะที่ ร่างพ.ร.บ. คู่ชีวิตของ ปชป. และ ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม ระบุเพียงว่าเป็นเพียงบุคคล-บุคคล ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับปัจจุบันที่ระบุว่าเป็น ชาย-หญิง

การเปรียบเทียบร่างพระราชบัญญัติคูชีวิตกับร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม

ลำดับที่	สาระที่คล้ายกัน	สาระที่แตกต่างกัน
2	กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคูชีวิตโดยแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินทรัพย์ร่วมกัน	สถานะทางกฎหมาย ร่างพ.ร.บ.คูชีวิตของ ครม. และ ปชป. ระบุให้เป็น "คูชีวิต" ในขณะที่ ร่างพ.ร.บ.สมรสเท่าเทียมให้ใช้สถานะว่า "คู่สมรส" เช่นเดียวกันกับที่ระบุสถานะในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฯ ฉบับปัจจุบัน
3	คูชีวิตสามารถรับบุตรบุญธรรมได้ และคูชีวิตสามารถจะจดทะเบียนรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของคูชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นบุตรบุญธรรมของตนเองก็ได้	กำหนดให้การจดทะเบียนของคูชีวิตจะกระทำได้อีกต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายยินยอม ตาม ร่างพ.ร.บ.คูชีวิตของทั้ง ครม. และปชป. กำหนดให้มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ และทั้งสองฝ่ายมีสัญชาติไทย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย เช่นเดียวกันกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฯ ในขณะที่ ร่างพ.ร.บ. สมรสเท่าเทียมกำหนดให้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์
4	เมื่อคูชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ให้คูชีวิตฝ่ายหนึ่งมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก (ในกรณีที่ไม่ได้ทำพินัยกรรม)	สาระที่ ร่าง พ.ร.บ. คูชีวิตของ ครม. และ ปชป. ไม่ได้กำหนด แต่มีในร่างพ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม คือ การหมั้นและการรับหมั้น การใช้นามสกุลของคู่สมรส การไม่ต้องเสียภาษีมรดก ในกรณีที่รับมรดกจากคู่ที่เสียชีวิต และการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน ในกรณีจดทะเบียนกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
5	กำหนดให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยคู่สมรส (มาตรา 1606, 1652, 1563) ครอบครัว และบุตรบุญธรรม มาใช้บังคับแก่คูชีวิตด้วยโดยอนุโลม	

อภิปรายผล

ในเรื่องของความเสมอภาคทางเพศในสังคมไทย กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังไม่ได้รับสิทธิในการสมรสเท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายหญิงทั่วไป หรือสิทธิในการรับรองความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่สร้างความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทย มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารรายงานการอบรมหลักสูตรหลักกนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย ของ สรณ บุญใบชัยพฤกษ์ (2560, น.4-11) โดยมีแนวคิดที่ให้นิยามความหมายของความเสมอภาคทางเพศว่า ความเสมอภาคทางเพศ คือ ความเท่าเทียมกันในสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะความเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตอย่างสงบและแสวงหาความสุข ความเสมอภาค โดยมีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่าไม่มีใครด้อยกว่าผู้อื่นในโอกาสหรือสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ความเสมอภาคทางเพศยังหมายถึงการมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงบทบาทของตนเองต่อสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบที่เหมาะสมของวัฒนธรรมที่ดำรงของสังคมไทย

สถานการณ์ของปัญหาสิทธิการสมรสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของประเทศไทย มีการเรียกร้องสิทธิตามหลักมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งหลักสิทธิมนุษยชนกล่าวว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิ อิสระภาพ และความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพศหญิง เพศชาย หรือกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทุกคนย่อมมีความเป็นมนุษย์ และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องความไม่เท่าเทียมของเพศสภาพของกฎหมายไทย ของ รัฐศักดิ์ แยมลัมย์ (2562, น.7-12) ที่อธิบายว่า ความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นกับเพศทางเลือกปรากฏให้เห็นทั้งทางสังคมและทางกฎหมาย ซึ่งมีข้อบกพร่องในทางข้อความหรือบทบัญญัติ โดยกล่าวว่าการที่จะออกกฎหมายใดก็ได้แล้วแต่ที่มีผลกระทบต่อสิทธิชีวิตหรือร่างกายนั้นจะต้องมีความเท่าเทียมและความเสมอภาคประกอบอยู่ในนั้นและที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของเจ้าของปัญหาอย่างแท้จริง

กฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในปัจจุบันเป็นการรับรอง คุ้มครอง และกำหนดสิทธิหน้าที่สำหรับคู่สมรสซึ่งเป็นบุคคลที่มีเพศสภาพตรงตามเพศกำเนิดเท่านั้น โดยกฎหมายเหล่านี้ไม่ได้มีการครอบคลุมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ได้มีการใช้ชีวิตร่วมกัน เมื่อเปรียบเทียบการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของคู่สมรสและของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย จะเห็น

ได้ว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศควรได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสตลอดจนภาครัฐควรเล็งเห็นถึงความสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการสมรสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่ง ชวินโรจน์ อีรพัชรพร (2560, น.13-21) ได้กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยเรื่องสิทธิความเสมอภาคในการสมรสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยว่า สภาพปัญหาของคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยยังไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสมรส และจากการศึกษาวิจัยพบว่าคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยประสบปัญหาสืบเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเงื่อนไขการสมรสให้เฉพาะชายและหญิงตามเพศที่กำหนด ทำให้คู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศขาดสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาคความเสมอภาคทางเพศ กรณีศึกษาร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขสำหรับการสร้างความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นในสังคมไทยดังนี้

1. เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เอื้อประโยชน์ ให้ความเป็นธรรม และส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางเพศ ภาครัฐควรคำนึงและยึดหลักการดำเนินงานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2564 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 รัฐต้องบริหารกระบวนการยุติธรรม และมาตรา 71 รัฐต้องส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และระบบครอบครัว กล่าวคือ ภาครัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดโดยปราศจากการแทรกแซง และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถและมีคุณภาพ หากรัฐคำนึงถึงหลักการดำเนินงานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก็จะทำให้กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่เลือกปฏิบัติและเกิดความเป็นธรรมกับประชาชน ตลอดจนสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เนื่องจากภาครัฐได้ทราบถึงสภาพปัญหาของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย ดังนั้น ภาครัฐควรเห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขและพัฒนาร่างกฎหมาย

2. ในการเสนอร่างแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมยังไม่ได้มีการกำหนดเรื่องการแปลงสัญชาติตามคู่สมรส/คู่ชีวิต ซึ่งการเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เป็นการเสนอร่างเพื่อสนับสนุนความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และเป็นการสร้างความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคู่ชีวิตจำนวนหลายฉบับ เมื่อเรามีความคิดในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้ครอบคลุมทุกคนอย่างเท่าเทียม เพื่อไม่ให้มีเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติทางเพศ ผู้จัดทำจึงมีความคิดเห็นให้มีการแก้ไขข้อมูลในพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. 2508 ที่ปรากฏในมาตรา 9 ที่กล่าวว่า หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยเสนอว่าควรมีการแก้ไขคำในพระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. 2508 ที่ปรากฏในมาตรา 9 จากคำว่า หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย เป็นคำว่า บุคคลหรือ คู่สมรส ส่วนกฎหมายอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการสมรสเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทบทวน ปรับปรุงแก้ไข เมื่อมีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. เป็นกฎหมายสมรสเท่าเทียม และบัญญัติคำว่าบุคคล หรือ คู่สมรสลงในกฎหมายฉบับนั้น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง

3. การเสนอร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ไม่ได้เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมและความไม่เสมอภาคทางเพศเท่านั้น แต่เป็นการเรียกร้องถึงสวัสดิการที่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศควรจะได้รับ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศถูกพรากไปด้วยเหตุแห่งบัญญัติทางกฎหมายที่มีการจำกัดความไว้ด้วยคำว่า ชายหญิง หรือ สามีภรรยา และด้วยเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับสวัสดิการที่ควรจะได้รับ รวมถึงโอกาสในการทำงาน ดังนั้น ภาครัฐควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและมีความเป็นธรรม เพราะกฎหมายสมรสเท่าเทียมหรือร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม พ.ศ. ที่ได้มีการเสนอนั้น กฎหมายนี้ไม่ใช่กฎหมายเรื่องการเงิน เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศหรือความไม่เท่าเทียม โดยแก้ไขกฎหมายฉบับเดิมที่มีอยู่แล้ว และภาครัฐควรแยกเรื่องสมรสเท่าเทียมออกจากเรื่องของศาสนาและเรื่องการเมือง เพราะการเรียกร้องประเด็นการสมรสเท่าเทียมเป็นการสร้างความเสมอภาคทางเพศให้กับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย มิได้เป็นการแบ่งแยกบิดเบือนศาสนา วัฒนธรรม หรือขนบธรรมเนียมอันดีงามของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ คูหากัน. (2565). ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม-คู่ชีวิต: ต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้างก่อน
บังคับใช้เป็นกฎหมาย. ปีปี้ซี. <https://www.bbc.com/thai/thailand>
- ชวินโรจน์ อธิพัชรพร. (2560). สิทธิความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลาย
ทางเพศในประเทศไทย. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22(2), 92-104.
- บุญร่วม เทียมจันทร์ และศรัณญา วิชาวธรรม. (2564). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2564. The Law Group.
- พระราชบัญญัติสัญญาติ พ.ศ. 2508. (2508). สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%CA25/%CA25-20-2535-a0001.htm>
- รัฐศักดิ์ แยมลมัย. (2562). ความ(ไม่)เท่าเทียมของเพศสภาพของกฎหมายไทย [วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจิต มันทาภรณ์. (2559). สิทธิมนุษยชนและประเทศไทย มิติในประเทศและระหว่างประเทศ
รวมถึงการเปลี่ยนแปลง ปี พ.ศ. 2557. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สรณ บุญใบชัยพฤกษ์. (2560). สิทธิมนุษยชนกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ. สำนักงานศาล
รัฐธรรมนูญ.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2565). หนังสือราชการ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรี
ขอรับมาพิจารณาก่อนรับหลักการ [ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่...) พ.ศ. ...]. ไอลอร์ (iLaw).
[https://www.ilaw.or.th/sites/default/files/แพ่งและพาณิชย์%20\(ก้าวไกล\).pdf](https://www.ilaw.or.th/sites/default/files/แพ่งและพาณิชย์%20(ก้าวไกล).pdf)
- สิริวิมล พยัณชี. (2560). ความไม่เท่าเทียมในสิทธิกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ.
ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิต
ศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 (น.904-914). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากร
ในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
Factors Affecting Teamwork of Personnel in the Office
of the Constitutional Court

อริศรา กองแก้ว*¹ | Arisara Kongkaew

ไททัศน์ มาลา² | Titus Mala

¹⁻² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ประเทศไทย;
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

*Corresponding author email: arisara.kong@vru.ac.th

Abstract

The purposes of this study were to examine 1) the level of teamwork of personnel in the Office of the Constitutional Court, and 2) the factors affecting teamwork of personnel in the Office of the Constitutional Court. This study was quantitative research. The sample group consisted of personnel in the Office of the Constitutional Court, consisting of 136 civil servants, government employees, and permanent employees. The research instrument was a questionnaire. Statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results of the research found that the overall teamwork of personnel in the Office of the Constitutional Court was at a high level. The factors affecting the teamwork of personnel in the Office of the Constitutional Court consisting of social support factors, team structure factors, work participation factors, and team leadership factors were statistically significant at the 0.05 level. The social support factor was an important factor that affected the teamwork of personnel in the Constitutional Court Office. Since personnel in the Office of the Constitutional Court receive social support from family members, supervisors, and co-workers, resulting in personnel having good relationships with each other. In addition, there was mutual respect and an important force in driving the organization to success.

Keywords: Teamwork, Constitutional Court Office, Government Personnel

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างประจำ จำนวน 136 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านโครงสร้างของทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน และปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน ทำให้บุคลากรมีสัมพันธภาพที่ดี มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การทำงานเป็นทีม, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, บุคลากรภาครัฐ

บทนำ

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วตามยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน หรือที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ ทุกคนจึงต้องรู้จักปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เจริญก้าวหน้า และพัฒนาตนเองให้ทันกับเทคโนโลยีและทักษะการทำงานที่แปลกใหม่ซึ่งปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงานในยุคนี้คือ “การทำงานเป็นทีม” องค์กรหลายแห่งเริ่มหันกลับมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรภายในองค์กร จากอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ค้นหาแนวทางการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ที่จะส่งผลให้หน่วยงานมีการขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็วและเป็นทิศทางเดียวกัน เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานโดยการสร้างและบริหารคนขององค์กรหรือหน่วยงานให้เป็นทีมงานหรือการทำงานรูปแบบทีม ผลของงานที่เกิดขึ้นแตกต่าง

ไปจากการบริหารแบบดั้งเดิม เมื่อมาถึงปัจจุบันนี้ พบว่า ในบริษัทใหญ่ ๆ กว่า 500 บริษัท จะมีประมาณร้อยละ 80 ที่มีพนักงานที่ทำงานเป็นทีมมากกว่าครึ่งหนึ่งของพนักงานทั้งหมด และบริษัทเล็ก ๆ ก็ใช้ระบบการทำงานแบบทีมในกระบวนการผลิตประมาณ ร้อยละ 68 ด้วยเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน [สำนักงาน ก.พ.], 2559)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้จัดสรรงบประมาณสำหรับใช้เพื่อการพัฒนาบุคลากร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพตามระดับสมรรถนะที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนด พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูงและได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564) บุคลากรยึดหลักค่านิยมในการปฏิบัติงาน คือ องค์กรแห่งความถูกต้องและยุติธรรม มีคุณธรรมยึดมั่นในความถูกต้อง มุ่งพัฒนาตนเอง มีเมตตาริจิตต่อทุกคน มีความรักความสามัคคี และมุ่งมั่นทำงานเป็นทีม หากพิจารณาในเชิงลึกจะพบว่า การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหน้าที่จะมีกรอบภาระงานที่บุคลากรรับผิดชอบที่มีกฎ มีระเบียบ เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งการทำงานดังกล่าวมักไม่พบการทุ่มเทในการพัฒนางานหรือมีที่พัฒนางานเป็นรายบุคคล ด้วยเหตุผลนี้อาจทำให้การพัฒนาองค์กรจึงเป็นไปอย่างล่าช้า ดังนั้น บุคลากรจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงขององค์กรที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กร

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความคาดหวังว่า ผลจากการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงการทำงานเป็นทีมของทีมงานในการปฏิบัติงาน และสามารถพัฒนาการทำงานเป็นทีมภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

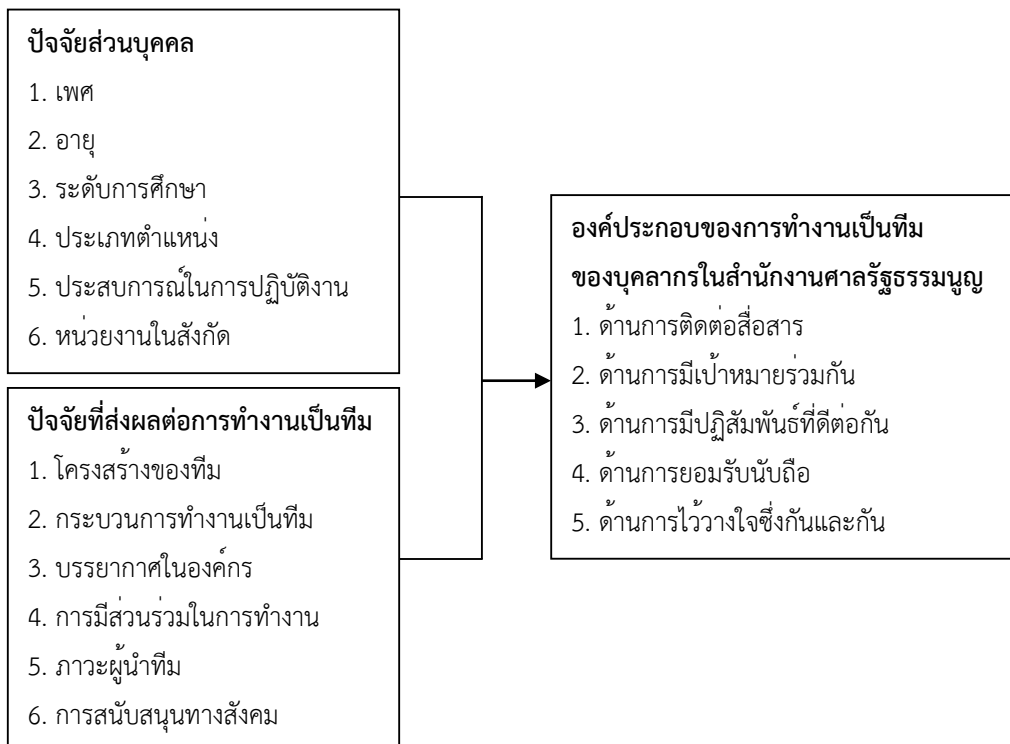
1. เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กรอบแนวในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดและเนื้อหาในการวิจัย โดยนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญของการทำงานเป็นทีมของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2550) และธีระเดช รุ่งมงคล (2556) มากำหนดเป็นตัวแปรอิสระ ส่วนตัวแปรตามพิจารณาจากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของ เรณู เชื้อสะอาด (2552) อำนวย มีสมทรัพย์ (2553) พิมพ์ลภัส ถ้วยอ้อม (2553) และอรุณวดี รื่นรมย์ (2553) โดยสังเคราะห์เป็นแนวคิดองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม 6 ด้าน คือ โครงสร้างของทีม กระบวนการทำงานเป็นทีม บรรยากาศในองค์กร การมีส่วนร่วมในการทำงาน ภาวะผู้นำทีม และการสนับสนุนทางสังคม สำหรับตัวแปรตาม ได้แก่ การทำงานเป็นทีม 5 ด้าน คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างประจำ จำนวน 206 คน (ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2565) เมื่อกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 136 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานในสังกัด ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม 6 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างของทีม กระบวนการทำงานเป็นทีม บรรยากาศในองค์กร การมีส่วนร่วมในการทำงาน ภาวะผู้นำทีม และการสนับสนุนทางสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลองค์ประกอบการทำงานเป็นทีม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ด้านการยอมรับนับถือ และด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ และตอนที่ 4 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งแบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในด้านที่เกี่ยวกับหัวข้อการวิจัย จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมในการใช้ภาษา ซึ่งข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 0.99 จากนั้นจึงปรับปรุงแบบสอบถามและนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดยคำนวณความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมและข้อมูลองค์ประกอบการทำงานเป็นทีมโดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมานโดยคำนวณค่าสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผลการวิจัย

1. ระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{x} = 4.10$) ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{x} = 4.06$) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ($\bar{x} = 3.92$) ด้านการยอมรับนับถือ ($\bar{x} = 3.90$) และด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 3.88$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน พบว่า บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันในการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมีบุคลากรในคณะทำงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมาคือคณะทำงานมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานที่ถูกต้องชัดเจนร่วมกัน ($\bar{x} = 4.22$) และน้อยที่สุดคือบุคลากรในคณะทำงานปฏิบัติงานด้วยความอดทน เสียสละ และเต็มใจ ($\bar{x} = 3.85$)

1.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า บุคลากรมีการติดต่อสื่อสารในการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อติดต่อสื่อสารกันในการทำงานอยู่เสมอ ($\bar{x} = 4.26$) รองลงมาคือคณะทำงานมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ($\bar{x} = 4.14$) และน้อยที่สุดคือบุคลากรในคณะทำงานปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผล ($\bar{x} = 3.85$)

1.3 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พบว่า บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือบุคลากรในคณะทำงานทำงานด้วยความเป็นกันเองและมีความรู้สึกเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ($\bar{x} = 3.99$) รองลงมาคือคณะทำงานร่วมมือกันทำงานอย่างมีความสุข ($\bar{x} = 3.92$) และน้อยที่สุดคือบุคลากรในคณะทำงานส่งเสริมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวก ($\bar{x} = 3.88$)

1.4 ด้านการยอมรับนับถือ พบว่า บุคลากรมีการยอมรับนับถือในการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือบุคลากรในคณะทำงานเคารพในบทบาทหน้าที่ของผู้อื่นเสมอ ($\bar{x} = 3.96$) รองลงมาคือคณะทำงานยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน มีความสนใจ และให้เกียรติเพื่อนร่วมทีมในการทำงานอยู่เสมอ ($\bar{x} = 3.95$) และน้อยที่สุดคือบุคลากรในคณะทำงานยอมรับความรู้ความสามารถ จุดดีจุดเด่น หรือความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยความจริงใจ ($\bar{x} = 3.82$)

1.5 ด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน พบว่า บุคลากรมีการไว้วางใจซึ่งกันและกันในการทำงานเป็นทีมโดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือบุคลากรในขณะทำงานมีอิสระในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ($\bar{x} = 4.13$) รองลงมาคือบุคลากรในขณะทำงานเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเองและเพื่อนร่วมทีม ($\bar{x} = 3.99$) และน้อยที่สุดคือบุคลากรในขณะทำงานสามารถปรับทุกข์กับเพื่อนร่วมทีมได้ ($\bar{x} = 3.54$)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านโครงสร้างของทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน และปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีม ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านกระบวนการทำงานเป็นทีมและปัจจัยด้านบรรยากาศในองค์กรไม่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยสร้างเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$Y = .360 + (.196X_1 + .131X_2 + -.021X_3 + .156X_4 + .116X_5 + .333X_6)$$

แทนค่าสมการพยากรณ์ ดังนี้

องค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (Y) = .360 + (.196 โครงสร้างของทีม (X_1) + .131 กระบวนการทำงานเป็นทีม (X_2) + -.021 บรรยากาศในองค์กร (X_3) + .156 การมีส่วนร่วมในการทำงาน (X_4) + .116 ภาวะผู้นำทีม (X_5) + .333 การสนับสนุนทางสังคม (X_6))

อภิปรายผล

1. ระดับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรมีการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน พบว่า บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันในการทำงานเป็นทีมในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ สมาชิกทีมสามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และปฏิบัติงานตามเป้าหมายของงานที่ถูกต้องร่วมกันได้ ทำให้เกิดความสำเร็จในงานร่วมกันและการปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวรรณพงษ์ผ่องพูล (2559) ที่ศึกษาการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า การทำงานเป็นทีมด้านเป้าหมายของทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากการทำงานเป็นทีมที่มีเป้าหมายในการทำงานร่วมกันของทีม ทำให้สมาชิกทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน อีกทั้งยังเป็นการวางแผนโดยกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ได้ความสำเร็จที่มากขึ้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของอำนาจ มีสมทรัพย์ (2553) ที่กล่าวถึงการทำงานร่วมกันว่าทุกคนต้องยึดมั่นในเป้าหมายของการทำงานและตระหนักถึงคุณค่าของเป้าหมายของทีมร่วมกัน มีการกำหนดทิศทางการทำงานให้เข้าใจชัดเจนและส่งเสริมความต้องการของส่วนรวม เช่น การยอมรับวัตถุประสงค์การทำงานที่ร่วมกันกำหนดขึ้น เห็นความสำคัญกับเป้าหมายของทีมมากกว่าส่วนตัว เป็นต้น

1.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า บุคลากรมีการติดต่อสื่อสารในการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อติดต่อสื่อสารกันในการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้บุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังมีทักษะการสื่อสารที่ดี ชัดเจน ทำให้บุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และทันเหตุการณ์ เช่น การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การติดป้ายประกาศ และการตั้งไลน์กลุ่ม ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพ์ลภัส ถ้วยอิม (2553) ที่กล่าวว่าการสื่อสารที่ดีสมาชิกในทีมจะต้องสื่อสารแบบเปิดเผยระหว่างสมาชิกและระหว่างหัวหน้าทีมกับสมาชิก ซึ่งการสื่อสารที่ดีจะทำให้ทุกคนแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างทั่วถึง ยังช่วยส่งเสริมให้สัมพันธ์ภาพในทีมดียิ่งขึ้น และหากไม่มีการสื่อสารเกิดขึ้น ความเป็นทีมก็จะสลายไปในที่สุด และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Parker (1990) ที่กล่าวถึงการสื่อสารที่เปิดเผย (Open communication) ว่ามีลักษณะที่สมาชิกภายในทีมสนับสนุนการสื่อสารที่เปิดเผย โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างจริงจัง มีความรับผิดชอบและตอบสนองในทางบวก

1.3 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พบว่า บุคลากรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีการทำงานแบบเป็นกันเอง มีความเป็นมิตร ระหว่างบุคคลมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นัฐธิดา วงษ์รอด (2560) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมกับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 พบว่า องค์ประกอบด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องด้วยบุคลากรในสถานศึกษามีการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีความสุข

สอดคล้องกับแนวคิดของ อำนวย มีสมทรัพย์ (2553) ที่อธิบายว่าการมีมนุษยสัมพันธ์เป็นการใช้ความเป็นศาสตร์และศิลป์ เพื่อการเข้าหากันของบุคคลและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่นับถือ อาจกล่าวได้ว่าความสำคัญของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะช่วยให้การทำงานเกิดความผูกพันระหว่างคนกับคนและคนกับงาน ก่อให้เกิดความรู้สึกกระหว่างสมาชิกในทางที่ดี มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน มีบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ทำให้เกิดผลต่อการปฏิบัติงาน

1.4 ด้านการยอมรับนับถือ พบว่า บุคลากรมีการยอมรับนับถือในการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีการเคารพในบทบาทหน้าที่การทำงานของผู้อื่นเสมอ บุคลากรยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน และให้เกียรติเพื่อนร่วมทีมในการทำงานอยู่เสมอ และยอมรับความสามารถของสมาชิกทีมอย่างจริงใจ ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ อรุณวดี รื่นรัมย์ (2553) ที่กล่าวว่าการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน สมาชิกทีมจะต้องรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน มีความสนใจและให้เกียรติกัน ให้การเคารพในบทบาทและหน้าที่ มีความรักและสามัคคีกัน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อำนวย มีสมทรัพย์ (2553) ที่กล่าวว่าการยอมรับนับถือคือการให้เกียรติและเคารพในสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างของเพื่อนร่วมทีมและพร้อมที่จะทำงานร่วมกันด้วยความจริงใจ

1.5 ด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน พบว่า บุคลากรมีการไว้วางใจซึ่งกันและกันในการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอิสระในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย บุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเองและเพื่อนร่วมทีม ทำให้บุคลากรพร้อมที่จะร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ เรณู เชื้อสะอาด (2552) ที่กล่าวว่าการไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หากสมาชิกไว้วางใจซึ่งกันและกันมากเท่าใด จะยิ่งทำให้ทีมงานสามารถร่วมมือกันทำงานได้มากขึ้นตามไปด้วย กล่าวคือ ประสิทธิภาพของทีมงานเกิดจากสมาชิกทุกคนแบ่งปันทรัพยากรให้กันและช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อำนวย มีสมทรัพย์ (2553) ที่กล่าวถึงการที่สมาชิกให้ความรู้สึกไว้วางใจ ยกย่องนับถือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นความไว้นับถือเชื่อใจกันด้วยความเต็มใจ โดยปราศจากการบีบบังคับ เช่น ความเชื่อมั่นและการให้เกียรติต่อบุคคลและเพื่อนร่วมงาน และการยอมรับฟังคำชี้แนะด้วยความเต็มใจ เป็นต้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านโครงสร้างของทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน และปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีม อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม เป็นปัจจัยอันดับแรกที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวที่จะพูดคุยและให้กำลังใจตลอดเวลา ตลอดจนการสนับสนุนจากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานที่ทำให้มีการยอมรับนับถือและเห็นคุณค่าในตัวของเพื่อนร่วมงาน และทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของทีม ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ชีระเดช รุ่งมงคล (2556) ที่กล่าวถึงลักษณะของการทำงานเป็นทีมว่ามีลักษณะสำคัญคือการสนับสนุนจากภายในและภายนอก ทีมที่มีประสิทธิภาพที่ดีจะต้องมีบรรยากาศที่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอก การสนับสนุนภายในคือมีการให้สิ่งจูงใจที่ทำให้การยอมรับและการให้รางวัลแก่ทีม มีการสนับสนุนด้านทรัพยากร ส่วนการสนับสนุนภายนอกคือการได้รับการสนับสนุนทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถทำงานได้ รวมทั้งการได้รับการยอมรับและเชื่อมั่นจากองค์กร สิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมและสนับสนุนพฤติกรรมการทำงานของสมาชิกทีมและทำให้เป็นทีมที่มีประสิทธิภาพในที่สุด

2.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างของทีม เป็นปัจจัยอันดับที่สองที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเล็งเห็นถึงความสำคัญของการแบ่งขอบเขต อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบชัดเจนเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน มีระบบการจัดการและขั้นตอนการทำงานที่เป็นระบบ มีการสนับสนุนต่อการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากร ทำให้การติดตามงานและประสานงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปลื้มจิตร บุญพึ้ง (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของพนักงานสายปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่พบว่าปัจจัยด้านโครงสร้างทีมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมในระดับมาก เนื่องจากหน่วยงานมีการแบ่งขอบเขต อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยหัวหน้างานเปิดโอกาสให้ทีมงานใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ เป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีระเดช รุ่งมงคล (2556) ที่กล่าวว่าโครงสร้างทีม หรือขนาดทีมนี้มีผลต่อการทำงานของทีมเป็นอย่างมาก

เพราะมีผลต่องานและการควบคุมทีมงาน จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการทำงานเป็นทีม การที่บุคคลมารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เมื่อร่วมมือกันทำงานความแตกต่างระหว่างบุคคลจะปรากฏขึ้น ก่อให้เกิดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งเป็นปัจจัยที่เสริมความเข้มแข็งของสมาชิกทีม

2.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นปัจจัยอันดับที่สามที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งบุคลากรเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้เกิดความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของทีม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นาฏยา สุวรรณศิลป์ (2561) ที่ศึกษาการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของทีมงาน กรณีศึกษา กลุ่มโรงพยาบาลจุฬารัตน์ พบว่าองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพของทีมงานในระดับมาก และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษฎี (2550) ที่กล่าวถึงแนวทางที่จะทำให้การทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพ หรือประสบความสำเร็จได้นั้น การมีส่วนร่วมในงานเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของทีมได้มีส่วนร่วมในการทำงานมากที่สุด การมีส่วนร่วมนั้นนอกจากจะทำให้เกิดความผูกพันกับทีมแล้ว ยังมีส่วนทำให้ใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ด้วย

2.4 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีม เป็นปัจจัยอันดับที่สี่ที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งบุคลากรเล็งเห็นถึงความสำคัญของหัวหน้างานที่จะสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ในการทำงานได้อย่างชัดเจน หัวหน้างานใส่ใจกับความคืบหน้าในการทำงานของบุคลากรในทีมเสมอ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรวิภา งามวุฒิวงศ์ (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม ภายในสำนักงานอำนวยการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีมมีผลต่อการทำงานเป็นทีมในคณะกรรมการเฉพาะกิจและคณะกรรมการประจำมากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของ อีระเดช รุ่งมงคล (2556) ที่กล่าวถึงลักษณะของการทำงานเป็นทีมว่ามีลักษณะสำคัญคือภาวะผู้นำที่เหมาะสม ทีมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีหัวหน้าทีม หรือผู้นำทีมที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมาย มีความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ ที่จะสามารถนำพาสมาชิกทีมไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จากผลการวิจัยที่พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่ามีปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ด้านโครงสร้างของทีม ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงานและด้านภาวะผู้นำทีม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากร จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาองค์กรดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ควรส่งเสริมการสนับสนุนทางสังคมให้แก่บุคลากรมากยิ่งขึ้น มีการให้คำชมและการยกย่องในการปฏิบัติงานที่มีผลงานที่น่าพึงพอใจ และหัวหน้างานให้ความช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา มีความเอาใจใส่ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นแรงผลักดันให้บุคลากรสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์ขององค์กร

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างของทีม ควรส่งเสริมให้มีการแบ่งขอบเขต บทบาท อำนาจหน้าที่ในการทำงานที่ชัดเจน ดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีจำนวนบุคลากรที่เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน ควรส่งเสริมเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย หรือกรอบการทำงาน กำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานยิ่งขึ้น

1.4 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทีม ควรส่งเสริมให้หัวหน้างานหรือผู้นำทีมแสดงนโยบายในการบริหารงานที่ชัดเจนให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา กล่าวที่กระตุ้นใจในการดำเนินงานและพร้อมที่จะเผชิญปัญหากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะฉะนั้นผู้บังคับบัญชาจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำงานเป็นทีม โดยไม่จำเป็นต้องมีศักยภาพเหนือคนอื่น แต่ต้องมีทักษะในการเข้าหา เพื่อสร้างความรู้สึกให้แก่สมาชิกในทีมว่ามีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

2. การทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จากผลการวิจัยที่พบว่า มีจุดอ่อนของการทำงานเป็นทีมของบุคลากรคือด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความจริงใจซึ่งกันและกัน สามารถรับฟังและเป็นที่ปรึกษาให้กับเพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานในด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการทำงานเป็นทีมที่จะส่งผล

ให้การดำเนินงานในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเกิดผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
เพื่อเป็นที่ยอมรับในเชิงประจักษ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัญหาการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก
2. ศึกษาลักษณะภาวะผู้นำทีมของบุคลากรในสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมให้ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา งามวุฒิจิวงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมภายในสำนักอำนวยการ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- ธีระเดช รีมงคล. (2556). การทำงานเป็นทีม (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นัฐธิดา วงษ์รอต. (2560). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีม
กับการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม
ศึกษา เขต 5 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นาฏยา สุวรรณศิลป์. (2561). การทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของทีมงาน: กรณีศึกษา
กลุ่มโรงพยาบาลจุฬารัตน์ [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปลื้มจิตร บุญพึ้ง. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของพนักงานสาย
ปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 35(6), 135-147.
- พิมพ์ลภัส ถ้วยอิม. (2553). การทำงานเป็นทีมของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เทพสตรี.
- เรณู เชื้อสะอาด. (2552). การทำงานเป็นทีมด้านวิชาการของพนักงานครูในโรงเรียน สังกัด
เทศบาลนครเชียงใหม่ [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรารณ ตระกูลสถิตย์. (2550). การทำงานเป็นทีม. ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ. <https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc-2017-eb01.pdf>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2564). รายงานประจำปี 2564. วิชั่น พรีเมส.
- สุวรรณ พงษ์พองพล. (2559). การทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อรุณวดี รื่นรัมย์. (2553). การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนระยองวิทยาคมสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำนวย มีสมทรัพย์. (2553). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับการบริหาร งานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Parker, G. M. (1990). *Team players and team work: The new competitive business strategy*. Jossey-Bass.

ผลของการใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบำดอกบัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Effects of Davies' Model of Practical Skills and STAD Cooperative Learning on Learning Achievement of Lotus Dance Unit of Mathayom Suksa 1 Students

ณัฐวุฒิ ยิ่งยงยุทธ^{1*} | Nattawut Yingyongyut

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ² | Puangpen Intraprawat

ประณต นาคะเวช³ | Pranod Nakaved

^{1, 2, 3} สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ประเทศไทย;
Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Vongchavalitkul University, Thailand.

*Corresponding author email: yingyongyutnattawut@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to 1) compare the achievement before and after learning that was organized using Davies' practical skills and the STAD cooperative learning technique of Mathayomsuksa 1/4 students on the subject of the Lotus Dance, and 2) compare the achievement after learning that was organized using Davies' practical skills and cooperative learning STAD techniques with the specified criteria of 75% of the full score of the learning unit on Lotus Dance of Mathayomsuksa 1/4 students. It is quasi-experimental research that uses a single-group research design to test before and after the experiment. The research results found that using Davies' practical skills model and cooperative learning STAD techniques resulted in a statistically significant mean score at the .01 level. As for the mean score after studying ($\bar{x} = 14.17$), achievement academic performance after completing the learning unit on the Lotus Dance was higher than the 75 percent threshold set by the school with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Davie's Skill-Focused Instruction, Cooperative Learning, Thai Dance

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 ของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบายดอกบัว ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบายดอกบัว ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่ใช้แบบแผนการวิจัยกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ทำให้มีคะแนนเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x} = 14.17$) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากเรียนจบหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบายดอกบัว สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่โรงเรียนกำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติเดวิส, การเรียนรู้แบบร่วมมือ, นาฏศิลป์ไทย

บทนำ

รายวิชานาฏศิลป์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะเป็นรายวิชาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ในด้านร่างกายนั้นผู้เรียนได้รับการฝึกให้แสดงออกทางลีลา การเคลื่อนไหว โดยการปรับแต่งกิริยาท่าทางตามธรรมชาติของมนุษย์ให้อ่อนช้อยงดงามและมีลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงาม ในด้านสติปัญญาผู้เรียนจะได้รับการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ การมีจินตนาการทางศิลปะ การคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์คุณค่านาฏศิลป์ การถ่ายทอดและประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ส่วนด้านอารมณ์นั้น ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะชื่นชมความงาม รักสวยรักงาม และมีสุนทรียภาพ มองเห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และด้านสังคมผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้รู้จักสามัคคีในการทำงานร่วมกันเป็นทีมและร่วมมือร่วมใจกันในการคิดสร้างสรรค์และฝึกฝนท่ารำ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น.182-183) ดังนั้น การเรียนรู้จากรายวิชานาฏศิลป์สามารถช่วยให้ผู้เรียน

พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะและสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์ในโรงเรียน ส่วนใหญ่จะใช้วิธีสอนแบบสาธิตให้ผู้เรียนได้สังเกตและปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่ให้ผู้เรียนเลียนแบบจากครูเป็นหลัก เพราะครูที่สอนเป็นผู้ที่เป็นนาฏยศิลป์ที่เชี่ยวชาญในการรำ (ไพโรจน์ คะเชนทร์, ม.ป.ป.; มะลิวัลย์ ปัทมะ, 2551) แต่นักวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการสอนนั้นให้สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล สอนให้ผู้เรียนสนุก มีความคิดสร้างสรรค์ และนำความรู้ที่เรียนไปใช้ประโยชน์ (เสาวรี ภูบาลชื่น, 2563) ในการสอนแต่ละท่า ขณะที่ครูสาธิตต้องอธิบายท่าทำให้ละเอียด แล้วให้ผู้เรียนฝึกทำนั้น ๆ ให้แม่นยำ พร้อมทั้งร้องเพลงไปด้วย (เรณู โกสินานนท์, 2548) นอกจากนั้นเนื่องจากนาฏศิลป์เน้นการฝึกปฏิบัติ ครูจึงต้องใช้วิธีการฝึกฝนท่ารำช้า โดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบ เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ จนกระทั่งผู้เรียนเกิดทักษะถึงระดับที่รับได้ (ทิตนา แคมมณี, 2557)

แต่การจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย หมดความอดทนที่ต้องฝึกทำกิจกรรมซ้ำ ๆ และยิ่งถ้ากิจกรรมนั้นมีขั้นตอนการฝึกฝนที่ซับซ้อนก็ยิ่งทำให้เกิดความท้อแท้ และขาดความมั่นใจในตนเองเมื่อไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้เหมือนเพื่อน ผู้เรียนบางคนโดยเฉพาะนักเรียนชายหรือนักเรียนที่เรียนอ่อนเกิดความรู้สึกเขินอายไม่กล้าแสดงออก ท้ายที่สุดผู้เรียนเกิดความรู้สึกไม่ชอบการเรียนนาฏศิลป์ (ชนันธร หิรัญเชาว์, 2562; สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์, 2562) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง ดังนั้น ผู้สอนต้องเข้าใจในข้อจำกัดและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนจากเดิม ซึ่งโดยปกติจะเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนเลียนแบบการรำจากครู ให้มีแนวทางการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการปฏิบัติ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies, 1971) กับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD (Slavin, 1982) เป็นรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติที่เหมาะสมกับการฝึกปฏิบัติทักษะนาฏศิลป์ไทย ซึ่งเดวิสได้นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ

เหล่านั้นได้ก่อน แล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ดี (ทิตินา แคมมณี, 2557) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD เน้นความสำคัญของการเรียนเป็นกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งต่อตนเองและต่อเพื่อน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ทำความเข้าใจเนื้อหาที่นั้น ๆ ร่วมกันอย่างแท้จริง เพื่อให้ทุกคนประสบผลสำเร็จร่วมกัน มีการศึกษาพัฒนาการของแต่ละกลุ่ม โดยมีรางวัลเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานให้สำเร็จ ทั้งนี้ ครูควรแจ้งสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์ เพื่อสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จุดนี้จึงเป็นหลักการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนที่เรียนโดยการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD แตกต่างจากการเรียนแบบเป็นกลุ่มแบบเดิมที่เคยเรียน (ทิตินา แคมมณี, 2557) ซึ่งส่งผลดีต่อการฝึกทักษะการปฏิบัติทำร่าระบำดอกบัว เพราะกระบวนการทำร่าระบำดอกบัวเป็นท่าร่าที่ใช้ผู้แสดงจำนวน 4 คน ขึ้นไป ทุกคนจึงต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันและมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงสนใจศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยของผู้เรียนทั้งด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติ โดยนำแนวทางการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD มาใช้ในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบำดอกบัว เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 ของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบำดอกบัว ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบำดอกบัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ระเบิดอกบัว หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ไทย หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ระเบิดอกบัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่ใช้แบบแผนการวิจัยกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองโตง “สุรวิทยาคม” อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จำนวน 144 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนหนองโตง “สุรวิทยาคม” กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทย โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง ระเบิดอกบัว จำนวน 3 แผน แผนการเรียนรู้นี้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.97$, S.D. = 0.05) และ 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ไทย เรื่อง ระเบิดอกบัว เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งแบบทดสอบนี้มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.2–0.8 มีอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.44–0.89 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.72 และ (2) แบบสังเกตทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย เรื่อง ระเบิดอกบัว มีค่าความเชื่อมั่นของเกณฑ์การให้คะแนนเท่ากับ 0.87

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 จำนวน 35 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่ใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD โดยวิเคราะห์

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบค่าที่สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test แบบ Dependent) ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่ใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิส และการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติทดสอบค่าที่สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test แบบ Dependent)

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระเบิดอกบัว ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ผลการศึกษาพบว่า คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.17 คะแนน และคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.57 ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระเบิดอกบัว ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	35	30	14.17	2.41	24.8943*	0.0000
หลังเรียน	35	30	23.57	2.39		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่องระเบิดอกบัว หลังเรียนกับเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดร้อยละ 75 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ไทย เรื่อง ระเบิดอกบัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หลังเรียนด้วยการใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ไทย เรื่อง ระบายดอกบัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หลังเรียนด้วยการใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	ร้อยละ	$\bar{x}$	S.D.	t	p
หลังเรียน	35	30	75	23.57	2.39	17.45*	0.0120

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระบายดอกบัว ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน โดยมีจุดประสงค์ที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทักษะปฏิบัติของเดวิสและการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อน จากนั้นจึงเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ และในระหว่างการฝึกได้ใช้กระบวนการความร่วมมือเทคนิค STAD ที่สมาชิกของกลุ่มต่างช่วยกันสนใจให้ทุกคนเกิดความรู้สึกดีหรือร้อน กล้าแสดงออก และช่วยเหลือกันในการทำความเข้าใจเนื้อหาและทักษะการรำในแต่ละท่า รวมทั้งการใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่ต่อเนื่องอย่างเหมาะสมตลอดทั้งคาบเรียน

ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์ (2562) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาทักษะนาฏศิลป์ไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบายพริตตัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ STAD แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปันตดา แสนสิงห์ (2562) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิสประกอบสื่อ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ

นักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนชนก รัตนจำนงค์ (2561) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ด้วยรูปแบบการสอนแบบทางตรงผสมผสานทักษะปฏิบัติของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา นาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรให้ความรู้และแนะนำวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ให้นักเรียนเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง

1.2 ก่อนทำการสอนครูผู้สอนควรทำกิจกรรมละลายพฤติกรรมนักเรียน เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้นักเรียนกล้าแสดงออก พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 ในการจัดการเรียนรู้ครูต้องเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการฝึกปฏิบัติร่วมกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักความรับผิดชอบต่อกลุ่ม เพื่อมิให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติของเดวิสร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ไปทดลองใช้ในหน่วยการเรียนรู้อื่น และ/หรือวิชาอื่นที่เน้นการฝึกปฏิบัติ

2.2 ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคอื่น เช่น การเรียนรู้แบบกลุ่มหรือการเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบอื่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- ชนันธร หิรัญเชาว์. (2562). การพัฒนาทักษะนาฏศิลป์ไทยและความคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชาญัญญา ผลจันทร์. (2558). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และทักษะการเขียนภาพพระบายสี โดยใช้ชุดฝึกทักษะการเขียนภาพพระบายสีโปสเตอร์ตามหลักการของเดวิสร่วมกับเทคนิค STAD บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 18). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปนัดดา แสนสิงห์. (2562). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส ประกอบสื่อมัลติมีเดีย เรื่อง รำวงมาตรฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ไพโรจน์ คะเชนทร์. (ม.ป.ป.). การสอนนาฏศิลป์. [ม.ป.ท.].
- มนชนก รัตนจำนงค์. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ ด้วยรูปแบบการสอนแบบทางตรงผสมผสานทักษะปฏิบัติของเดวิส สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มะลิวัลย์ บัฑมะ. (2551). การพัฒนาเจตคติและความสามารถทางนาฏศิลป์ไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคแม่แบบผสมผสาน การวิจัยเชิงทดลองแบบอนุกรมเวลา. วารสารครุศาสตร์, 4(1), 525.
- เรณู โกศินานนท์. (2548). นาฏศิลป์. ไทยวัฒนาพานิช.
- ลักขณา บุตรพรม. (2557). การใช้ชุดการเรียนรู้โดยการผสมผสานทักษะปฏิบัติเดวิส และการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ เรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำนนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพัตรา รักชาติ. (2557). ผลการสอนทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เสริมด้วยแบบฝึกทักษะที่เน้นเทคนิคเพื่อนช่วยเพื่อนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และทักษะปฏิบัติดนตรีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- สุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์. (2562). การศึกษาทักษะนาฏศิลป์ไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ระบายสีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติ ของเดวีส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เสาวรี ภูบาลชื่น. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบทางตรง ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านทักษะปฏิบัติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจ วิชาศิลปะ สาระนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39(5), 81-92.
- Davies, I. K. (1971). *The management of learning*. McGraw-Hill.
- Slavin, R. E. (1982). *Cooperative learning: Student teams. What research says to the teacher*. ERIC. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED222489.pdf>

Participation of People on Development for Strategic Plan
in Kudsatian Sub-District Administrative Organization of Sribunruang District
in Nongbua Lamphu Province

*Corresponding author email: namedanai@gmail.com

The objectives of this research were to focus on the level of participation for people on development of strategic plan in Kudsatian Sub- District Administrative Organization, to compare the participation of people on development of strategic plan, and to study the guidelines of development on people participation in developing the strategic plan. The samples were 326 heads of the household and 35 people were used in studying the suggestion and guidelines on development of participation including 20 representatives from family leaders living in Kudsatian Sub-District, 1 person of the president of Sub-District Administrative Organization, 6 representatives of the council of Kudsatian Sub-District Administrative Organization, and 8 people from Sub-District chiefs and village headmen from 8 villages. The instrument was questionnaires and the findings were shown by statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test. The research found that the overall of participation on development of strategic plan was in medium level. People in households with different levels of education participated in the development of strategic plans differently. However, the participation in the development of strategic plans of different gender citizens was the same. Guidelines for people to participate in developing strategic plans were divided into 4 areas containing the aspect of participation on decision should be on survey of problems, troubles and needs of people, the aspect of participation on operation should be on meeting or communicating

to inform people for participating on project operation, exchanging, learning, proposing the problems and needs, and expressing the opinions or the suggestion, the aspect of participation on receiving the advantage should be on finding the guidelines for people in having income, getting a job, supporting their occupation, creating love and harmony, and protecting the benefits of people and offering a full advantage to them, and the aspect of participation on evaluation should be on participation of people to evaluate and to follow up the plan, having the public forum of small groups of people, and surveying for satisfaction of people and using the results to improve further plan.

Keywords: People Participation, Strategic Plan, Sub-District Administrative Organization

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครัวเรือน 326 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม 35 คน ได้แก่ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลกุดสะเทียน 20 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน 1 คน ตัวแทนสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน 6 คน และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 8 หมู่บ้าน 8 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test (Independent Sample) และ F-test ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมในระดับปานกลาง โดยประชาชนในครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ไม่แตกต่างกัน สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรสำรวจปัญหา ความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน 2) ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ควรจัดประชุมหรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบแผนฯ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ จัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เสนอปัญหา ความต้องการและ

แสดงความคิดเห็นเสนอแนะ 3) ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ควรหาแนวทางให้คนในชุมชนมีรายได้ มีงานทำ มีอาชีพเสริม สร้างความรักความสามัคคีกันในชุมชน ดูแลผลประโยชน์ของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนทุกคน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ควรให้ประชาชนร่วมประเมินผลและติดตามแผนฯ จัดเวทีให้ประชาชนพบปะกันเป็นกลุ่มย่อย สอบถามความพึงพอใจและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาแผนครั้งต่อไปอย่างจริงจัง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, แผนยุทธศาสตร์, องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาล ที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจ และมีส่วนร่วมจากประชาชน การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนท้องถิ่นจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริงและลดความขัดแย้งต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชนร่วมคิดร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น (ประพันธ์วรรณบวร, 2543, น.42-58)

สำหรับหลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เริ่มมาจากบทเรียนของความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนชนบทที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาแบบยั่งยืน

กอปรกับกระแสความคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและในระดับสากลเกี่ยวกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้การพัฒนาในยุคหลัง ๆ มุ่งเน้นประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาและมีมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ได้มีการกำหนดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ค่อนข้างชัดเจน (อรพินท์ สพฤกษ์ชัย, 2550)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบของประชาชน เมื่อเกิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบประชาชนมีส่วนร่วมจะเกิดการ บริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good governance) หากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ตนเองสูง โครงการ กิจกรรม และการพัฒนาท้องถิ่นจะตรงตามความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดพลัง ทำให้เกิดความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ การพัฒนาท้องถิ่นจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำความเจริญมาสู่ประเทศชาติ และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย อำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ มาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดระบบการคมนาคมขนส่ง การจัดสาธารณูปโภคและ สาธารณูปการ การส่งเสริมอาชีพและพาณิชยกรรม การจัดการวิจัย ส่งเสริมกีฬาและการท่องเที่ยว การสังคมสงเคราะห์ การจัดการที่อยู่อาศัยและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การรักษาศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดระบบสาธารณสุข การจัดการ ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชน จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ และต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด การที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะ ดำเนินการพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับประชาชนและมีความยั่งยืนมากที่สุด จำเป็นต้องสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การที่จะสร้างการมี ส่วนร่วมที่เหมาะสมต้องทราบก่อนว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี

ส่วนร่วมในการพัฒนามากน้อยเพียงใดและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546)

องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกุดสะเทียน หมู่ที่ 2 บ้านโนนเสถียร หมู่ที่ 3 บ้านนาชุมแสง หมู่ที่ 4 บ้านนาทม หมู่ที่ 5 บ้านวังคูณ หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ศรีทอง หมู่ที่ 7 บ้านกุดแท่น และหมู่ที่ 8 บ้านคลองเจริญ มีประชากรจำนวน 6,903 คน และมีครัวเรือน 1,751 หลังคาเรือน ตามแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน พ.ศ. 2566-2570 มียุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และทันสมัย (องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน, 2565ข)

จากความสำคัญดังกล่าวนำไปสู่ความจำเป็นในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลกุดสะเทียน และเป็นข้อมูลของฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในตำบล กุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 1,751 คน (องค์การบริหารส่วน ตำบลกุดสะเทียน, 2565ก) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1967, pp.886-887) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนในตำบลกุดสะเทียน จำนวน 326 คน จากนั้นจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านโดยใช้วิธีจับสลากเพื่อให้ได้บุคคลที่เป็นหัวหน้า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 35 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลกุดสะเทียน 20 คน 2) นายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลกุดสะเทียน 1 คน 3) ตัวแทนสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน 6 คน และ 4) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน 8 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับ แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม ได้แก่ เพศและระดับการศึกษา ตอนที่ 2 สอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัด หนองบัวลำภู ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมี ส่วนร่วมดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล และ ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ส่วน แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ประกอบด้วยข้อคำถามที่ให้ผู้ตอบ แสดงความคิดเห็น (Open-ended question) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญ เรือง จังหวัดหนองบัวลำภู มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วม ดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านพิจารณา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นจึงปรับปรุงเครื่องมือวิจัย แล้วนำไปทดลอง ใช้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลนาแก อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธี

หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.95 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยตนเองโดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ แล้วตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่รวบรวมได้ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามโดยวิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) ได้แก่ t-test (Independent Sample) และ F-test (One Way ANOVA) โดยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Sheffe's Method) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 326 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 184 คน (ร้อยละ 56.44) และเป็นเพศหญิง จำนวน 142 คน (ร้อยละ 43.56) โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 196 คน (ร้อยละ 60.12) ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 93 คน (ร้อยละ 28.53) และระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 37 คน (ร้อยละ 11.35) ตามลำดับ

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.07$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.20$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ($\bar{x} = 3.15$) และด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 3.09$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{x} = 2.85$)

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ขณะที่ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้านพบว่ามีความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่ามีแนวทาง 4 ด้านดังนี้

3.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรสำรวจปัญหา ความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน ลงมติเสียงส่วนมากในการเสนอโครงการต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และจัดประชุมหรือเปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ควรจัดประชุมหรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบแผนฯ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ จัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เสนอปัญหาความต้องการแสดงความคิดเห็นเสนอแนะระหว่างดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ควรหาแนวทางให้คนในชุมชนได้มีรายได้ให้ทีมงานทำ ให้มีอาชีพเสริม สร้างความรักความสามัคคีกันในชุมชน ดูแลผลประโยชน์ของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนทุกคน และพัฒนาด้านสาธารณูปโภค

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ควรให้ประชาชนร่วมประเมินผลและติดตามแผนฯ จัดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมประเมินผล จัดกิจกรรมพบปะกัน ประชาชนกลุ่มย่อย ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในครั้งต่อไปอย่างจริงจัง

อภิปรายผล

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจประเด็นปัญหานั้น ๆ โดยการแต่งตั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเป็นคณะกรรมการมีอำนาจในการตัดสินใจ

(ประพันธ์ วรรณบวร, 2543, น.42-58) ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระกิตติชัย ปญฺญาโร (สินคง) (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผน ยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมโดยภาพรวมและรายด้านในระดับปานกลาง และผลการศึกษาของ รจนา น้อยปลุก (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อำเภอแจ้ห่ม จังหวัด ลำปาง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมโดยรวมในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามเพศและระดับ การศึกษา ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผน ยุทธศาสตร์โดยรวมแตกต่างกัน ส่วนรายด้านพบว่ามีความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการที่แตกต่าง กัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติชัย ปญฺญาโร (สินคง) (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็น ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์แตกต่างกัน

3. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษา พบว่ามีแนวทาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากการมี ส่วนร่วมเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนี้ตั้งแต่แรกจนถึงการติดตามและ ประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อทุกฝ่าย โดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ และการประชุมรับฟังความคิดเห็น ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติชัย ปญฺญาโร (สินคง) (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวทางการจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือ จากประชาชนเข้ามาร่วมตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล เนื่องจากแต่ละ โครงการล้วนมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การดำเนินโครงการต่าง ๆ ขององค์การ

บริหารส่วนตำบลไม่สามารถจัดทำได้เต็มที่อันเนื่องมาจากงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดในแต่ละปี ความต่อเนื่องของโครงการเพราะมีการเปลี่ยนแปลงของการเมืองท้องถิ่น บุคลากรที่มีไม่เพียงพอ และภัยธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1.1 สำรวจปัญหา ความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน ลงมติเสียงส่วนมาก ในการเสนอโครงการต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และจัดประชุมหรือเปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 จัดประชุมหรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบแผนฯ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ จัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เสนอปัญหา ความต้องการ แสดงความคิดเห็นเสนอแนะระหว่างดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.3 หาแนวทางให้คนในชุมชนได้มีรายได้ ให้มีงานทำ ให้มีอาชีพเสริม สร้างความรัก ความสามัคคีกันในชุมชน ดูแลผลประโยชน์ของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนทุกคน และพัฒนาด้านสาธารณสุขภาค

1.4 ให้ประชาชนร่วมประเมินผลและติดตามแผนฯ จัดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วม ประเมินผล จัดกิจกรรมพบปะกัน ประชุมกลุ่มย่อย จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

2.3 ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น เช่น การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). **แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบลและ อบต.**
- ประพันธ์ วรรณบวร. (2543). **การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา** [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระกิตติชัย ปญญาธโร (สินคง). (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก** [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รจนา น้อยปลูก. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง** [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน. (2565ก). **ประวัติและข้อมูลสภาพทั่วไปตำบลกุดสะเทียน.**
<http://kudsatian.go.th>
- องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน. (2565ข). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน.**
- อมรรัตน์ ศิริกาญจนวงศ์. (2551). **การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม** [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรพินท์ สพโชคชัย. (2550). **หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).**
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). **Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evaluation.** Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Yamane, T. (1967). **Statistic: An introductory analysis** (2nd ed.). Harper & Row.

โครงสร้างระบบนิ้วชอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัย

The Structure of Thai Fiddle Fingering Systems for Playing Thai Contemporary Bands

วีรวัฒน์ เสนจันทร์ฉะไชย* | Veerawat Senchantichai

วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, ประเทศไทย;
Angthong College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, Thailand.

*Corresponding author email: veerawat.s@cdaat.bpi.ac.th

Abstract

A research article was conducted on the structures of Thai fiddle fingering systems for playing in contemporary Thai music band. It was a part of the creative research entitled as “The Method in the Fingering Systems for Playing Thai Fiddle in Contemporary Thai Music Band.” The objective was to analyze the structures of Thai fiddle fingering systems for playing in contemporary Thai music band by conducting as qualitative research. The first way of the structure of Thai fiddle fingering systems for contemporary Thai music band was from Western music, music of other ethnicities, and authentic Thai music that was the same type of fiddle style. The second way was to listen to the characteristics of the sound then it was used to analyze how to use the fingering systems to get the accent. Thai fiddle instruments had different physical characteristics including calm and sharp sound of Saw Duang which the sound level could be heard clearly, and it was popular to use the technique of vibrating the strings. In the opposite, the technique of vibrating the strings caused the unstable sound when we used it with Saw-Ou, so the trill was used instead. Another way was to create based on the composer's purpose. The sound range of each type of fiddle style was different. The performer had to figure out the way to carry out the melody, finger system, finger position distance, and position movement, and to adjust the melody then make it melodic. The unique accent of the song had a scale as a variable to control the sound correctly. Fingers were close and spread apart according to the frequency of scale, not to deviate from that expression. The biggest problem was the B sound, for example B flat (Bb) that was commonly used in Mon accent songs if it was the B sound in

Thai accent. The middle finger would spread apart from the A sound according to the style of expression. Listening was the most important thing for Thai fiddle musicians because they needed to have the ability to recognize sounds in various systems, to visualize various sound characteristics and accuracy, to understand the sound scales and principles of harmony, which were important parts to create harmony with the bands that were playing together. Also, performers should be aware of developing their auditory and listening skills so that they could play perfectly and harmoniously.

Keywords: Thai Fiddle, Thai Music, Thai Contemporary Band

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง โครงสร้างระบบนิ้วช้อไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัย เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยสร้างสรรค์เรื่องกลวิธีการใช้ระบบนิ้วเพื่อบรรเลงช้อไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างระบบนิ้วช้อไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยด้วยวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โครงสร้างการใช้ระบบนิ้วช้อไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย ทางหนึ่งได้มาจากดนตรีตะวันตก ดนตรีชาติพันธุ์อื่น ๆ และดนตรีไทยแท้ที่เป็นประเภทเครื่องสีด้วยกัน อีกทางหนึ่งมาจากการฟังลักษณะของเสียง แล้วจึงนำมาวิเคราะห์หาวิธีการใช้ระบบนิ้วการบรรเลง เพื่อให้ได้ตามสำเนียง ช้อไทยแต่ละชนิดมีกายภาพต่างกัน ซอดังเสียงนิ่ง แหลมใส พังระดับเสียงได้ชัดเจน นิยมใช้เทคนิคการสั่นสาย (Vibrato) ช้ออูเมื่อนำเทคนิคการสั่นสาย (Vibrato) มาใช้อาจทำให้เสียงไม่นิ่งจึงใช้การพรมแทน อีกทางหนึ่งอยู่ที่การตอบโจทยเพลงให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ ขอบเขตเสียงช้อแต่ละชนิดมีความแตกต่าง ผู้บรรเลงต้องค้นหาวิธีการดำเนินการทำนอง ระบบนิ้ว ระยะตำแหน่งนิ้ว และการย้ายช่วงตำแหน่ง (Position) ปรับท่วงทำนองให้เกิดความไพเราะ เอกลักษณ์ของสำเนียงเพลง มีบันไดเสียง (Scale) เป็นตัวแปรในการควบคุมเสียงให้ถูกต้อง นิ้วชิด-ห่าง ตามความถี่ในแต่ละบันไดเสียง ไม่ให้เพี้ยนไปจากสำนวนนั้น ๆ ปัญหามากที่สุด คือ เสียงที่ ตัวอย่าง ทีแฟล็ต (Bb) หรือ (ที-) ที่นิยมใช้ในเพลงสำเนียงมอญ หากเป็นเสียง ท สำเนียงไทย ฯลฯ นิ้วกลางจะออกห่างจากเสียง ล ตามสำนวนลีลา การฟังเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดสำหรับนักดนตรีเครื่องสีที่ต้องมีโสตทักษะการรับรู้เสียงในระบบต่าง ๆ ให้เห็นภาพลักษณะเสียงต่าง ๆ ความแม่นยำ เข้าใจบันไดเสียงและหลักการประสานเสียงแบบสากล (Harmony) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความกลมกลืนเข้ากับ

วงดนตรีที่ร่วมบรรเลง ผู้บรรเลงจึงควรตระหนักในการพัฒนาด้านสไตล์ทักษะการฟัง เพื่อบรรเลงได้อย่างกลมกลืนสมบูรณ์

คำสำคัญ: ซอไทย, ดนตรีไทย, ดนตรีไทยร่วมสมัย

บทนำ

ดนตรีร่วมสมัยเกิดจากแนวความคิดผสมผสานระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่เพื่อต้องการอนุรักษ์สืบสานดนตรีไทย โดยนำดนตรีไทยกับดนตรีสากลผสมกันจึงเกิดดนตรีแนวใหม่ขึ้นเรียกว่า “ดนตรีร่วมสมัย” และดนตรีที่ผสมระหว่างดนตรีไทยกับดนตรีตะวันตกนั้นจะต้องมีความพร้อมสมบูรณ์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายทุกประการ ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2522 ลักษณะวงดนตรีไทยร่วมสมัยมีการจัดรูปแบบการผสมวงดนตรีไทยร่วมสมัย คือ วงฟองน้ำ รูปแบบของวงดนตรีไทยร่วมสมัย แบ่งเป็น 1) ลักษณะวงดนตรีมีการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทยกับเครื่องดนตรีสากล (ตะวันตก) เริ่มมีเครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีไทย 2) เทคนิคและวิธีการบรรเลงมีทั้งยึดรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบสมัยใหม่ และเริ่มมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ร่วมกับวงดนตรีไทยร่วมสมัย ได้แก่ คอมพิวเตอร์ 3) บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงเป็นเพลงไทยแท้แบบดั้งเดิม และบทเพลงที่ได้ดัดแปลงวิธีการบรรเลงโดยเปลี่ยนคีย์โน้ต ส่วนทำนองยังคงรักษาไว้ครบตามแบบไทยเดิม 4) นักดนตรีประกอบด้วยนักดนตรีไทยต้องมีความรู้ความชำนาญทางด้านดนตรีไทย และนักดนตรีสากล (ตะวันตก) ที่มีความรู้ความชำนาญและมีความรักและสนใจเกี่ยวกับดนตรีไทย 5) โอกาสที่ใช้แสดง ใช้แสดงตามงานต่าง ๆ รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ต การเผยแพร่ในรูปแบบของแผ่นเสียง แผ่นซีดีและเทปโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งส่วนที่กล่าวมาข้างต้นมีการบริหาร จัดการรูปแบบของบทเพลง การคัดสรรคน และการผลิตผลงาน (จันทิมา นิลทองคำ, 2540)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ปรากฏอยู่ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี การดำเนินชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ดนตรีไทยที่สืบทอดมรดกบรรพบุรุษและรับใช้สังคมไทยมาแต่ครั้งโบราณถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยทั้งรูปแบบและเนื้อหาบทบาท (อานันท์ นาคคง, 2556)

ซอ เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทสีที่ต้องใช้หางม้าหลาย ๆ เส้นรวมกัน ผูกไว้กับคันชัก แล้วจึงสืบนสายของซอนั้น ๆ คนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักว่าคือ “ซอ” โดยก่อนใช้คันชักสีนั้น

ต้องดูยางสนตลอดแนวที่ใช้ทางม้าสีไปบนสายของซอ พร้อมกับการใช้ปลายนิ้วกดบังคับสายให้เกิดความแตกต่างของระดับเสียงในรูปแบบต่าง ๆ ตามความรู้สึกของผู้บรรเลงเพื่อให้เกิดอรรถรสในบทเพลงตามแต่ฝีมือของผู้บรรเลงซอ และกลวิธีการบังคับระดับเสียงในซอกก็มีความแตกต่างกันทั้งการใช้น้ำหนัก ช่วงความห่างของระหว่างนิ้วมือที่กดตามแต่ละบทเพลงซึ่งมีการใช้นิ้วใดเสียงสำเนียงที่แตกต่างกันออกไปตามชนิดของซอ ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย มีบทบาทสำคัญในดนตรีไทยทั้งรูปแบบวงเครื่องสายไทย วงเครื่องสายผสม และวงมโหรี

ส่วนของวงดนตรีประเภทเครื่องสายสากลวงออร์เคสตรา (Orchestra) ถูกกำหนดบังคับให้วางระดับเสียงอย่างเป็นมาตรฐานตามระบบกฎเสียงโน้ตต่าง ๆ ให้ออกมาเป็นรูปแบบการผสมผสานวงออร์เคสตราที่เกิดขึ้นมาตรฐานจากการกำหนดบันไดเสียงและคู่ประสานตามหน้าที่ของเครื่องดนตรีบรรเลงบทเพลงไปในทิศทางเดียวกันอย่างรันทมนู ทว่ากลับพบมาตรฐานการบรรเลงของเสียงซอไทยที่เมื่อบรรเลงหลาย ๆ คันรวมกันออกมามักจะมีน้ำเสียงซอที่เพี้ยนไม่เข้ากันบ้าง ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือผู้เล่นซอไม่ให้ความสำคัญในการเทียบระดับเสียงพื้นฐานของสายซอให้ติดกับบรรเลงบทเพลง และปัจจัยที่ 2 มาตรฐานผู้บรรเลงที่บังคับระดับเสียงสำเนียงเพลงต่างมาตรฐานต่างความเข้าใจกันจึงเป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้ากันของเสียงซอเมื่อนำมาบรรเลงรวมเป็นหมู่ เช่น การรวมพลซอเข้าไปในวงมโหรีดุริยางค์ไทย ซึ่งเสียงซอที่พบหากไม่ปรับกลวิธีการบังคับเสียงก่อน เสียงซอจะไม่เข้าติดกันเองทำให้อรรถรสและความไพเราะต้องตกด้อยลงไป หรือแม้กระทั่งการนำซอแต่ละชนิดมาบรรเลงร่วมวงกับเครื่องดนตรีไทยอื่น ๆ โดยเฉพาะความเข้ากันในวงเครื่องสายผสม หากผู้บรรเลงขาดหลักการความรู้ในจุดประสงค์ของบทเพลงที่ต้องใช้สำเนียงบันไดเสียงใด ๆ ก็ตาม หรือมีอคติไม่ทำความเข้าใจยอมรับความรู้ในกลวิธีการบรรเลงและการเทียบเสียงที่เหมาะสมกับวง ปัญหาระดับเสียงเครื่องดนตรีในวงที่จะใช้บรรเลงจะไม่บังเกิดความไพเราะสนิทยสนาของเสียงเพลงในวงดนตรีอย่างที่ควร อาจทำให้การบรรเลงดนตรีไทยยังคงถูกดูถูกว่าล้าหลังไม่เข้าร่วมกับสมัยนิยม และไม่สามารถสร้างความสนใจจากผู้ฟังและคนรุ่นใหม่ ๆ ที่มีความหวังให้เข้ามาสืบสานพัฒนาการดนตรีไทยต่อไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรว่าต้องศึกษาจัดการวิจัยการพัฒนาทักษะกลวิธีการใช้ระบบนิ้วเพื่อบรรเลงซอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย ควบคู่ไปกับการใช้เพลงไทยเดิมที่มีอยู่ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้สนใจศึกษาเครื่องดนตรีไทยประเภทซอ ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยในการแก้ไขในปัญหาความเข้าใจในรายละเอียดระดับเสียงของทักษะซอ ซึ่งเป็นวิชาเอกของตนเองเพื่อเรียนรู้ พัฒนา และปรับปรุงแก้ไขทักษะของตนให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนควบคู่กับการเผยแพร่บรรเลงดนตรี

ไทยในรูปแบบร่วมสมัยต่อไปด้วยได้ อีกทั้งผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องดังกล่าวยังสามารถปรับใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยนี้ให้เข้ากับสังคมสมัยปัจจุบันโดยไม่สูญเสียหรือลดคุณค่าเอกลักษณ์ความเป็นศิลปะไทย นับเป็นการเผยแพร่ผลงานทักษะทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทางดุริยางคศิลป์ไทยโดยตรง และยังเป็นการต่อยอดพัฒนาศิลปวัฒนธรรมในขั้นต่อไปให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างระบบนิ้วซอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัย

นิยามศัพท์

1. โครงสร้าง หมายถึง ส่วนประกอบสำคัญที่นำมาใช้ควบคุมทักษะวิธีการบรรเลงให้เกิดเป็นรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาศัยความรู้เชิงทฤษฎี ประสบการณ์ และความชำนาญมาประกอบ
2. ระบบนิ้ว หมายถึง ระบบการจัดการการบังคับนิ้วบนสายซอให้เกิดรูปแบบของระยะเสียง และระดับเสียง หรือการใช้รูปแบบเสียงที่ให้สำเนียงเพลงในท่วงทำนองต่าง ๆ
3. ซอไทย หมายถึง เครื่องดนตรีไทยเดิมประเภทเครื่องสีที่ใช้อยู่ในวงเครื่องสายไทย วงมโหรี วงเครื่องสายปี่ขวา วงเครื่องสายปี่มอญ และวงเครื่องสายผสม ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย
4. ดนตรีไทยร่วมสมัย หมายถึง ดนตรีไทยเดิมกับดนตรีสากลหรือดนตรีอื่น ๆ มาบรรเลงร่วมกันตามบทเพลงหรือรูปแบบวิธีการของผสมวงดนตรี วิธีการบรรเลงที่เท่าทันเป็นไปตามการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยนั้น ๆ ให้เกิดความงามทางบทเพลง สร้างความสนใจให้แก่ผู้ฟังบนรูปแบบใหม่
5. บันไดเสียง ได้แก่ 1) นิยามบันไดเสียงไทย หมายถึง โครงสร้างเสียงที่ใช้ในแต่ละบทเพลง หรือประเภทของวงดนตรีไทยที่นำบันไดเสียงมาใช้ตามแต่ละรูปแบบของการผสมวง หรือความเหมาะสมของบทเพลงควบคู่กับความเหมาะสมของวงดนตรีไทยที่ใช้ ซึ่งในบทเพลงไทยสามารถมีมากกว่า 1 บันไดเสียงได้ เช่น การใช้เสียงเพียงออล่าง เสียงเพียงออบน หรือเสียงขวา เป็นต้น และ 2) นิยามบันไดเสียงสากล หมายถึง โครงสร้างเสียงที่ใช้ในแต่ละบทเพลงซึ่งต้องสอดคล้องทั้งทำนองหลัก (Melody) รวมทั้งความเข้ากันได้ของเสียงประสาน (Chord) แต่ละบันไดเสียงมีรายละเอียดที่เป็นกฎเกณฑ์ (Key) กำหนดช่วงระยะห่าง (Scales) ของความถี่บันได

เสียงนั้น ๆ ซึ่งเป็นระบบที่มีการกำหนดอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการดนตรีทั่วโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคคลและเอกสาร มีรายละเอียดดังนี้ 1) บุคคล ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion criteria) คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและมีความชำนาญด้านการบรรเลงซอไทยทุกชนิดทั้งแนวทางอนุรักษ์และร่วมสมัย มีผลงานซอไทยเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย จำนวน 3 ท่าน และมีเกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) หากผู้ให้ข้อมูลถอนตัวจากการวิจัยก่อนกำหนด (Subject withdrawal) โดยจะเป็นการถอนตัวของผู้ให้ข้อมูลเอง รวมถึงเกณฑ์การยุติ (Termination criteria) ที่ผู้วิจัยจะยุติการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลแจ้งความจำนงค์ว่าไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ และ 2) เอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเอกสาร/ตำราวิชาการที่สืบค้นจากฐานข้อมูลของห้องสมุด ได้แก่ สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดดนตรี อาคารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ห้องสมุดดนตรี จีวบางซื่อ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย 3 ท่าน โดยสร้างขึ้นตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผ่านการตรวจสอบคุณภาพ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ในช่วง .85 ถึง 1.00 จึงสรุปได้ว่าเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับการศึกษาทวิวิธีการใช้ระบบนิ้วเพื่อบรรเลงซอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทวิวิธี การใช้ระบบนิ้วเพื่อบรรเลงซอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย 3 ท่าน โดยผู้วิจัยติดต่อผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเองและดำเนินการสัมภาษณ์ในประเด็นรูปแบบ

โครงสร้างกลวิธีการใช้ระบบนิวเพื่อบรรเลงขอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยจะอำนวยความสะดวกให้กับผู้ให้ข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้เดินทางไปพบแต่ละท่านด้วยตนเอง จากนั้นจึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา จัดระบบข้อมูลและนำเสนอเป็นความเรียง

ผู้วิจัยจะทำการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะไม่บันทึกภาพเพื่อไม่เป็นการรบกวนความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลหากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สบายใจในข้อคำถามบางประการผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการนี้เมื่อใดก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด และหากเกิดกรณีผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบทุกข้อคำถาม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเท่าที่ได้รับจากการให้ข้อมูลมาประกอบประกอบวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนถัดไป เนื่องจากทุกข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลล้วนเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งสิ้นที่ผู้วิจัยมีอาจจะเลยหรือตัดออกได้

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและพัฒนาการวิธีการใช้ระบบนิวขอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านขอไทยท่านที่ 1 (สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2563) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ความรู้ทางหนึ่งเราก็ได้มาจากดนตรีคลาสสิก และดนตรีไทยแท้ ระบบวิธีการของไทย เราก็สังเกตวิธีการที่มันเป็นของตะวันตก ของสากลเครื่องดนตรีที่เป็นประเภทเดียวกันอย่างเครื่องสี เช่น ไวโอลิน ถ้าเป็นของจีนจะมีเออร์หู ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือ มาจากการฟัง สังเกตการฟังให้เห็นภาพ พอเราฟังแล้วเรามีความชอบในลักษณะเสียง วิธีการออกเสียงแบบนั้น คิดว่าลักษณะการออกเสียงแบบนั้นมันต่อได้ด้วยวิธีการใช้นิ้วอย่างไร ก็เลยเป็น 3 ทางทั้งหมดที่มันรวมกัน ก็คือ แบบฉบับปกติที่เป็นของไทยเอง แต่ละคนจะเรียนมามากน้อยขนาดไหนก็แล้วแต่ วิธีที่ 2 ก็คือวิธีการของดนตรีประเทศอื่น ๆ ที่เราเห็นอยู่ วิธีที่ 3 คือ จากเสียงที่เราฟังแล้วเราอยากจะสร้างเสียงอะไรขึ้นมา สร้างวิธีการขึ้นมาเพื่อให้มันเกิดเสียงอย่างนั้น ก็มาทั้งหมด 3 ทาง

สำหรับตัวผม ซึ่งมันก็จะผสมผสานกัน และใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเสียงทำนองในตอนที่เราจะเล่นมันเป็นอย่างไร สไตล်ไหนจนเกิดเป็นการผสมผสานขึ้นมา”

ผลการวิเคราะห์ความเป็นมาและพัฒนาระบบนิ้วชอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 สรุปได้ว่า

1) โครงสร้างรูปแบบของวงดนตรีที่พบ ได้แก่ (1) วงดนตรีคลาสสิกที่ได้มาจากชาวตะวันตก มีเครื่องสีที่ใกล้เคียงในวง เช่น ไวโอลิน เป็นต้น และ (2) วงดนตรีจีนที่มีเออร์หูเป็นเครื่องสีหลักของวง มีลักษณะทางกายภาพใกล้เคียงชอของไทย

2) วิธีการใช้ระบบนิ้วที่พบ ได้แก่ (1) การฟัง และสังเกตให้เห็นภาพรวมในลักษณะเสียงต่าง ๆ และ (2) วิธีการออกเสียงโดยใช้ระบบนิ้ว แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ระบบเสียงไทย ระบบเสียงนานาชาติ และการสร้างเสียงต่าง ๆ ตามที่ผู้บรรเลงคิดกำหนดได้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการผสมผสานความหลากหลาย

1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านชอไทยท่านที่ 2 (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“จากประสบการณ์ที่ผ่านมามันไม่ได้แปลว่าที่เราพูดนั้นจะใช้ แต่ถ้าบอกว่ามีความเป็นร่วมสมัยตั้งแต่เมื่อไหร่ก็ต้องดูเท่าที่หลักฐานปรากฏ ต้องดูในสมัยรัชกาลที่ 5 เท่าที่จะสืบได้ แต่จริง ๆ คิดว่ามันมีมาก่อนแล้ว หลักฐานที่ปรากฏคือการเล่นเพลงเขมรไทรโยคครั้งแรกที่เป็นเครื่องสายผสมเซลโล (Cello) จากบ่อเกิดตรงนั้นก็คิดว่านักดนตรีไทยคงยังไม่ได้พิถีพิถันเรื่องระบบนิ้วให้มันเข้ากับลักษณะสเกลสากลอย่างเป็นเรื่องเป็นราวจริงจัง ยังคงใช้เรื่องความรู้สึกละก็ความเคยชินจากธรรมชาติ ทักษะของตัวเองมากกว่า เรื่อยมาไปจนถึงเกิดเรื่องของเครื่องสายผสมออร์แกน เครื่องสายผสมไวโอลิน ก็คงเป็นแบบเดียวกัน คือยังไม่ได้ศึกษาให้ลึกซึ้งอย่างจริงจังในการจัดการให้คำนึงถึง Intonation เป็นเรื่องระบบของดนตรีสากลที่เน้นเรื่องการประสานเสียง Harmony การประสานเสียงใน Harmony ต้องแม่นยำในเรื่องของเสียงที่ตนเองเล่นในแต่ละกลุ่มเสียง แต่ละบันไดเสียงเป็นเรื่องสำคัญของเขาซึ่งมันคงจะต่างจากของไทย สิ่งนี้นักดนตรีไทยน่าจะมีความตระหนักรู้บ้าง คือยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง ยังคงใช้แค่เพียงความรู้สึกอยู่”

ผลการวิเคราะห์ความเป็นมาและพัฒนาระบบนิ้วชอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 สรุปได้ว่า

1) โครงสร้างรูปแบบของวงดนตรีที่พบ ได้แก่ (1) วงดนตรีร่วมสมัยที่ได้จากการผสมเครื่องสายตะวันตกอย่างเชลโล่ (Cello) เข้ากับวงเครื่องสายไทยโดยใช้บทเพลงเขมรไพรโยค ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 และ (2) วงเครื่องสายผสมออร์แกน วงเครื่องสายผสมไวโอลิน

2) วิธีการใช้ระบบนิ้วที่พบ ได้แก่ (1) ต้องเน้นความแม่นยำเรื่องเสียงที่บรรเลง และมีความเข้าใจแต่ละกลุ่มบันไดเสียง และเข้าใจในหลักการประสานเสียงแบบสากล (Harmony) และ (2) ความตระหนักในด้านโสตทักษะ

1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านขอไทยท่านที่ 3 (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เรื่องระบบนิ้วตั้งแต่ที่เรียนมาตั้งแต่เริ่มเรียนมาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ แล้วมาเรียนกับ ครูธีระ ภูมิ ก็จะมีแตกต่างในเรื่องของเทคนิคการบรรเลง บางนิ้วก็จะมีระบบเสียงคล้าย ๆ กัน ถ้าสีในแบบการบรรเลงของไทยแท้ ๆ ก็จะไม่มีความแตกต่างกันเท่าไร แต่ถ้าไปสีในรูปแบบการบรรเลงของวงดนตรีร่วมสมัย ก็จะแตกต่างกันในเรื่องเทคนิค

เรื่องการวางนิ้วก็มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีระบบเสียงที่จะเป็นตัวกำหนดในการบรรเลง เรื่องการบรรเลงร่วมสมัยเป็นวิวัฒนาการในการบรรเลงของดนตรี ซึ่งมีความก้าวหน้าไปอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ในด้านการอนุรักษ์ กรมศิลปากรจะรู้กันอยู่ว่าในเรื่องของขนบที่ดีในเรื่องของการรักษา อนุรักษ์ในรูปแบบของการบรรเลงที่ดี ตรงนี้ทางกรมศิลปากรจะแหกคอกออกไปไม่ได้ ดังนั้นก็ต้องอยู่ในกรอบ ซึ่งในกรอบนั้นก็จะมีครูผู้ใหญ่อย่างครูหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุยชิวิน) และครูเก่าที่อยู่ในกรมศิลปากรมาก่อนก็จะมีวิธีการสีซอที่เป็นอย่างโบราณอยู่ แต่พอมาถึงปัจจุบันนี้มันก็แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงด้วยการวิวัฒนาการของการบรรเลงซอ ซึ่งครูวรยศ ศุขสายชล ครูธีระ ภูมิ ประมาจารย์ผู้คิดค้นระบบเสียงการวางนิ้วเรื่องของซอด้วงหรือซอทุกประเภท ซออู้ ซอสามสาย มันทำให้เกิดมิติความพิสดารของซอขึ้นมา พิสดารในที่นี้ก็คือเรื่องระบบของการวางนิ้ว เรื่องเทคนิค อันไหนที่ควรต้องใช้ในเพลง เช่น เพลงแขก ก็ใช้ระบบของการวางนิ้วเป็นอีกเพลงหนึ่ง คือแต่ละสำเนียงจะใช้ระบบการวางนิ้วที่ต่างกัน แต่ถ้าพอมาเป็นแบบร่วมสมัยนี้ซึ่งการบรรเลงมันจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ถ้าโบราณจะนิยมบรรเลงเป็นเพลงเถา ถ้ามาถึงการร่วมสมัยนี้จะไม่ใช้แบบนี้แล้ว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพลงแบบสองชั้น หรือชั้นเดียวก็มี จะไม่ค่อยมีที่จะมาเป็นสามชั้น วิธีการบรรเลงก็จะบรรเลงเป็นสอดแทรกเท่านั้น ซึ่งจะไม่มียุทธวิธีที่จะสีไปทั้งเพลง อันนี้ขึ้นกับผู้ประพันธ์ที่เขาจะคิดค้นว่าจะให้ซอด้วงสอดแทรกตรงไหนเพื่อความไพเราะ แล้วตรงนี้อาจกรมประชาสัมพันธ์เขาก็มีเหมือนกัน ในรูปแบบวงดนตรี

สุนทราภรณ์ เช่น เพลงมอญรำดาบ เขาก็จะมีดนตรีสากลมาก่อน แต่พอมาถึงอินโทรอาจจะใช้ดนตรีไทยผสมกัน จะไม่ได้ใช้ซออย่างเดียว จะมีระนาดเอก ระนาดทุ้ม ขลุ่ย ฯลฯ คือดนตรีไทยทั้งวงบรรเลงเพลงสองชั้นซึ่งสลับสับเปลี่ยนกับสากล แต่พอมาถึงรูปแบบ เช่น วงกอไผ่ ก็จะเป็นอีกแนวหนึ่งนี่คือวิวัฒนาการ เขาก็เล่นเพลงไทยนี้แหละ แต่จะไม่ค่อยได้มาเล่นเพลงสามชั้น อย่างวงป๋อมบอยไทย ก็อีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่อาจจะคิดเอาเพลงแนว ๆ นั้นมาเพื่อให้ทันยุคทันสมัยให้คนฟังไม่เบื่อ ให้สนุกและได้รับความนิยมด้วย เราจึงต้องแบ่งออกเป็นแนวนูรักข์และแนวสร้างสรรค์”

ผลการวิเคราะห์ความเป็นมาและพัฒนาการระบบนิวซอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 สรุปได้ว่า

1) โครงสร้างรูปแบบของวงดนตรีที่พบ ได้แก่ (1) วิวัฒนาการวงดนตรีร่วมสมัยมีการพัฒนางวงดนตรีที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น แต่ทางกรมศิลปากรเน้นแนวทางปฏิบัติที่มีกรอบในเชิงอนุรักษ์ (2) วงดนตรีสังกัดสัมพันธ์ของกรมประชาสัมพันธ์ มีการพัฒนานำไปสู่การกำหนดวงดนตรีตามรูปแบบของวงสุนทราภรณ์ และ (3) วงกอไผ่และวงบอยไทยเป็นวงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีรูปแบบเฉพาะ

2) วิธีการใช้ระบบนิวที่พบ ได้แก่ (1) ระบบของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) (2) ระบบของครูวยศ ศุขสายชล และ (3) ระบบของครูธีระ ภูมิณี

จากคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาและพัฒนาการวิธีการใช้ระบบนิวซอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัยข้างต้น สรุปได้ว่า โครงสร้างรูปแบบของวงดนตรีที่พบมาจากอิทธิพลของดนตรีคลาสสิกที่ได้มาจากชาวตะวันตกซึ่งมีกลุ่มเครื่องสายที่เป็นเครื่องสีในวง เช่น ไวโอลิน เชลโล่ และดับเบิลเบส เป็นต้น และในดนตรีจีนที่พบมักมีเอ๋อร์หูเป็นเครื่องสีหลักที่นิยมในวงดนตรีของจีน ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพใกล้เคียงซอของไทย การผสมผสานเครื่องดนตรีที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงนับว่าเป็นการร่วมสมัยของวงดนตรี จากวงดนตรีไทยร่วมสมัยที่ได้จากการผสมผสานดนตรีเครื่องสายไทย และเครื่องสายตะวันตกอย่างเชลโล่ (Cello) เพียง 1 คัน โดยใช้บทเพลงเขมรไตรโยคสามชั้น ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 อาจถือได้ว่าเป็นการผสมผสานที่เปิดรับวัฒนธรรมร่วมสมัยของแต่ละยุค จนกระทั่งได้มีรูปแบบการผสมวงด้วยเครื่องดนตรีตามความนิยมของยุคนั้น ๆ นับว่าเป็นการปรับเข้าหาตามวัฒนธรรม ทำให้เกิดเป็นรูปแบบวงเครื่องสายผสมที่เคยเกิดขึ้น เช่น การผสมกลุ่มดนตรีตะวันตกอย่างออร์แกน แอคคอร์ดเตียน เปียโน ไวโอลิน จนกระทั่งไม่นานมานี้อาจได้พบเห็นการผสมวงเข้ากับดนตรีตะวันออก เช่น

ชิม กู๋เจิง ซองเก๊า แคน ฯลฯ จนกระทั่งปัจจุบันไม่มีขีดจำกัดในการผสมวงดนตรีไทยร่วมสมัย รูปแบบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นตามแนวคิดของผู้คิดสร้างสรรค์วงดนตรีนั้น ๆ เพื่อตอบสนองความนิยมของเพลงและผู้ฟังในปัจจุบัน

วิธีการใช้ระบบนิ้วชอไทยที่พบสามารถสรุปได้ว่า การฟังคือสิ่งสำคัญมากที่สุดสำหรับนักดนตรีประเภทเครื่องสี ซึ่งแตกต่างไปจากดนตรีประเภทอื่น ๆ ที่เสียงได้ถูกเทียบหรือกำหนดเสียงไว้อย่างตายตัว ดังนั้น ผู้บรรเลงชอที่ดีจะต้องมีโสตทักษะการรับรู้ระดับเสียงในระบบต่าง ๆ โดยสังเกตให้เห็นภาพรวมของลักษณะเสียง ซึ่งวิธีการออกเสียงผ่านการใช้ระบบนิ้วชอไทยพบว่าแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ระบบเสียงไทย ระบบเสียงสำเนียงภาษาแต่ละชนชาติ และระบบเสียงเสียงสากล โดยสามารถอิงเป็นฐานแก่ระบบเสียงอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวช่วยให้สามารถเข้าใจระบบการใช้นิ้วได้ง่าย ทำให้ตัวของผู้บรรเลงสามารถกำหนดเสียงชอได้ด้วยตนเองอย่างมีหลักการ เป็นผลดีต่อการผสมผสานทางพหุวัฒนธรรมศิลปดนตรี โดยความแม่นยำทางโสตทักษะนั้นต้องเน้นเรื่องเสียงที่บรรเลงบนชอต่าง ๆ กับวงดนตรี โดยมีความเข้าใจแต่ละกลุ่มบันไดเสียงในรูปแบบที่แตกต่าง และความเข้าใจในหลักการประสานเสียงแบบสากล (Harmony) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความกลมกลืนเข้ากับวงดนตรีที่ร่วมบรรเลงได้อย่างลงตัว จึงจะเรียกว่าร่วมสมัยได้อย่างแท้จริง ผู้บรรเลงจึงควรตระหนักในการพัฒนาด้านโสตทักษะการฟัง เพื่อบรรเลงได้อย่างกลมกลืนสมบูรณ์

2. ความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วชอไทยแต่ละชนิด

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านชอไทยท่านที่ 1 (สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2563) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“กายภาพของเสียงมีความต่าง ซอดังเสียงมันจะสมูทกว่าเราใช้ศัพท์ง่าย ๆ คือ มันนิ่งกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเมื่อเราเปลี่ยนเป็นสายลวดแล้วความนิ่งของมันจะสูง แปลว่าเราจะลากเสียงยาวโดยที่เราไม่ต้องใช้เทคนิคอะไรมากไปกว่าการไวเบรโต้ (Vibrato) เลย แต่ถ้าเป็นชออุ้นี่เนื่องจากเสียงของชออุ้นั้นไม่ค่อยนิ่ง ไม่ค่อยสมูทด้วยความที่เป็นสายไหม เพราะเราก็ใช้สายไหมอยู่ เวลาที่เราต้องลากเสียงยาวบางทีการใช้ชออุ้นี่ ๆ แต่มันทำให้เสียงไม่นิ่ง ผมอาจต้องใช้เทคนิคอย่างอื่นเข้ามาผสมแทน เช่น การพรมหรืออะไรก็ว่าไป นี่คือการแตกต่างที่เกิดขึ้น การพรมคือเสียงที่สลับกัน แต่ไวเบรโต้คือการขย่มสาย ถ้าพูดกันง่าย ๆ จะไวเบรโต้ ขย่มเสียง สั่นเสียงที่คนเข้าใจ ก็ตาร์ก็มี ไวโอลินก็มี คือกดให้สายมันตึงมากน้อย สลับกัน เสียงมันก็เกิดความสั่นขึ้นมา ที่เหลือเป็นเรื่องของนิ้วเฉพาะในแต่ละเครื่องมากกว่า ลูกเล่นบางอย่างของชออุ้นี่

แต่ซอด้วงก็ไม่นิยมเล่นอย่างนี้ ก็จะมีเฉพาะซออู้ เหมือนเป็นวลีนิ้วของเขาซึ่งมันต่างกัน ส่วนเรื่องของสายซออู้หากเป็นสายโลหะนั้นอาจได้ความนิ่งเพิ่มขึ้น แต่เนื้อเสียงอาจจะบางลง เสียงเล็ก ๆ ทุ้มมันจะน้อยไปหน่อย ความทุ้มความอ้วนของเสียงมันน้อยไป

ส่วนซอสามสายมันจะมีข้อจำกัดของมันอยู่ เราจะเล่นอะไรที่มันดุเดือดเลือดพล่านไม่ได้ ซอสามสายโดยคาแร็คเตอร์ (Character) ของมันก็ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นนิ้วไทยมากกว่าด้วยความรู้สึก แต่เรื่องสเกล (Scale) ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง นิ้วไทยก็หมายถึงมีพรม มีเอื้อนอะไรพวกนี้ที่มันใช้เทคนิคพวกนั้นแล้วมันเข้ากับความเป็นซอสามสาย แต่ถ้าสิดรง ๆ แล้วใช้ไวเบรโต้ ใช้ไม่ค่อยมากนักในซอสามสาย ด้วยลักษณะสายกับตัวเครื่องดนตรีมันไม่เหมือนกันก็ใช้น้อย แต่ว่าจะใช้พรมใช้เอื้อนมากกว่า”

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วซอไทยแต่ละชนิดจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 สรุปได้ว่า 1) กายภาพของเสียงซอแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน ซอด้วงสามารถลากคันชักได้แรงที่สุด อีกทั้งการใช้สายซอที่ทำด้วยวัสดุโลหะจะช่วยควบคุมการลากคันชักซอให้มีเสียงยาว เกิดความนิ่งมากขึ้น และ 2) เทคนิคที่กล่าวถึง คือ การใช้เทคนิคสั่นสาย หรือขย่มสาย ประยุกต์ใช้มาจากกีตาร์ และกลุ่มเครื่องสายสากล ด้วยวิธีการสั่นเสียงให้สายตึงมากขึ้นสลับกันไป นิยมประยุกต์ใช้กับซอด้วงและซออู้ แต่ไม่นิยมใช้เทคนิคดังกล่าวกับซอสามสาย การใช้เทคนิคการพรมสาย (Trill) และการเอื้อน คือ เทคนิคที่ใช้ในการบรรเลงซอไทยทุกชนิดอยู่แล้ว ซึ่งเทคนิคนี้เฉพาะแต่ละเครื่องดนตรี จะมีลูกเล่นบางอย่างที่เป็นรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือวิธีการเฉพาะของซออู้ซึ่งทำได้ แต่ซอด้วงกลับไม่นิยม

2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านซอไทยท่านที่ 2 (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ระบบนิ้วไม่มีความแตกต่างอะไรเลย ความแตกต่างอยู่ที่เรื่องโจทย์ที่ให้ของผู้แต่ง การวางแผนของผู้แต่งมากกว่าว่าต้องการให้ซอไปในทิศทางไหน ส่วนความแตกต่างจะแตกต่างในเรื่องขอบเขตเสียงที่ซอแต่ละชนิดทำได้นั้นคือความแตกต่างเท่านั้นเอง ซึ่งนักดนตรีต้องใช้ประสบการณ์ว่าถ้าเพื่อว่าเล่นทำนองนี้เสียงมันอาจจะต้องฟาดมาข้างบน โดยคุณจะมีวิธีแก้ไขอย่างไรเช่นคุณจะต้องมีการไปยก Position มาใช้หรือการทำอะไรให้มันออกมาไพเราะ บางอย่างก็มาจากผู้เล่น บางอย่างก็มาจากผู้ประพันธ์ ศักยภาพ ประสบการณ์ของนักดนตรีที่เล่นในเครื่องดนตรีนั้น ๆ ใช้ความเป็นเอกลักษณ์ของสำเนียงเสียง ทางเพลงในแบบที่เคยเล่นกับดนตรีไทยของซอ นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย สะล้อ ตีรว ซอกันตรึม ซออีสาน หรือซอ

อะไรก็ประยุกต์ใช้เอาตามประสบการณ์ และในเรื่องความรู้ของศักยภาพ ขอบเขตของเสียงในเครื่องดนตรีเท่านั้นเอง”

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วชอไทยแต่ละชนิดจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 สรุปได้ว่า ความแตกต่างการใช้ระบบนิ้วชอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยในทุกซอ นั้น ขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงจะสามารถตอบโจทย์ผู้ประพันธ์เพลงได้อย่างไร กล่าวคือ ซอมีความแตกต่างในเรื่องขอบเขตของช่วงเสียง ซึ่งผู้บรรเลงต้องอาศัยวิธีการดำเนินทำนองจากระบบนิ้วไม่ให้กลอนเพลงข้ามไปมาระหว่างเสียงต่ำ-สูงจนเกินไป โดยการใช้ระยะตำแหน่งนิ้วที่ให้เสียงสูงกว่าปกติตามสำนวนทำนอง และต้องย้ายช่วงตำแหน่งมือ (Position) ที่จับคันทวนปกติโดยใช้นิ้วชี้กดสายแทนช่วงรัดอกทกลงมาให้เกิดเสียงที่สูงขึ้นตามระยะเสียงที่ต้องการตามความเหมาะสมของขอบเขตในระดับเสียงซอ นั้น ๆ

2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านชอไทยท่านที่ 3 (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ความแตกต่างในระบบนิ้วชอไทยแต่ละชนิดเมื่อบรรเลงในวงดนตรีไทยร่วมสมัยส่วนใหญ่ซอสายไม่ว่ายมี แต่จะเป็นซอดังกับซออุ ถ้าเป็นกลวิธีพิเศษเฉพาะในแต่ละซอ หากมาบรรเลงในวงดนตรีไทยร่วมสมัยจะพิสดารไม่ได้ คือเสียงนั้นต้องชัดเจนโดยเฉพาะซอดังจะมารูดนิ้วเหมือนที่เราบรรเลงเดิวนั้นไม่ได้ เพราะด้วยคนฟังก็ดี หรือการที่เราต้องการความชัดเจนมากกว่า จะรูดนิ้วถึงเสียงสูงสุดเกือบติดกระบอกซอนั้นไม่สมควร คือคนฟังเขาต้องการฟังความชัดเจน และมันไม่ใช่เดี๋ยว หากเป็นเพลงเดี่ยวเราสามารถโชว์ Position ได้เลย จะรูดไปไหนความคล่องความอะไรใช้เทคนิคได้เต็มที่ แต่พอมาเข้ากับเพลงแล้วมันไม่ใช่เดี๋ยว เพราะมันต้องบรรเลงทั้งวง แต่อาจมีโซโล่ (Solo) นิดหนึ่งเต็มที่อาจจะ Position 2 แค่นั้น และผู้สีจะต้องเข้าใจเสียง และการจะสีอย่างไรให้โดดเด่นเข้ากับแต่ละเพลงที่เขากำหนดมาตรงนั้น ระบบนิ้วก็ขึ้นกับผู้บรรเลงจะกำหนดในแต่ละซอที่จะต้องมีความเข้าใจบทเพลงกับระบบนิ้วซอซึ่งในแต่ละเพลงก็มีความแตกต่างกัน

ในซอพื้นเมืองก็จะมีรูปแบบวิธีการใช้เทคนิควิธีการบรรเลงแตกต่างออกไป ถ้าเป็นเพลงทางเหนือก็ใช้สะล้อ หรือหากเป็นแนวอีสานก็ใช้ซออีสาน อยู่ที่ผู้แต่งกำหนดว่าอยากได้ออกมาเป็นแนวแบบไหน ถ้าเป็นแนวทางแบบเหนือเราก็ต้องสีให้คล้ายตามแบบสำเนียงของเขา แล้วถ้าเรามาเป็นระบบเสียงไทยมันก็ไม่ใช่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้สีที่ต้องเรียนรู้ว่าสะล้อเขาสีกับระบบการวางนิ้วแบบไหน จะมาพรมหรือใช้เทคนิคเหมือนตอนเราสีซอดังก็ไม่ได้ ก็อยู่ที่

ประสบการณ์เรียนรู้ว่าเขาสีสละล่อนั้นสีกันอย่างไร แล้วก็สามารถนำเอาสละล่อมาประยุกต์ใช้ใน เรื่องของวงดนตรีร่วมสมัย สีให้มีความนิ่งทางเหนือต้องสอดแทรกอย่างไรมันถึงจะเกิดความ ไพเราะได้”

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วซอไทยแต่ละชนิดจาก ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 สรุปได้ว่า ดนตรีไทยร่วมสมัยส่วนมากพบการใช้ซอดังและซอฮู้ แต่ซอ สามสายไม่ค่อยพบมากนัก การใช้ซอดัง-ซอฮู้จะไม่เน้นการใช้กลวิธีขึ้นสูงอย่างเพลงเดี่ยว (Solo) แต่เน้นเนื้อเสียงซอที่มีความชัดเจนมากกว่า และในการเปลี่ยนตำแหน่งเสียงไม่ควรเกินขอบเขต ความเหมาะสมของเครื่องดนตรีนั้น ๆ ควรใช้องค์ความรู้เรื่องระบบบันไดเสียงมาประกอบการ บรรเลงร่วมด้วย เพราะระบบนิ้วซอนั้นขึ้นอยู่กับองค์ความรู้เรื่องบันไดเสียงของผู้บรรเลงเป็นหลัก ว่าจะสามารถบรรเลงออกมาได้อย่างตรงเสียงแม่นยำตามระบบเสียงนั้น ๆ ได้อย่างไร เพราะมีทั้ง ระบบเสียงของไทย สากล พื้นเมือง และชาติพันธุ์ต่าง ๆ วิธีการระบบนิ้วเทคนิคต่าง ๆ ในซอ พื้นเมืองนั้นจะให้สำเนียงเพลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะดนตรีนั้น ๆ ได้อย่างโดดเด่น

จากคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วซอไทยสำหรับ บรรเลงกับวงดนตรีไทยร่วมสมัยข้างต้น สรุปได้ว่า กายภาพของเสียงซอแต่ละชนิดมีความ แตกต่างกัน การลากคันชักเสียงยาวของซอดังมีความนิ่งที่สุด และการใช้สายซอที่ทำด้วยวัสดุ โลหะจะช่วยให้ควบคุมการลากคันชักซอในเสียงยาวช่วยให้เกิดความนิ่งในการบรรเลงได้มากขึ้น ส่วนการใช้เทคนิคสั่นสาย หรือขย่มสาย ประยุกต์ใช้จากกีตาร์และกลุ่มดนตรีเครื่องสายสากล ด้วยวิธีการสั่นสายให้สายตึงมากน้อยสลับกันไป นิยมนำเทคนิคนี้มาประยุกต์ใช้เข้ากับซอดัง และซอฮู้ แต่ไม่นิยมใช้เทคนิคดังกล่าวกับซอสามสาย เพราะซอสามสายเป็นซอที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะ ซอสามสายนิยมใช้การพรมสาย และการเอื้อนตามปกติซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้ในการบรรเลง ซอไทยทุกชนิดอยู่แล้ว เทคนิคระบบนิ้วเฉพาะนั้นมีในแต่ละเครื่องดนตรี ต่างมีลูกเล่นบางอย่างที่ เป็นรูปแบบเฉพาะ เช่น เทคนิคบางประการเป็นวิธีการเฉพาะของซอฮู้ซึ่งทำได้ แต่ซอดังกลับไม่ นิยม หรือในทางกลับกันซอดังทำได้แต่ซอฮู้ไม่นิยม เป็นต้น

ความแตกต่างการใช้ระบบนิ้วซอไทยสำหรับบรรเลงวงดนตรีไทยร่วมสมัยใน ทุกซอนั้น ยังต้องขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงที่จะสามารถตอบโจทย์เพลงที่จะบรรเลงได้ตรงวัตถุประสงค์ ผู้ประพันธ์หรือไม่อย่างไร กล่าวคือขอบเขตช่วงเสียงของซอนั้นมีความแตกต่างในเรื่องของ ช่วงเสียง ซึ่งผู้บรรเลงต้องอาศัยวิธีการดำเนินทำนองจากระบบนิ้วไม่ให้กลอนเพลงข้ามไปมา ระหว่างเสียงต่ำ-สูงจนเกินไป โดยการใช้ระยะตำแหน่งนิ้วที่ให้เสียงสูงกว่าปกติตามสำนวนทำนอง

และต้องย้ายช่วงตำแหน่งมือ ที่จับคันทวนปกติ โดยใช้นิ้วชี้กดสายแทนช่วงรัดอกทดแทนตำแหน่ง นิ้วนางลงมาให้เกิดเสียงที่สูงขึ้นตามระยะเสียงที่ต้องการตามลำดับความเหมาะสมของขอบเขตใน ระดับเสียงขोनั้น ๆ วงดนตรีไทยร่วมสมัยส่วนมากจะไม่เน้นการใช้เทคนิควิธีขั้นสูง ดังเช่น เพลงเดี่ยว ที่มีจุดประสงค์เพื่อแสดงถึงขั้นความสามารถของผู้บรรเลง แต่ดนตรีไทยร่วมสมัยจะ เน้นเนื้อหาของบทเพลงและเนื้อเสียงความเป็นขอที่ไพเราะ การถ่ายทอดอารมณ์ที่สื่อถึง ความรู้สึก และความชัดเจนของเสียงขอที่ผสมกลมกลืนเข้ากันได้กับวงดนตรีนั้น ๆ มากกว่า และ ควรใช้องค์ความรู้เรื่องระบบบันไดเสียงมาประกอบการบรรเลง เพราะระบบนิ้วขोनั้นขึ้นอยู่กับองค์ ความรู้เรื่องบันไดเสียงเสียงของผู้บรรเลงเป็นหลักว่าจะสามารถบรรเลงออกมาได้อย่างตรงเสียง แม่นยำตามระบบเสียงนั้น ๆ ให้ได้ธรรมชาติอย่างไร เพราะมีทั้งระบบเสียงของไทยสากล พื้นเมือง และชาติพันธุ์ต่าง ๆ วิธีการระบบนิ้วเทคนิคต่าง ๆ หากเป็นเครื่องสีพื้นเมืองนั้นจะให้สำเนียงเพลง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถึงเสียงเครื่องดนตรีนั้น ๆ ได้อย่างโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็น สะล้อซอซึงต่าง ๆ ของภาคเหนือ ขอที่ใช้ในวงตะลุงของภาคใต้ ขอกันตรึม ขอบ้าง และขออื่น ๆ ของภาคอีสาน เป็นต้น

3. การใช้ทฤษฎีเสียงสำหรับการบรรเลงขอไทยในวงดนตรีไทยร่วมสมัย

3.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านขอไทยท่านที่ 1 (สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม 2563) ให้ข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ดังนี้

“ระยะของเสียงที่อยากให้เห็นชัด ๆ คือ เวลาที่ลากเสียงยาว ถ้าไม่ลากเรียบ ๆ มันก็จะมีเรื่องของวิธีการพร้ม หรือจะใช้เรื่องของไวเบรโต้ ให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะใช้ เทคนิคที่ทำให้เสียงมันมีเทคนิคอะไรเพิ่มเข้ามา แต่หลัก ๆ ก็จะมีสองอย่าง โดยระยะของสายไหม นี้ทั้งขอสามสายและขออื่น การใช้ไวเบรโต้ เราอาจจะใช้น้อยลง แต่จะใช้พร้มมาก มีพร้มเป็นหลัก มากกว่า เพราะมันทำให้เสียงกลมกลืนมากกว่า เว้นแต่ว่าเสียงขอนึง คุณก็จะใช้ได้ทั้งสองอย่าง คือลากไปไม่มีเสียงประเภทสะดุด หรือเสียงแกรกอะไรพวกนี้คุณก็จะใช้ไวเบรโต้ หรือเสียงพร้มก็ได้ เพลงก็แล้วแต่วรรคเพลงทำนองเพลงตรงนั้นอีกว่ามันควรจะเป็นอะไร แต่ถ้าหากเสียงขอมัน ไม่นึงเราก็ใช้วิธีการพร้มซึ่งมันจะช่วยให้เสียงจากวิธีการพร้มนั้นดูดีกว่า

สายเอกขอสามสายที่นิยมซุ่นข้าง ๆ มันน่าจะเป็นเรื่องของ การเกิด Overtone พวก Harmonic ขอหัวม้าของมองโกลเลีย ก็จะใช้วิธีดันเหมือนกัน”

เรื่องของสเกล ความถูกต้องของเสียงในระบบนิ้วที่ต้องชิดห่าง ขอสามสาย ขอดัวและขออื่น มีหมดอยู่ที่ว่าขอให้เสียงมันถูกต้อง เสียงไม่เพี้ยน เสียงหลักก็คือเสียง ที คือ

วิธีที่ 3 ผมพรมเอานิ้วกลางสลับกับนิ้วนางที่ย่อมได้ มันก็จะกลายเป็นทริลล์ (Trill) หรือ ตรีโมโล (Tremolo) เหมือนกัน พรมกับทริลล์นั้นเหมือนกัน แต่ว่าเราคุ้นเคยกับที่เราเรียกว่าเทคนิคของไทยคือพรมปิดพรมเปิด แต่ถ้าคุณไปอธิบายให้ฝรั่งเข้าใจก็ต้องเรียกว่าทริลล์ ทริลล์แบบชัด ๆ เลย คือ ผมเอาเสียง ที่ สลับกับเสียง โด เสียงจะคล้ายกับการพรมในชลุ่ย์ เลย

กลายเป็นว่าตอนนี้ผมมี 3 เทคนิคสำหรับเสียง ที ที่จะเลือกใช้ทรีโมโล แต่เทคนิคที่ 3 จะไม่เป็นที่นิยมใช้ในเพลงไทยเท่าไร สังเกตว่าไม่ค่อยมี กระทั่งว่าคุณสีเสียง ซอล สูงในซอด่วงแล้วหากนี้วก็อย่าคุณแข็งแรงพอที่จะพรมแบบทรีโมโลเสียง ซอล สลับกับเสียง ลา ก็ได้ แต่มันก็ไม่ค่อยมีใครทำเพราะมันทำยาก นี่ไม่แข็งแรง และไม่ค่อยมีเสียงอย่างที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นมา ตรงนี้บางเพลงบางขณะผมก็ใช้ แต่มันจะใช้ไม่เยอะเท่านี้เอง แต่ในขณะที่คุณสี ซอล ธรรมดาอย่างมากคุณก็แค่ขยับสายก็กลายเป็นเสียงซอลแบบไวบราโต้ พุดง่าย ๆ ว่ามีวิธีการหลัก ๆ อยู่ 3 วิธี คือ วิธีพรมปิด พรมเปิด ถ้าคุณพรมปิด-เปิด เพราะอยากได้เสียงลาซึ่งเป็นนี้วซี้ คุณก็ต้องใช้นี้วกลาง เสียงที เป็นตัวสลับ เสียงหลักมันอยู่ที่นี้วซี้ นั่นคือ พรมเปิด ตรงข้ามกับพรมปิด ถ้าคุณต้องการเสียงที เสียงลาของคุณก็จะเป็นตัวสลับฉาก เพราะเสียงหลักอยู่ที่ ที ก็คือนี้วกลาง มันก็จะกลายเป็นพรมปิด ก็กลายเป็นพรมเปิด-พรมปิด เท่านั้นเองขึ้นกับนี้วที่พรม แต่ถ้าคุณใช้นี้วเดียว สมมติ ลา นี่วซี้คุณต้องการขยับ มันก็จะกลายเป็นคุณใช้นี้วเดียว แต่ว่านีวซี้เขาจะไม่ค่อยนิยมกันในแง่ของซอ เพราะเรื่องความแข็งแรงกับความสมูทนี้ การขยับสายมันอยู่ที่นี้วกลางกับนี้วนางมากกว่า นี่วซี้มันทำได้แต่มันจะไม่ดีเท่านี้วกลางกับนี้วนาง แต่ถ้าพรมอย่างทรีโมโลซัด ๆ เลย เอา ลา สลับกับ ที มันก็จะกลายเป็นวิธีที่ 3 ที่กำลังพูดถึง แต่ให้เสียงที่ต่างจากการพรมปิด-พรมเปิดตอนแรก การเลือกใช้มันบอกไม่ได้เพราะมันอยู่ที่สิ่งที่เราต้องการตรงนั้นกับทำนองที่มันอยู่ตรงนั้น ว่าเราต้องการอะไร ความเหมาะสมกับเพลง

นี้วห่างกับชิดมันก็ต้องดูสเกลเสียงอย่างเช่นคุณสีเพลงสมมติที่เป็นเพลงมอญก็ต้องชิด เพราะเสียง ที ที่คุณเล่นมันคือ ทีแฟล็ต (Bb) หรือ (ท-) แต่ถ้าคุณสีเพลงที่เป็นสำเนียงไทย เสียง ที คุณก็ต้องห่างไปจาก ลา ก็ต้องดูสเกลเสียงเป็นหลัก และต้องเข้าใจหลักในเรื่องบันไดเสียงของโน้ตที่อยู่ในสเกลบันไดเสียงนั้นก็จะรู้ว่าเราต้องใช้โน้ตตัวไหน จะชิดหรือห่างมันก็จะตามมาทีหลัง

ไม่ว่าจะทำอะไรทั้งสิ้นต้องไม่เกร็งเท่านั้นเอง ไม่ว่าจะเป็นการสั่นสายหรืออะไร เราจะบอกเสมอว่าถ้ายังทำแล้วยังเกร็งแสดงว่าใช้ไม่ได้ กล้ามเนื้อเราหรือตัวนี้วเราต้องไม่เกร็ง ถ้าเกร็งมันก็ไม่ดี มันทำให้เสียงเกร็งไปด้วย ถ้าพรมแล้วมันถี่ ฟังแล้วมันจะไม่สบาย ทั้งพรมทั้งขยับต้องไม่เกร็ง”

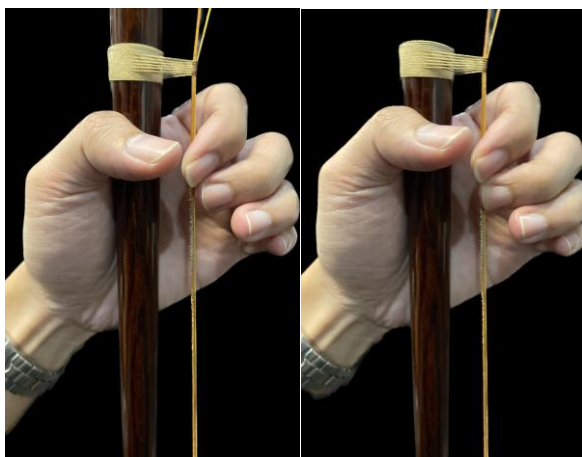
ผลการวิเคราะห์การใช้ทฤษฎีเสียงสำหรับการบรรเลงซอไทยในวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้องค์ความรู้ดังนี้

1) วิธีการที่ใช้ การลากเสียงยาวต้องเพิ่มวิธีการพร้ม หรือการสั่นเสียง ตามความเหมาะสมของชนิดขอ หากเป็นขอสามสายและขออุ เมื่อลากเสียงยาวควรใช้วิธีการพร้ม แต่ไม่นิยมสั่นสาย สำหรับขอสามสายนั้นตามปกติสายเอกต้องบังคับเสียงจากการกดชุนด้านข้างซึ่งแตกต่างจากการกดสายอื่น ๆ เนื่องจากเป็นเทคนิคเฉพาะที่ทำให้เกิดเสียงพิเศษเฉพาะของขอสามสาย การสั่นสาย หากเป็นนิ้วนาง หรือนิ้วก้อยจะมีกำลังน้อยจึงลงน้ำหนักไปที่ด้านข้างของสายขอ และนิยมใช้นิ้วกลางกับนิ้วนางขึ้นกับความถนัด

2) สเกล คือ ตัวแปรในการควบคุมเสียงให้เกิดความถูกต้องของระยะเสียงจากการกำหนดระบบนิ้ว ซึ่งต้องมีนิ้วชิด-ห่าง ตามความถี่ของโน้ตแต่ละบันไดเสียงนั้นไม่ให้เกิดการเพี้ยนไปจากสำนวนบทเพลง เสียงที่พบปัญหามากที่สุดคือ เสียงที่ ตัวอย่าง ทีแฟล็ต (Bb) หรือ (ที-) จะใช้นิ้วกลางที่ชิดกับนิ้วชี้ในการกดสาย โดยหากมีการพร้มเสียงดังกล่าว หากจะยืนนิ้วชี้แต่พร้มนิ้วกลางที่ติดชิดกันสลับระหว่างเสียง ล และ ท- ได้ โดยเสียงสุดท้ายปิดเสียงด้วยนิ้วกลางได้เสียง ท- เรียกว่าพร้มปิด แต่หากเปิดนิ้วออกในเสียงสุดท้ายจะได้เสียง ล เรียกว่าพร้มเปิด หากใช้การสั่นเสียงแทนก็สามารถทำได้โดยใช้นิ้วกลางสั่นสาย ในตำแหน่งเสียงเดียวกัน โดยเสียง ท- นิยมใช้ส่วนมากในเพลงสำเนียงมอญ หากเป็นเสียง ท สำเนียงไทยจึงนำนิ้วออกห่างจากเสียง ล ตามช่วงบันไดเสียงสำนวนลีลาของบทเพลงนั้น ๆ เป็นต้น

---ท	---ช	ฟรฟช	-ท-ด	ลชฟร	-ด-ท	--รด	ทด-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

ตัวอย่างโน้ตเพลงสำเนียงมอญ

ภาพที่ 1 ซ้าย แสดงการใช้นิ้วชี้กดตำแหน่งเสียง ล ในสายทุ้ม หรือ ม ในสายเอกของขอด้วง ในขณะที่ขออุแสดงการใช้นิ้วชี้กดตำแหน่งเสียง ล ในสายเอก

ขวา แสดงการใช้นิ้วชี้ และนิ้วกลางกดตำแหน่งเสียง ท- ซึ่งชิดกับ ล สามารถพรหมเปิด-ปิดนิ้วกลางเบาโดยยึนนิ้วชี้โน้ต ล ไว้ขณะพรหม (เปิด=ล, ปิด=ท-)

3.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านขอไทยท่านที่ 2 (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เครื่องสายผสมไวโอลินบางวงยังใช้ระบบนิ้วธรรมชาติเดิม ตามแบบของที่ตนเองได้เรียนมา หรือบางคนอาจมีการดัดนิ้วให้ตรงกับระบบ 12 เสียงเท่าของดนตรีตะวันตก ซึ่งตรงนี้ยังสรุปอะไรไม่ได้ แต่มีข้อหนึ่งที่คิดว่ามันมีความป้องกันอย่างน้อย ถ้าเผื่อมันไปเล่นในระบบเสียงแบบ 5 เสียง หรือที่เราเรียกตามทฤษฎีเขาว่า Pentatonic ถ้าเป็นระบบเสียงที่เป็น 1 2 3 5 6 หรือเสียง ด ร ม ช ล โดยส่วนใหญ่แล้วนักดนตรีไทยจะเล่นเสียงได้ตรงซึ่งเป็นข้อที่ผมสังเกต เพราะว่าถ้าเราเอาเรื่องทฤษฎีคุณครูวรยศ สุขสายชล ท่านมาจับคือเสียงมันจะตกตามธรรมชาติที่ควรจะเป็นโดยที่หูของมนุษย์มันสั่งให้เป็นอย่างนั้นเอง ด ร ม ช ล มันก็จะตรงกับสากลอยู่แล้ว หูสามารถแยกได้ออก นักดนตรีไทยทุกคนจำเป็นที่จะต้องรู้ทฤษฎีคุณครูวรยศหรือเปล่า ไม่จำเป็น แต่นิ้วมันเป็นเอง ไม่ว่าซอ อุ ซอด้วง มันก็เป็นเอง ถ้าเล่นด้วยเสียงนี้จะตรงกัน ถ้าเผื่อว่าเป็น ฟ ช ล ต ร หรือ ช ล ท ร ม มันก็แล้วแต่นักดนตรีในยุคต่อ ๆ มาว่าหูเขาจะไปดัดเสียงให้ตรงกับระบบเสียง 12 เสียงของตะวันตกมากน้อยแค่ไหน แต่คิดว่ามันอาจจะไม่เป๊ะ 100 เปอร์เซ็นต์

มาถึงยุคของการเล่นดนตรีร่วมสมัยในปัจจุบัน เราขอพูดถึงยุคปัจจุบันโดยใช้การมาของวงดนตรีฟองน้ำเป็นหลัก เป็นครั้งแรกที่มีการนำทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาใช้อย่างเป็นเรื่องเป็นราว ระเบียบแบบแผนจริงจัง แล้วคนขอในยุคนี้คนแรกก็จะเป็นคุณครูบุญยัง เกตุคง กับคุณครูโสภณ ชื่อต่อชาติ คุณครูโสภณ ท่านสอนอยู่วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ท่านเป็นครูคนแรกของคุณครูประเวศ กุมุท ความคุ้นเคยของดนตรีตะวันตกมันเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น เหมือนกับเป็นส่วนหนึ่งแล้ว มันเกิดเพลงลูกกรุง เพลงลูกทุ่ง เพลงสุนทราภรณ์ เพลงแบบครูสุมาน กาญจนผลิน มันก็มีมากขึ้นจนเคยชินกันแล้ว นักดนตรีก็就会有ความคิดแบบร่วมสมัยเข้ามาเล่นกับซอแล้ว อย่างคุณครูบุญยัง เกตุคง เวลาเล่นเพลงโหมโรงจอมสุรางค์ที่ตั้งมาก ๆ นิ้วท่านก็ไม่ได้เชิงว่าจะดัดไปให้ตรงกับสากลอะไรขนาดไหน แต่อย่างที่คุณบอกคือโดยปกติ ด ร ม ช ล มันตรงกับสากลอยู่แล้ว เสียง ฟา ท่านก็ยังติดสำเนียงแบบไทย ๆ อยู่คือว่าจะออกเป็น ฟากลางนิด ๆ แต่ว่าฟังแล้วก็ยังได้สำเนียงอยู่ มันอยู่ที่ลักษณะการทำเพลงของคนที่ทำมาด้วยที่เข้าใจในเรื่อง

ระบบเสียงของคนตรีไทยอย่างอาจารย์บุรุษ แกสตัน ถ้าเล่น ฟ ซ ล ด ร พอเล่นกับดนตรีสากลที่อาจารย์ท่านทำขึ้นมามันก็ไม่ได้น่าเกลียดอะไร ก็ฟังแล้วเพราะ ได้สำเนียง อย่างหนึ่งนั่นคือเรื่องของดนตรีร่วมสมัยที่ไม่ได้เอาสัดส่วนของตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลในเรื่องของสำเนียงภาษาเหนือกว่าของคนตรีไทย ส่วนผสมท่านลงตัว พอส่วนผสมลงตัวปุ๊บ เล่นแล้วออกสำเนียงได้

ขอไม่ได้มีบทบาทในเรื่องการทำเสียงประสาน เพราะฉะนั้นก็เลยเป็นเรื่องที่ออกมาโอเคเลย ในขั้นหลังต่อมาคือยุคที่เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์บุรุษ แกสตัน เช่นพวกวงดนตรีกอไผ่ คนที่ทำเพลงก็จะเรียนอาจารย์หน่อง อานันท์ นาคคง อาจารย์นิค ชัยภัก ภัทรจินดา แนวคิดเรื่องพวกนี้ก็เป็นความเข้าใจที่ได้รับซึมซับกันมา พอมาถึงในยุคนี้ก็ให้สังเกตการฟังเรื่องของการใช้ซอที่เป็นการเล่นเรียงเสียงประสานตะวันตก ครูนิคเล่นแล้วก็ยังมาเสียงกลางอยู่ เช่น ซ ล ท ร ม และ ฟ ซ ล ด ร แต่ว่า ฟ ซ ล ด ร เท่าที่สังเกตว่าครูนิคมักจะสืตรงตามตะวันตก แต่ถ้าตัว ท อาจจะตัดให้เป็นกลางหน่อยหนึ่งแล้วได้สำเนียง แต่ว่าความเป็นเสียงกลางนั้น เขาก็วางบทบาทเครื่องดนตรีนั้นว่าเป็นเครื่องนำ เครื่องทำทำนองโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นก็ไม่มีบทบาทไปเกี่ยวข้องกับอะไรในเรื่องของเสียงประสาน คิดว่าลักษณะพิเศษที่ตกมาถึงปัจจุบันนี้ตามที่เล่ามาก็คือการที่ให้อายุยังคงสำเนียงของเสียงกลางไว้ได้โดยที่ไม่ได้ทำให้รูปแบบของการผสมผสานแบบตะวันตกเขาเสียหายซึ่งตรงนี้เป็นเพียงแนวคิดหนึ่ง

ดนตรีร่วมสมัยมันมีหลายรูปแบบมาก ที่ปัจจุบันนิยมฟังกันคือเป็นเพลง Pop ไทยผสมกัน อย่างอื่นก็เช่นดนตรีทดลอง Experimental music ดนตรีร็อก หรือดนตรี Progressive มันมีหลายแนวมาก ๆ แต่ที่คนไทยจะคุ้นเคยก็แค่ดนตรี Pop เท่านั้นเองเพราะฟังง่ายสุด อย่างไรก็ตาม เมื่อออกเป็นแนวดนตรี Pop แบบนี้บางทีก็มีรูปแบบเพลง Classic เลยก็มี แต่ก็มีการใช้เครื่องดนตรีไทยเป็นเครื่องนำ ตรงนี้คนที่แต่งเพลงหลายท่านก็ยังมีความเข้าใจในเรื่องของยังคงสำเนียงของความเป็นเอกลักษณ์ของระบบเสียงไทยซึ่งคือเสียงกลาง

เสียงกลางที่ว่าคือถ้าคุยกันแบบใช้ทฤษฎีครุฑยศเข้ามา เสียงกลางที่อยู่ในกลุ่มเสียงมันก็จะมียู เช่น ซ ล ทุ ร ม 1 2 3 5 6 คือ เสียงที่ 3 จะเป็นเสียงกลาง นอกนั้นจะเป็นเสียงตรงตามธรรมชาติ สากลโลกปกติ ซ ล ท ร ม คือ ท เป็นเสียงกลาง ร ม ฟ ล ท คือ ฟ เป็นเสียงกลาง ถ้า ล ท ด ม ฟ คือ ด เป็นเสียงกลาง นี่คือกลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่ม ฟ ซ ล ด ร คือ ฟ ตัวแรกเป็นเสียงกลาง แล้วอีกอัน คือ ท ด ร ฟ ซ ตัว ท ตัวแรกเป็นเสียงกลาง มี 2 กลุ่มใหญ่ แต่ว่าที่มักจะนำมาเล่นกับดนตรีไทยจริง ๆ เลยจะนิยมเรื่องของ ซ ล ท ร ม กับ ฟ ซ ล ด ร เพราะเป็นเรื่องง่ายต่อการเล่นของนักดนตรีเครื่องสายไทยอย่างหนึ่งด้วย ซึ่งไม่ยากไม่มีความ

ซัซซอนด์ เป็นกลุ่มเสียงที่คุ้นเคยแล้วเล่นบ่อยที่สุด เวลาเขาจะทำเพลงร่วมสมัยในแบบ Pop มันทันทีจะฟังง่าย ๆ ไม่ซัซซอนด์อะไรมากมาย ซอไทยที่เล่นก็คือ ส่วนใหญ่ก็จะเล่นเป็นทำนองหลัก

ส่วนอีกหลาย ๆ กลุ่มในลักษณะที่กลายเป็นระบบเสียงของตะวันตก 100 เปอร์เซนต์ก็มี ตรงนั้น ลักษณะของเสียงกลางที่เป็นเอกลักษณ์ก็จะมี แต่จริง ๆ แล้วการทำเพลงร่วมสมัย การคงไว้ซึ่งความเป็นไทยมันไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับเรื่องของสเกล ไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับเสียงกลาง เสียงกลางคือรูปของทางออกทางหนึ่งในการทำ ถ้าเผื่อว่าคุณต้องการให้มีรูปสัดส่วนของดนตรีสากลนี้มากกว่า โดยที่เอาซอไทยเล่นตามหลักการประสานเสียง Harmony โดยมี Chord เสียงประสานนี้ ซอไทยก็ต้องเล่นแบบ 12 เสียง ถามว่าเอกลักษณ์หายไปไหม คุณก็หาเอกลักษณ์อื่นใส่เข้าไปได้ เช่น ถ้าไม่ใช่สเกล ก็เป็นเรื่องของการทำสำเนียง (Accent) เช่น ทลซ/ ลซม/ ทดร/ รดท/ อะไรแบบนี้ นี่คือการผันเสียง 3 พยางค์ นี่ก็เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของดนตรีไทยก็เอาไปทำได้ ตัวอย่างของการที่นำซอไทยไปเล่นในรูปแบบ 12 เสียง 100 เปอร์เซนต์ ตอนนี้เท่าที่เห็นก็จะมีวงสยามहुลิน คือ การนำลักษณะของการเล่นแบบตะวันตกเข้ามาใช้ 100 เปอร์เซนต์ แต่เป็นการใช้เครื่องดนตรีของชาติพันธุ์ เช่น ไทย เขมร หรือว่า จีน มาใส่ก็เป็นลักษณะอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความหลากหลาย ก็เป็นการยกตัวอย่าง 2 แบบใหญ่

อย่าไปหลงกับคำว่าดนตรีร่วมสมัยแล้วต้องอิงกับดนตรีตะวันตกอย่างเดียว ไม่จำเป็น เราจะต้องไม่หลงในเรื่องประเด็นนั้นเพราะการทำดนตรีร่วมสมัยมันทำได้มากกว่านั้น เช่น คุณเอาดนตรีจีนกับดนตรีไทยมาผสมกัน มันก็เป็นการร่วมสมัยโดยที่ไม่มีเรื่องของดนตรีตะวันตกเข้ามาเกี่ยวข้องเลย หากคุณเอาซอไทยไปเล่นเพลงสำเนียงจีนก็ถือว่าร่วมสมัย การที่คุณเอาเทคนิคของไวโอลิน หรือว่าในเรื่องของเครื่องสายชาติพันธุ์อื่นมาประยุกต์ใช้กับซอไทยก็เป็นการร่วมสมัย เพราะฉะนั้นรูปแบบการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยกับตะวันตก เป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น บางอย่างเราอาจไม่ได้ใช้ในเรื่องของทฤษฎีตะวันตกเลยสักนิด ผมเคยเจอเพลงที่มันบ้าระห่ำมากกว่านี้ คือเป็นเพลงที่ไม่มีทำนอง แต่เป็นเพลงที่ดีความ โน้ตคือเหมือนโจทย์ บางที่เป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ให้ดู บางทีเป็นการเสียงทลายให้ดูว่าโยนหัวโยนก้อย ถ้าเผื่อโยนหัวคุณจะต้องเล่นแบบนี้ ถ้าโยนก้อยก็ต้องเล่นแบบนี้ แล้วเล่นหลาย ๆ คนนี่ คือ Conceptual music คือ การหา Concept ของการเล่นนี่คือการหาทางออกใหม่ ๆ ของดนตรีร่วมสมัยมีอีกเยอะแยะเลย พอเสียงทลายเล่นขึ้นมาคนนั้นต้องเล่นแบบนี้แบบนี้แล้วเล่นออกมาโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการเรียบเรียงเสียงประสาน แต่เป็นการสังสรรค์กันทางเสียงเหมือนกับเป็นมหรสพอันนี้ก็เป็แนวทางหนึ่ง เสียงหนังกลางแปลง เสียงเพลงเวทีลูกทุ่ง เสียงลิเก นั่นก็ร่วมสมัยแล้ว วิธีการทำมันมีเยอะมาก”

ผลการวิเคราะห์การใช้ทฤษฎีเสียงสำหรับการบรรเลงขอไทยในวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 มีองค์ความรู้ดังนี้

1) วิธีการ การใช้ระบบเสียงของผู้บรรเลงขอไทยในยุคแรกของวงพองน้ำไม่ได้ใช้ระบบเสียงให้ตรงกับตะวันตก เพราะโดยปกติเสียง 123 56 สามารถเข้ากันได้อยู่แล้ว ขึ้นกับผู้ประพันธ์เพลงเป็นหลักที่หากเข้าใจดนตรีไทยก็จะทำให้บทเพลงนั้นไพเราะลงตัว และขอไทยไม่ได้มีบทบาทการทำเสียงประสาน แต่เมื่อมาถึงปัจจุบันเริ่มมีการประสานเสียงตามแบบตะวันตกเข้ามาแต่ยังคงมีเสียง ท กลาง แต่คงบรรเลงให้ได้สำเนียง และวางบทบาทเป็นเครื่องนำ ปัจจุบันมีดนตรีร่วมสมัยหลายรูปแบบ ที่นิยมมากที่สุดคือแนวเพลงป๊อป (Pop) โดยนำดนตรีไทยเข้าไปผสม หากมีเพลงคลาสสิกจะนิยมใช้ดนตรีไทยเป็นเครื่องนำ

2) บันไดเสียง มีทั้งระบบนี้วัฒนธรรมชาติจากความรู้เดิมของผู้เล่นที่นำมาใช้ในดนตรีร่วมสมัย และระบบนี้ที่แปรผันตามระบบเสียง 12 เท้าของดนตรีตะวันตกแต่มีความพ้องต้องกันเมื่ออยู่ในระบบ 5 เสียง (Pentatonic) เช่น 123 56 หรือ ดรม ชล ซึ่งพบว่านักดนตรีชาวไทยจะสามารถบรรเลงได้ตรงตามเสียงเป็นธรรมชาติ ปัจจุบันมีดนตรีไทยร่วมสมัยใช้รูปแบบของวงพองน้ำเป็นหลักโดยนำทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาใช้เป็นแบบแผน ลักษณะพิเศษที่มาถึงปัจจุบันคือ ให้ขอไทยยังคงสำเนียงของเสียงกลางไว้ได้โดยที่ไม่ได้ทำให้รูปแบบของการผสมผสานแบบตะวันตกเขาเสียหายเป็นแนวคิดหนึ่ง เอกลักษณะของระบบเสียงไทยซึ่งคือเสียงกลาง แต่ระบบเสียงของตะวันตก 100 เปอร์เซนต์ก็มี หากขอไทยเล่นตามหลักการประสานเสียง Harmony โดยมี Chord เสียงประสานจึงจำเป็นต้องเล่นแบบ 12 เสียง วงสยามหุฉิน คือ การนำลักษณะของการเล่นแบบตะวันตก 100 เปอร์เซนต์ แต่เป็นการใช้เครื่องดนตรีของชาติพันธุ์ เช่น ไทย เขมร หรือว่า จีน มาใส่เป็นลักษณะรูปแบบหนึ่ง สุดท้ายไม่ควรหลงประเด็นในทฤษฎีการร่วมสมัยของดนตรีว่าต้องนำไปอิงกับดนตรีตะวันตกเพียงอย่างเดียว เพราะเพียงการนำดนตรีจีนกับดนตรีไทยผสมกัน หรือขอไทยบรรเลงเพลงจีนก็นับเป็นการร่วมสมัยได้โดยไม่ต้องมีดนตรีตะวันตกมาเกี่ยวข้องเลย การนำเทคนิคของไวโอลินหรือเครื่องสายชาติพันธุ์อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้กับขอไทยนับเป็นการร่วมสมัยอย่างหนึ่งเช่นกัน ไม่จำเป็นต้องเรียบเรียงเสียงประสาน การใช้วิธีการสร้างสรรค์ทางเสียงต่าง ๆ ให้เหมือนเป็นเสียงมหรสพ หนึ่งกลางแปลง เวทีลูกทุ่ง ลูกเกด ฯลฯ คือการร่วมสมัยได้

3.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านขอไทยท่านที่ 3 (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2564) ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“รูปแบบการใช้ทฤษฎีเสียง การสีในรูปแบบตรงนี้ต้องขึ้นอยู่กับเพลงที่เป็นตัวกำหนด หากเราจะสีต้องสีอย่างไรให้เข้ากับบทเพลง เช่น เพลงสำเนียงแขกต้องใช้เทคนิคระบบนิ้วที่ให้เสียงออกสำเนียงแขก ถ้าจิ้นก็ต้องไปอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่เหมือนกัน

ทักษะต้องเริ่มต้นมาก่อน ต้องผ่านการลากคันชัก การไล่นิ้วอย่างถูกต้อง ถ้าไม่ผ่านตรงนี้มามันจะไม่ได้ ระบบเสียงก็จะได้ ในยุคปัจจุบันถ้ามาสีในแนวทางของเราคือครูธีระ คุรรวยศ ต้องมาเป็นแนวทางเดียวกันถึงจะไปได้ ไม่งั้นต้องมาปรับกัน อย่างเด็กที่เคยมาเรียนซึ่งมาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ทางใต้ก็มี ทางเหนือก็มี ครูต้องมาปรับระบบนิ้วหมดเลย เพราะเป็นเรื่องของการปูพื้นฐาน ต้องมานั่งแก้ระบบคันชัก ระบบนิ้ว เราได้สืบทอดแบบครูธีระ คุรรวยศ อย่างนิ้วกลางเสียง ที กับ ฟา จะมีทั้ง ที+, ที- กับ ฟา+, ฟา- ซึ่งเด็กที่มาหาเขาไม่แบ่งตรงนี้มา เด็กก็จะนึกว่ามีเสียงอยู่แค่นี้ คิดว่าที่สีมาคือถูกแล้ว แต่มันไม่ใช่ นี่คือทักษะเริ่มต้นซึ่งต้องรู้การบังคับนิ้วตามรายละเอียดเสียงและทักษะการฟัง คือ 1. ฟังให้เยอะ ๆ 2. อย่าให้เพี้ยน หลังจากเราฟังเราต้องดูอีกว่าเขาทำกันอย่างไร ตำแหน่งตรงไหน การสีสำเนียงต่าง ๆ พวกนี้ทำอย่างไรให้ได้สำเนียงของเขา หลังจากพื้นฐานตรงนั้นก็ค่อย ๆ ขยับมาทีละสเต็ป (step by step) เสร็จแล้วขึ้นมาพอได้พื้นฐานตรงนี้เราต้องมาปรับใหม่ เพื่อให้ได้โครงสร้างของที่เราเห็นแบบของจิ้นใน YouTube เสร็จแล้วเราสามารถมาเรียบเรียงเป็นเพลงไทยของเราให้มันมีการวางระบบได้ใกล้เคียงอย่างของเขานี้คือวิวัฒนาการการสร้างสรรค์ของระบบเสียงขอไทยให้เป็นความก้าวหน้าโดยแท้จริง ถ้าเด็กนี่ก็ต้องใช้ระยะเวลากว่าจะมาถึงตรงนี้ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย มันเป็นเรื่องของศาสตร์ ถ้าเข้าไม่ถึงไม่ลึกจริง ๆ นั้นมันยาก สีซอชั้นสูงถ้าเราดู YouTube ขอในประเทศจีน เรายังไม่ถึงเขา ครูยังไม่เคยเห็นคนไหนที่จะทำของไทยให้ได้ขนาดนั้น เขาก้าวล้ำไปอีกเรื่องแล้ว เพราะวิวัฒนาการเขาไม่หยุด เขาคิดค้นพบไปเรื่อย ๆ”

ผลการวิเคราะห์การใช้ทฤษฎีเสียงสำหรับการบรรเลงขอไทยในวงดนตรีไทยร่วมสมัยจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 มีองค์ความรู้ดังนี้

1) วิธีการ ทักษะต้องเริ่มต้นวางพื้นฐานให้ดีก่อน ผ่านการลากคันชัก การไล่นิ้วอย่างถูกต้อง ถ้าไม่ผ่านตรงนี้มามันจะไม่ได้ ระบบเสียงก็จะได้ ต้องเป็นแนวทางเดียวกันเป็นเรื่องของการปูพื้นฐาน นิ้วกลางเสียง ที กับ ฟา จะมีทั้ง ที+, ที- กับ ฟา+, ฟา- ต้องรู้การบังคับนิ้วตามรายละเอียดเสียงและทักษะการฟัง คือ (1) ฟังให้มาก (2) อย่าให้เพี้ยน ทำอย่างไรให้ได้สำเนียง หลังจากพื้นฐานดีขึ้นก็ต้องปรับให้ได้โครงสร้าง แล้วเรียบเรียงวางระบบ วิวัฒนาการการสร้างสรรค์ระบบเสียงขอไทยให้กลายเป็นความก้าวหน้าต่อไป

2) บันไดเสียง การใช้ทฤษฎีเสียง การบรรเลงต้องขึ้นอยู่กับเพลงที่เป็นตัวกำหนด หากบรรเลงอย่างไรให้เข้ากับบทเพลง เช่น เพลงสำเนียงแขก ต้องใช้เทคนิคระบบนิ้วที่ให้เสียง ออกสำเนียงแขก ถ้าจื๋นก็ต้องไปอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่เหมือนกัน

จากคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้ทฤษฎีเสียงสำหรับการบรรเลงซอไทยใน วงดนตรีไทยร่วมสมัยข้างต้น สรุปได้ว่า วิธีการลากเสียงยาวโดยวิธีการพรหม หรือการสั้นเสียงทำได้ ตามความเหมาะสมของชนิดซอ นี้นาง หรือนี้นักจะจะมีกำลังน้อยจึงควรลงน้ำหนักขึ้นลงไป ด้านข้างของสายซอขึ้นกับความถนัด ปัจจุบันเริ่มมีการประสานเสียงตามแบบตะวันตกเข้ามายัง คงมีเสียง ท กลาง แต่คงไว้ซึ่งการบรรเลงให้ได้สำเนียง และวางบทบาทเป็นเครื่องนำ ปัจจุบันมี ดนตรีร่วมสมัยหลายรูปแบบที่นิยมมากที่สุดคือแนวเพลงป๊อป โดยนำดนตรีไทยเข้าไปผสม หากมีเพลงคลาสสิกนิยมใช้ดนตรีไทยเป็นเครื่องนำ ทักษะต้องเริ่มต้นวางพื้นฐานให้ดีก่อน ผ่านการลากคันชัก การไล่นิ้วอย่างถูกต้อง ระบบเสียงต้องเป็นแนวทางเดียวกันเป็นเรื่องของการปูพื้นฐาน นี้นักกลางเสียง ที กับ ฟา จะมีทั้ง ที+, ที- กับ ฟา+, ฟา- ต้องรู้การบังคับนิ้วตาม รายละเอียดเสียง และทักษะการฟัง คือ (1) ฟังให้มาก และ (2) อย่าให้เพี้ยน ทำอย่างไรให้ได้ สำเนียง หลังจากพื้นฐานดีขึ้นก็ต้องปรับให้ได้โครงสร้าง แล้วเรียบเรียงวางระบบ วิวัฒนาการ การสร้างสรรค์ระบบเสียงซอไทยให้กลายเป็นความก้าวหน้าต่อไป

บันไดเสียง คือ ตัวแปรในการควบคุมเสียงให้เกิดความถูกต้องของระยะเสียง ซึ่ง ต้องมีนิ้วขีด-ห่างตามความถี่ของในแต่ละบันไดเสียง เพื่อไม่ให้เพี้ยนไปจากสำนวนเพลง เสียงที่ พบปัญหามากที่สุดคือ เสียงที่ ตัวอย่าง ทีแฟล็ต (Bb) หรือ (ที-) จะใช้นี้นักกลางที่ขีดกับนิ้วชี้ในการ กดสาย หากมีการพรหมเสียงดังกล่าว หากจะยืนนี้นิ้วชี้แต่พรหมนี้นักกลางที่ติดชิดกันสลับระหว่างเสียง ล และ ท- ได้ โดยเสียงสุดท้ายปิดเสียงด้วยนี้นักกลางได้เสียง ท- เรียกว่าพรหมปิด แต่หากเปิดนิ้ว ออกในเสียงสุดท้ายจะได้เสียง ล เรียกว่าพรหมเปิด อีกทั้งการสั้นเสียงแทนสามารถทำได้โดยใช้ นี้นักกลางสั้นสาย ในตำแหน่งเสียงเดียวกัน โดยเสียง ท- นิยมใช้ในเพลงสำเนียงมอญ หากเป็นเสียง ท สำเนียงไทยนี้จะออกห่างจากเสียง ล ตามสำนวนลีลาของบทเพลงนั้น ๆ ในส่วนของระบบนิ้ว แบ่งเป็น 2 ระบบ คือ ระบบนิ้วธรรมชาติจากความรู้เดิมของผู้เล่นที่นำมาใช้ในดนตรีร่วมสมัย และระบบนิ้วที่แปรผันตามระบบเสียง 12 เท้าของดนตรีตะวันตก ซึ่งมีความใกล้เคียงกันเมื่ออยู่ ในระบบ 5 เสียง (Pentatonic) เช่น 1 2 3 5 6 หรือ ดรม ซล นักดนตรีซอไทยสามารถบรรเลงได้ ตรงตามเสียงเป็นธรรมชาติ ปัจจุบันมีดนตรีไทยร่วมสมัยใช้รูปแบบของวงฟองน้ำเป็นหลักโดยนำ ทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาใช้เป็นแบบแผน ลักษณะพิเศษที่มาถึงปัจจุบันคือ การบรรเลงคงสำเนียง

ของเสียงกลางไว้ได้โดยที่ไม่ได้ทำให้รูปแบบของการผสมผสานแบบตะวันตกเสียหาย นับเป็นเอกลักษณ์ของระบบเสียงไทย คือ เสียงกลาง หรือการบรรเลงโดยใช้ระบบเสียงของตะวันตก 100 เปอร์เซนต์ หากขอไทยเล่นตามหลักการประสานเสียง Harmony โดยมี Chord เสียงประสานจึงจำเป็นจะต้องเล่นแบบ 12 เสียง เช่น วงสยามहुฉิน ที่นำลักษณะของการเล่นแบบตะวันตก 100 เปอร์เซนต์ แต่เป็นการใช้เครื่องดนตรีของชาติพันธุ์ เช่น ไทย เขมร หรือจีน มาใส่เป็นลักษณะรูปแบบหนึ่ง การนำดนตรีจีนกับดนตรีไทยผสมกัน หรือขอไทยบรรเลงเพลงจีน นับเป็นการร่วมสมัยได้โดยไม่ต้องมีดนตรีตะวันตกมาเกี่ยวข้อง การนำเทคนิคของไวโอลินหรือเครื่องสายชาติพันธุ์อื่น ๆ มาประยุกต์ใช้กับขอไทยนับเป็นการร่วมสมัยอย่างหนึ่งเช่นกัน ไม่จำเป็นต้องเรียบเรียงเสียงประสาน การใช้ทฤษฎีเสียงการบรรเลงนั้นจึงขึ้นอยู่กับเพลงเป็นตัวกำหนดในการสร้างสรรค์

บทสรุป

โครงสร้างการใช้ระบบนิ้วขอไทยสำหรับวงดนตรีไทยร่วมสมัย ทางหนึ่งได้มาจากดนตรีคลาสสิกตะวันตก ดนตรีชาติอื่น ๆ และดนตรีไทยแท้ที่เป็นประเภทเครื่องสีด้วยกัน อีกทางหนึ่งมาจากการฟังลักษณะของเสียง หาหนทางออกเสียง แล้วจึงนำมาคิดหาวิธีการใช้ระบบนิ้ว เพื่อบรรเลงให้ได้เสียงหรือสำเนียงตามที่ต้องการ การวางระบบนิ้วขอไทยมีระบบเสียงที่คล้ายกัน โดยครูวรยศ สุขสายชล และครูธีระ ภูมณี เป็นผู้คิดค้นระบบเสียงการวางนิ้วเรื่องของซอด้วงหรือซอทุกประเภท ทำให้เกิดเสียงซอที่มีมิติความพิสดารของซอขึ้น พิสดารในที่นี้คือเรื่องระบบของการวางนิ้ว เรื่องเทคนิค แต่ละสำเนียงจะใช้ระบบการวางนิ้วที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของการใช้ระบบนิ้วขอไทยในแต่ละชนิด เริ่มจากลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน ซอด้วงมีลักษณะเสียงที่ตั้งนิ่ง โทนเสียงแหลมใสสามารถฟังระดับเสียงได้ชัดเจน นิยมใส่เทคนิคการสั่นสาย หากเป็นซออู้ การบังคับเสียงเมื่อลากคันชักช้า ๆ ยาว ๆ จะไม่มีความนิ่งอย่างซอด้วง และเมื่อนำเทคนิคการสั่นสาย มาใช้กับซออู้ซึ่งเป็นการใช้นิ้วขมวดสายให้ตึงมากน้อยสลับกันแต่ยังทำให้เสียงไม่นิ่ง จึงใช้การพรมเข้ามาแทน ลูกเล่นบางอย่างที่เป็นเฉพาะของซออู้ แต่ซอด้วงกลับไม่นิยมบรรเลง ถือว่ามีบริบทของเครื่องดนตรีที่แตกต่างกัน หากเปลี่ยนสายไหมซออู้ให้เป็นสายโลหะนั้นจะได้ความนิ่งของเสียงเพิ่มขึ้น แต่เนื้อเสียงของซออู้จะเบาบางลง เช่น น้ำเสียงที่ทุ้มลึกจะลดน้อยลงไป ส่วนซอสามสายมีข้อจำกัดด้วยลักษณะทางกายภาพ จะใช้ระบบนิ้วไทยที่เป็นการพรมเอื้อนซึ่งจะยังคงมีความเป็นเสียงซอสามสาย ไม่นิยมใช้เทคนิคการสั่นเสียง

ภาพที่ 2 ซ้าย แสดงการใช้นิ้วกลางในตำแหน่งเสียง ท กลางในสายทุ้มซอด่วง ในขณะที่ ท กลางซออุ้งจะเป็นสายเอก หากขยับนิ้วกลางลงมาชิดใกล้ตำแหน่งนิ้วนางจะได้ ท+ หรือ ท เต็ม เสียงในระบบสากล

ขวา แสดงการใช้นิ้วนางในตำแหน่งเสียง ด ในสายทุ้มซอด่วง หรือ ฟ ในสายทุ้มซออุ้ง ในขณะที่เดียวกันซอด่วงสายเอกจะเป็นเสียง ซ้ สูง และสายเอกของซออุ้ง คือ ด สูง

ความแตกต่างอีกทางหนึ่งอยู่ที่การตอบโจทยเพลงที่จะบรรเลงให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ ขอบเขตเสียงที่ซอแต่ละชนิดทำได้คือความแตกต่าง ผู้บรรเลงต้องค้นหาวิธีการดำเนินทำนองของระบบนี้ ทั้งระยะตำแหน่งนิ้ว และต้องย้ายช่วงตำแหน่งมือ ปรับท่วงทำนองลีลาให้เกิดความไพเราะ เหมาะสมกับเอกลักษณ์ของซอและสำเนียงเพลง ซึ่งวงดนตรีไทยร่วมสมัยส่วนมากจะไม่เน้นการใช้เทคนิควิธีขึ้นสูงดังเช่นเพลงเดี่ยว แต่จะเน้นเนื้อเสียงความเป็นซอที่ไพเราะ การถ่ายทอดอารมณ์ที่สื่อถึงความรู้สึก และความชัดเจนของเสียงซอที่ผสมกลมกลืนเข้ากันได้กับวงดนตรีนั้น ๆ มากกว่า บันไดเสียง จึงเป็นตัวแปรในการควบคุมเสียงให้เกิดความถูกต้องของระยะเสียง ซึ่งต้องมีนิ้วชิด-ห่าง ตามความถี่ของโน้ตแต่ละบันไดเสียง เพื่อไม่ให้เพี้ยนไปจากสำนวนเพลง เสียงที่พบปัญหามากที่สุดคือ เสียงที่ ตัวอย่าง ทีแฟล็ต (Bb) หรือ (ที-) นิยมใช้ในเพลงสำเนียงมอญ หากเป็นเสียง ท สำเนียงไทยนี้จะออกห่างจากเสียง ล ตามสำนวนลีลาของบทเพลงนั้น ๆ

การฟังจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดสำหรับนักดนตรีประเภทเครื่องสีที่จะต้องมิสโตทักษะการรับรู้ระดับเสียงในระบบต่าง ๆ โดยสังเกตให้เห็นภาพรวมของลักษณะเสียง ซึ่งวิธีการออก

เสียงผ่านการใช้ระบบนิวซอไทย พบว่า แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ระบบเสียงไทย ระบบเสียงสำเนียงภาษาแต่ละชนชาติ และระบบเสียงเสียงสากล โดยความแม่นยำทางโสตทักษะนั้นต้องเน้นเรื่องเสียงที่บรรเลงบนซอต่าง ๆ โดยต้องมีความเข้าใจความแตกต่างแต่ละกลุ่มบันไดเสียงและหลักการประสานเสียงแบบสากล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความกลมกลืนเข้ากับวงดนตรีที่ร่วมบรรเลง ผู้บรรเลงจึงควรตระหนักในการพัฒนาด้านโสตทักษะการฟัง เพื่อบรรเลงได้อย่างกลมกลืนสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา นิลทองคำ. (2540). การศึกษาวิเคราะห์วงดนตรีไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษาวงฟองน้ำ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2559). เสียงเสนาะซอสามสาย. อพปีทรีเอชั่น.
- ยงยุทธ เอี่ยมสะอาด. (2555). การศึกษาเดี่ยวไวโอลินเพลงลาวแพนของรองศาสตราจารย์ ดร.โกวิท ชันศิริ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรยศ ศุขสายชล. (2541). ทฤษฎีเสียงดนตรีไทย. ห้องภาพสุวรรณ.
- วรสิริ เจริญพงศ์. (2552). การสร้างสรรค์งานดนตรีกรรมแนวดนตรีไทยร่วมสมัย เพลงลำนำเจ้าพระยา ของ ชัยศักดิ์ ภัทรจินดา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิสุทธิ ไพเราะ. (2555). การบริหารจัดการวงดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษาวงโจงกระเบน. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 15(27), 16-25.
- สมภพ เขียวมณี. (2560). เทคนิคการสีซอดังขึ้นสูง. [ม.ป.ท.].
- สรวิทย์ สุจิตจร. (2545). การวิเคราะห์เสียงดนตรีไทย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุกรี เจริญสุข, สงัด ภูเขาทอง, อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ และสนอง คล่องพระศรี. (2540). การวิจัยเพื่อจัดระดับเสียงและบันไดเสียงมาตรฐานของดนตรีไทย. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานันท์ นาคคง. (2555). พัฒนาการของวงดนตรีไทยร่วมสมัยโดยสังเขป สุนทรภรณ์-สังคีตประยุกต์-สังคีตสัมพันธ์. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.
- อานันท์ นาคคง. (2556). การศึกษาวงดนตรีไทยร่วมสมัยและผลงานดนตรีไทยร่วมสมัยในสังคมไทยปัจจุบัน. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.

จิตสำนึกในปรัชญาขงจื้อ

Consciousness in Confucian Philosophy

สรวิษฐ์ วงษ์สอาด^{1*} | Sorawit Wongsard

พระครูพิพิธวรกิจจานุกการ² | Phrakhrupipithvarakijjanukarn

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนโต (สุทนต)³ | Phramaha Narongsak Sudanto (Suthon)

กฤติยา ถ้ำทอง⁴ | Krittiya Tumtong

¹⁻⁴ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย;

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

*Corresponding author email: sorawit062231@gmail.com

Abstract

This article aimed to study about consciousness in Confucian philosophy which Confucius thought that the concept and conscious behavior were the way of life because The Tao gave birth to all things and moral codes as the rules of human conduct. Human conscious behavior did not depend on human nature which it was not a matter whether human nature was moral or immoral. It depended on education and self-improvement according to the humanitarian way because human beings had a conscience of right and wrong without selfishness, but sacrificed their life for the country. The way of human being was different from the way of the Tao, which signified that human beings should obey the rules of heaven. This was the way of Tao that depended on humanity for existence in Confucian view.

Keywords: Conscious Mind, Confucian Philosophy, Way of Tao

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “จิตสำนึกในปรัชญาขงจื๊อ” ขงจื๊อมองว่า แนวคิดและการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิต เนื่องจากเต๋าให้กำเนิดสรรพสิ่งและบทบัญญัติทางศีลธรรมไว้เป็นกฎเกณฑ์การปฏิบัติตนของมนุษย์ การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นกับธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ว่าธรรมชาติของมนุษย์จะดีหรือชั่วก็ตาม แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษาเรียนรู้และการพัฒนาตนเองตามวิถีแห่งมนุษยธรรม เนื่องจากมนุษย์มีจิตสำนึกคิดถึงความถูกต้อง โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและเสียสละชีวิตตนเพื่อบ้านเมือง มรรควิธีของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกับวิถีแห่งเต๋าที่เห็นว่ามนุษย์ควรปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์แห่งสวรรค์ ซึ่งเป็นวิถีแห่งเต๋าที่ต้องอาศัยมนุษย์เพื่อการดำรงอยู่ของวิถีแห่งเต๋านี้ในทัศนะขงจื๊อ

คำสำคัญ: จิตสำนึก, ปรัชญาขงจื๊อ, วิถีแห่งเต๋า

บทนำ

ในระบบปรัชญาของขงจื๊อไม่ได้มีการกล่าวถึงแนวคิด “จิตสำนึก” ไว้โดยตรง แต่จากการศึกษาคัมภีร์หลุนอวี่ ผู้เขียนมองเห็นแนวคิดจิตสำนึกที่ปรากฏในบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอวี่หลายบท โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “ความคิด” และ “ระบบคิด” ของมนุษย์ที่สะท้อนความหมายของคำว่า “จิตสำนึก” ดังคำกล่าวของขงจื๊อว่า “ในคัมภีร์กวีนิพนธ์มีอยู่ 300 บท แต่ล้วนสรุปลงได้เป็นประโยคเดียว คือ ‘คิดเรื่องที่ไม่อุบาทว์’” ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า การคิดเรื่องที่ไม่อุบาทว์ในบทนี้ อาจตีความถึงแนวคิดจิตสำนึกของมนุษย์ได้ ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจความคิดในบทนี้และเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อให้มีความชัดเจน ผู้เขียนจึงแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ จิตสำนึกคืออะไรในทัศนะขงจื๊อ ลักษณะของจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อ การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อ และการพัฒนาจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อ เพราะว่าปัญหาของ “มนุษย์” ในทัศนะขงจื๊อมีการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกอย่างไรนั้นเป็นประเด็นปัญหาในทางจริยศาสตร์ เนื่องจากแนวคิดจิตสำนึกเป็นแนวคิดเชิงปฏิบัตินิยม ฉะนั้นการศึกษาแนวคิดจิตสำนึกและการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของมนุษย์ ในทัศนะขงจื๊อจึงเป็นการศึกษาในลักษณะคุณค่าของการปฏิบัติตนในความเป็นมนุษย์ทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อวิชาการด้านปรัชญา เพื่อมุ่งตอบปัญหาว่า มนุษย์ควรปฏิบัติตนอย่างไรในทางสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข โดยเฉพาะการปฏิบัติตนของผู้ที่ถูกขนานนามว่า “วิญญูชน” เพราะวิญญูชนใน

ทัศนะขงจื๊อ เป็นผู้ที่ “บ่มเพาะตนเพื่อสันติสุขของปวงประชา” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.319)

จิตสำนึกคืออะไรในทัศนะขงจื๊อ

“จิตสำนึก” ขงจื๊อไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แต่มีบทบันทึกเกี่ยวกับความคิดของวิญญูชนใน คัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 16 บทที่ 10 ว่า “วิญญูชนพึงเง้าหาสิ่ง เมื่อมองคิดให้แจ่มแจ้ง เมื่อพึงคิดให้ชัดเจน เมื่อแสดงสีหน้าคิดให้อ่อนโยน เมื่อวางท่าทีคิดให้น่าเกรงขาม เมื่อพูดคิดให้จริงใจ เมื่อทำ คิดให้น่าเคารพ เมื่อสงสัยคิดถาม เมื่อโกรธคิดถึงผลที่ตามมา เมื่อเห็นประโยชน์คิดถึงความถูกต้องเที่ยงธรรม” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.337) คำว่า “จิตสำนึก” แบ่งเป็น 2 คำ คือ “จิต + สำนึก” กล่าวคือ คำว่า “จิต” หมายถึง “ใจ หรือสิ่งที่มีความรู้ คิดและนึก” ส่วนคำว่า “สำนึก” หมายถึง รู้สึกซาบซึ้ง เมื่อนำมารวมกัน คำว่า “จิตสำนึก” ในความหมายทั่วไป จึงหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน หรือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่มีต่อทรัพย์สินอันเป็นที่รวมความถึงการตระหนักรู้ การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม และการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของความคิดของผู้มีจิตสำนึก เพราะผู้มีจิตสำนึกจะคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และแสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติตนเพื่อผลประโยชน์ของสังคม หรือสันติสุขของปวงประชาที่มีจิตสำนึกจึงเป็นมนุษย์ที่ต้องคิด “อย่างถูกต้อง” ขงจื๊อจึงมักเตือนสติให้ศิษย์คิดถึงความถูกต้องเที่ยงธรรมอยู่เสมอ เพราะความถูกต้องเที่ยงธรรมสามารถกำกับลักษณะของความคิดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมได้โดยแท้จริง อย่างไรก็ตาม การตีความดังกล่าวเป็นเพียงการตีความลักษณะบางอย่างที่สะท้อนแนวคิดจิตสำนึกในแง่มุมของความคิดเท่านั้น

กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า “จิตสำนึก” ในทัศนะขงจื๊อเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับลักษณะของจิตใจที่แนบแน่นอยู่กับ “ความเป็น” และ “สิ่งที่เป็น” จึงต้องตีความคำว่า “ความเป็น” เพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดหรือจิตใจของมนุษย์ที่มุ่งหวังการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม ขงจื๊อมองว่าขึ้นอยู่กับระดับความรู้สึกนึกคิดและความตระหนักรู้ของมนุษย์ที่มีต่อ “สิ่งอันเป็น” นั้น จิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อจึงเป็นจิตสำนึกที่มีต่อ “สิ่งอันเป็น” ที่หมายรวมถึงสังคมของมนุษย์ ที่ประกอบไปด้วย “สิ่งอันเป็น” และภาพรวมของสังคมที่มนุษย์ทุกคนอาศัยอยู่ร่วมกัน

ลักษณะของจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อ

ลักษณะของจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อนั้น เบื้องต้นจะพิจารณาจากคำกล่าวของอาจารย์เจิ้ง ซึ่งเป็นอาจารย์ร่วมสำนักปรัชญาขงจื๊อและอยู่ในฐานะศิษย์ของขงจื๊อจากบทบันทึกที่กล่าวว่า “คำสอนของอาจารย์ของเรา คือ สัตย์ซื่อภักดี เอาใจเขามาใส่ใจเรา” ซึ่งขงจื๊อยึดมั่นเป็นหลักการสำหรับการคิด การปฏิบัติตน การสั่งสอน และการเรียงร้อยสรรพสิ่ง จะเห็นได้ว่า ความสัตย์ซื่อภักดี (จง - 忠) และการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (ชู่ - 恕) เป็นคุณธรรมที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะของจิตสำนึกของมนุษย์ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม นั่นก็คือ คุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ในทัศนะขงจื๊อ เป็นคุณธรรมที่แฝงไว้ด้วยความจงรักภักดีที่มนุษย์พึงรู้คิดและตระหนักรู้ต่อผู้ที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยกัน ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในฐานะใดในระบบความสัมพันธ์ ความสัตย์ซื่อภักดีสามารถบ่งชี้ถึงคุณลักษณะการมีจิตสำนึกได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองและประชาชนผู้ใต้ปกครองก็ตาม การที่ขงจื๊อให้ความสำคัญกับคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์และภักดี เพราะขงจื๊อตระหนักรู้ว่าความซื่อสัตย์เป็นเกราะป้องกันความเสื่อมทางศีลธรรมของมนุษย์ในสังคมได้โดยแท้จริง

สำหรับคุณธรรมทั้งสองนี้ กล่าวกันว่าเป็นวิธีการปฏิบัติตนของขงจื๊อ ซึ่งบันทึกไว้ในคัมภีร์หลุนอืวว่า “วิธีของท่านอาจารย์ประกอบด้วยสองสิ่ง คือ การปฏิบัติหน้าที่อย่างสัตย์ซื่อและเต็มกำลัง และการปฏิบัติต่อผู้อื่นเสมือนปฏิบัติต่อตนเอง” (Legge, 1966) สำหรับคุณธรรมที่สะท้อนคุณลักษณะของจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊ออีกประการคือ “การยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงธรรม” (อี้ - 義) ดังบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอืวว่า “การมองเห็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม แต่ละเว้นไม่กระทำสิ่งนั้น ถือเป็นผู้ขาดความกล้าหาญ” (Waley, 1998, p.13) และยังมีบันทึกไว้อีกว่า “วิญญาณให้ค่าสูงสุดแก่ความถูกต้องเที่ยงธรรม วิญญาณที่กล้าหาญ แต่ไร้ความถูกต้องเที่ยงธรรม จะกลายเป็นผู้ก่อความวุ่นวาย เสียพรหมที่กล้าหาญแต่ไร้ความถูกต้องเที่ยงธรรมจะกลายเป็นโจร” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2555, น.349) จะเห็นว่า คุณธรรมเรื่องความถูกต้องเป็นหลักการสำคัญในการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก ที่ขงจื๊อสอนให้ยึดมั่นไว้เป็นคุณธรรมที่มีความจำเป็นของมนุษย์ หากมนุษย์ไม่ยึดมั่นในความถูกต้อง มนุษย์อาจกลายเป็นผู้ขาดเล่ห์เหลี่ยมหรือเป็นโจรได้ ความถูกต้องในแง่นี้เป็นความถูกต้องที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือกฎแห่งจารีต ฉะนั้น สิ่งที่ต้องดีงามจึงสัมพันธ์กับกฎเกณฑ์แห่งจารีตที่มนุษย์ควรคำนึงถึงและตระหนักถึงว่าเป็นสิ่งที่ควรร่วมใจกันรักษาและดูแลเอาใจใส่ เพราะกฎแห่งจารีตเป็นสาธารณสมบัติของมนุษย์และสังคม

กล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะของจิตสำนึกดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะเชิงคุณธรรมเรื่องความสัตย์ซื่อภักดี การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การยึดมั่นในความถูกต้อง และการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม

ล้วนเป็นคุณลักษณะเชิงคุณธรรมที่วางอยู่บนคุณธรรมพื้นฐานเรื่อง “เหริน” เพราะ “เหริน” ในทัศนะของจื้อ นอกจากจะหมายถึงความเมตตากรุณาและความรักมนุษยแล้ว เหรินยังเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่แสดงออกถึงความรักและความเอาใจต่อความเป็นอยู่ของผู้อื่น ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมอีกด้วย ดังนั้น มนุษย์ที่ปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก จึงเป็นมนุษย์ที่รักและเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์นั่นเอง

การปฏิบัติตนของผู้มีจิตสำนึกในทัศนะของจื้อ

การปฏิบัติตนของผู้มีจิตสำนึกในทัศนะของจื้อที่แสดงความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1. การปฏิบัติตนของขงจื้อ

ขงจื้อใช้ชีวิตในการเดินทางเผยแพร่แนวคิดของตนเองเป็นเวลานานกว่า 13 ปี และได้เดินทางกลับรัฐหลู่ตอนอายุ 68 ปี หลังจากเดินทางกลับมารัฐหลู่ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของตนเองแล้ว ขงจื้อยังทำหน้าที่อุทิศชีวิตและเวลาส่วนใหญ่ในการเป็นอาจารย์สั่งสอนศิษย์ตลอดเวลาชีวิตของขงจื้อนั้น (สุวรรณ สภาอานันท์, 2548, น.3-4) ขงจื้อมีจิตใจที่ตั้งมั่นอยู่ในครรลองของความถูกต้องเที่ยงธรรม และยืนหยัดในกฎเกณฑ์ของจารีต ดังนี้

1) การแต่งกาย การแต่งกายของขงจื้อสะท้อนถึงรูปแบบการปฏิบัติตนของขงจื้อตามแบบฉบับของวิญญูชน ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของขุนนางที่เป็นแบบอย่างของคนที่ผ่านมาแล้ว ดังบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 10 บทที่ 6 ว่า ขงจื้อจะไม่ใช้สีม่วงดำขลิบชายผ้า ไม่ใช้สีม่วงแดงสำหรับเสื้อใส่ล่าลง ในฤดูร้อน ใส่เสื้อที่ทอด้วยผ้าป่านเนื้อหยาบหรือเนื้อละเอียด จะต้องสวมทับเสื้อที่ใส่ไว้ชั้นใน สีดำทับด้วยเสื้อหนังแกะ สีขาวทับด้วยเสื้อหนังกวาง สีเหลืองทับด้วยเสื้อหนังสุนัขจิ้งจอก เสื้อสำหรับใส่ล่าลงจะตัวยาว แต่ชายแขนขวาของเสื้อจะสั้น ใส่เครื่องประดับตามยศตำแหน่งอย่างเต็มที่ ยกเว้นเวลาไปร่วมงานศพ ไม่ใส่เสื้อขนแกะหรือหมวกสีดำเมื่อไปงานศพ ในวันหนึ่งคำของทุกเดือน ใส่เสื้อเต็มยศตามตำแหน่งไปเฝ้าเจ้านคร (สุวรรณ สภาอานันท์, 2555, น.263-264)

2) อาหารและการรับประทานอาหาร ขงจื้อมีความพิถีพิถันและปราณีตในการรับประทานอย่างมาก ดังบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 10 บทที่ 8 ว่า ขงจื้อไม่รับประทานอาหารเสีย อาหารบูด ปลาที่เสียแล้ว อาหารที่สีไม่ดี กลิ่นไม่ดี หรือปรุงไม่ถูกต้อง ไม่รับประทานอาหารในเวลาไม่ควร แม้เมื่ออาหารจะมีเพียงข้าวหยาบ ๆ และน้ำต้มผัก ก็จะต้องแบ่งอาหารเช่นไหว้ให้เรียบร้อย

3) ดนตรี ขงจื๊อเป็นผู้ชื่นชอบดนตรีและเสียงเพลงเป็นอย่างมาก ขงจื๊อเล่นได้ทั้งดนตรีและร้องเพลง ทั้งสองสิ่งนี้เป็นกิจวัตรในชีวิตประจำวันของขงจื๊อ เพราะขงจื๊อถือว่าดนตรีเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสอน หรือเป็นคำสอนที่สำคัญของตน ในการเล่นดนตรีนั้น ขงจื๊อมักคำนึงถึงกาลเทศะและความเหมาะสมตามจารีตประเพณี ขงจื๊อจึงไม่ร้องเพลงในวันที่มีความทุกข์ใจ” (Waley, 1998, น.42)

4) กวินินพธ์ ขงจื๊อเป็นผู้ที่สนใจต่อบทกวินินพธ์และสนับสนุนให้ใช้บทกวีในกิจการทางจารีตประเพณีทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเขียน การสนทนา การร้องเพลง ทั้งปัจเจกชนหรือเป็นทางการ “ขงจื๊อยืนยันว่า กวินินพธ์เป็นสิ่งที่มีความค่าทางสังคม ศิลธรรม และพุทธปัญญา” ในส่วนที่เป็นคุณค่าทางสังคมนั้น ขงจื๊อพยายามแนะนำให้ทุกคนสนใจศึกษาบทกวี เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเรามีการพูดจาสุสละสลวยและมีพลังในการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ดังที่ขงจื๊อได้ถามโปหยู่ (Poyu) ผู้เป็นลูกชายว่า “เธอศึกษาบทกวินินพธ์หรือยัง โปหยู่ตอบว่า ยังครับ ขงจื๊อจึงกล่าวว่า ถ้าเธอไม่ศึกษากวินินพธ์ ก็จะไม่สามารถสนทนาปราศรัยได้ จากนั้นโปหยู่ก็ได้ศึกษากวินินพธ์” (Waley, 1998, pp.113-114)

5) จารีตประเพณี เมื่อขงจื๊อเข้าไปในวิหารบรรพชนประจำเมือง ขงจื๊อมักถามถึงเรื่องต่างๆ ทุกเรื่อง จนมีคนเปรยว่า “ไหนว่าลูกหลานชาวเมืองโจวรอบรู้เรื่องหลี่ แต่เหตุใดเมื่อเข้าไปยังวิหารบรรพชนจึงถามถึงทุกเรื่องเล่า” ขงจื๊อได้ยืคำเปรยน้ำจึงกล่าวว่า “นี่แหละคือหลี่” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2555, น.199) จารีตประเพณีในทัศนะของขงจื๊อจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความเคารพ มนุษย์ควรเคารพในหลี่ ขงจื๊อเห็นว่า การแสดงความเคารพต่อหลี่หรือจารีตประเพณีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะจารีตประเพณีมีความสำคัญสำหรับสังคมมนุษย์ ที่ทำให้สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สงบสุข

6) ขงจื๊อชอบยิงนกตกปลา แต่จะไม่ยิงนกที่หลบหรือใช้สิ่งที่เบ็ดตายจับปลา แต่อย่างใด (Waley, 1998, p.46) เพราะขงจื๊อมีจิตสำนึกต่อสภาพแวดล้อม การทำลายสิ่งๆ ที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ด้วยความคึกคะนองและไม่เคารพต่อธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่า ขงจื๊อเป็นคนที่ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของจารีต และยืนหยัดใน “เต๋า” หรือความถูกต้องเที่ยงธรรม ตลอดช่วงชีวิตของขงจื๊อ สิ่งสำคัญที่ขงจื๊อยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติตน คือ การเป็นคนที่ดีในการเรียนรู้ ขงจื๊อกล่าวว่า “เรียนรู้โดยไม่คิดจะสูญเปล่า คิดโดยไม่เรียนรู้จะเป็นอันตราย” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2555, น.190) และกล่าวว่า “การเรียนรู้คำสอนนอกกลุ่มนอกทางมีแต่จะชักนำอันตรายมาสู่ตน” หมายความว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ควรดำเนินไปตามครรลองที่ถูกต้องตามขนบจารีตที่ดี เพื่อให้การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของมนุษย์ดำเนินไปตามวิถีที่ถูกต้อง

2. การปฏิสัมพันธ์ในทางสังคม

ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ขงจื๊อเห็นว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนการมีจิตสำนึกของมนุษย์ในสังคม เพราะมนุษย์ที่ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่เหมาะสมกับการเป็นมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นผู้มีจิตสำนึกเช่นกัน เมื่อมนุษย์ในสังคมปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ถูกต้องตามหลักการของมนุษยธรรม แล้วสังคมมนุษย์จะมีแต่ความสงบสุข ขงจื๊อจึงเน้นการปฏิบัติตนตามหน้าที่ทางสังคมของมนุษย์ว่า การปฏิบัติตนของผู้มีจิตสำนึก ได้แก่ 1) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง 2) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา 3) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร 4) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และ 5) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้ง 5 นี้ จะเห็นว่า มี “เหริน” หรือ “มนุษยธรรม” เป็นหลักการที่สะท้อนรูปแบบการมีจิตสำนึกของผู้คนในสังคมที่สัมพันธ์กับหลี่หรือจารีตประเพณี อันเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สำคัญ โดยผู้ปกครองนั้นพึงปฏิบัติต่อขุนนาง ประชาชนด้วยความเมตตา ซื่อสัตย์ สุจริต ขุนนางและประชาชนพึงมีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์และรัฐบาล บิดามารดาพึงเมตตาต่อบุตรธิดา บุตรธิดาพึงมีความกตัญญูกตเวทิต่อบิดามารดา สามีภรรยาพึงมีความรักใคร่สนิทสนมหาด้วยความซื่อตรงต่อกัน วงศาคณาญาติพี่น้องก็พึงสมัครสมานปรองดองกันด้วยความรัก และมิตรสหายพึงมีความสัตย์จริงใจรักใคร่ต่อกัน

ดังนั้น การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อดังข้างต้น จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกตามทัศนะขงจื๊อนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ผู้ปฏิบัติตนต้องมีความเพียร ซึ่งความเพียรเป็นกุญแจสำคัญในการเดินไปสู่หลักมนุษยธรรม ดังข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่วว่า “ขุนนางบัณฑิต มีอาจที่จะไม่มีจิตใจกว้างขวางเข้มแข็ง ภาระก็หนักหน่วง หนทางก็ยาวไกล” “ยี่ติอหลักมนุษยธรรมเป็นภาระของตน ไม่หนักหรือ? หลังจากชีวิตหาไม่แล้ว จึงหยุด ไม่ยาวไกลหรือ” เมื่อเป็นเช่นนี้ “ใครที่จะออกจากบ้านได้โดยไม่ออกทางประตู เหตุไฉนไม่มีใครเดินตามวิถีนี้” การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกจึงแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ต้องมีความมุ่งมั่น เพื่อการมีมนุษยธรรมอย่างแท้จริง แม้ขงจื๊อมองว่า การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกไม่ใช่เรื่องง่าย แต่มนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกได้ ดังวาทะของขงจื๊อที่กล่าวว่า “มีใครบ้างไหมที่สามารถอุทิศกำลังของตนเพื่อมนุษยธรรม แม้เพียงวันเดียว เรายังไม่เคยเห็นคนที่มีกำลังไม่พอ”

การปฏิสัมพันธ์ในทางสังคม ขงจื๊อ เห็นว่า ความซื่อสัตย์ภักดี (จง) หรือไม่ หรือในระบบความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ผู้ปฏิบัติตนได้กระทำด้วยการถ่อมตนในสัจจะวาจาและการเอาใจเขาใจเราแล้วหรือไม่ หรือเมื่อได้รับการถ่ายทอดหรือเรียนรู้เรื่องใดก็ตาม ได้นำไป

ปฏิบัติด้วยการตรึงตรองและใช้ปัญญาเรียนรู้เพื่อยกระดับความรู้ของตนเองหรือไม่ การสำรวจตรวจสอบตนเองจึงเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของการมีจิตสำนึกของมนุษย์ ว่ามนุษย์ที่ไร้ความซื่อสัตย์ ไร้สัจจะ และไร้ปัญญา อาจไม่ถือว่าเป็นผู้มีจิตสำนึกก็เป็นได้ เพราะคุณธรรมทั้งสามประการดังกล่าวเป็นคุณลักษณะเด่นของผู้มีจิตสำนึก ปัญญาในทัศนะของขงจื๊อจึงเป็นเครื่องหมายชี้แนะหรือเครื่องกำกับความคิดของมนุษย์ว่ามนุษย์ควรปฏิบัติตนอย่างไรให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม เพราะการปฏิบัติตนด้วยความถูกต้องเหมาะสมเป็นการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก ซึ่งการปฏิบัติตนโดยไร้ความรู้สึกที่ถูกต้องเหมาะสมรองรับการกระทำนั้น เป็นการแสดงภาพแห่งอำนาจที่ไร้ความถูกต้องเหมาะสมและไร้หลัก จื่อเซียงจึงกล่าวไว้ว่า “เอาปัญญามาแทนการมณั้ รับประทานมารดาเต็มกำลัง อุทิศชีวิตรับใช้ผู้ปกครอง มีสัจจาในการคบมิตร แม้มีใครกล่าวว่า ยังไม่ได้รำเรียน เรากล่าวว่า ได้รำเรียนแล้วอย่างแน่นนอน” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.182)

3. วิญญูชนกับการมีจิตสำนึก

คำว่า “วิญญูชน” ของจื่อเถอเป็นบุคคลในอุดมคติทางจริยธรรม ที่เป็นต้นแบบทางศีลธรรมที่สามารถเป็นไปได้และเข้าถึงได้ ทั้งยังเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนได้ แม้วิญญูชนจะไม่ใช่มนุษย์ที่มีคุณธรรมอันสมบูรณ์ในทุกด้านเช่นเดียวกับปราชญ์ (Sage) หรือเซ่งเหริน (Shengren) เช่น กษัตริย์ในตำนานอย่างพระเจ้าเหยา พระเจ้าซุ่น และพระเจ้าอวี่ หรือผู้มีคุณธรรมสูงส่งอย่างโจวกง ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสติปัญญาสูงส่งและมีคุณธรรมอันสมบูรณ์ แต่วิญญูชนสามารถตรวจสอบตนเองเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของตนและขัดเกลาตนเองให้ดียิ่งขึ้น (ศากุน ภักดีคำ, 2549, น.12) เพราะวิญญูชนในทัศนะของจื่อเถอเป็นผู้ที่ตระหนักถึงปัญหาทางสังคม และปฏิบัติตนด้วยความเสียสละตามแบบอย่างของผู้มีจิตสำนึก กล่าวคือ วิญญูชนเป็นผู้ที่ “บ่มเพาะตนเพื่อเป็นที่เคารพ” “บ่มเพาะตนเพื่อสันติสุขของปวงประชา” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.319) และทำในสิ่งที่ถูกต้อง “วิญญูชนดำเนินตามสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม” การทำในสิ่งที่ถูกต้องนี้ จะไม่วิตกกังวล ไม่สับสน และไม่กลัว ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้มีมนุษยธรรมไม่วิตกกังวล ผู้มีปัญญาไม่สับสน ผู้มีความกล้า ไม่กลัว” วิธีสามประการนี้เป็นวิธีของวิญญูชนซึ่งตีความได้ว่าเป็นวิธีของผู้มีจิตสำนึก ซึ่งผู้มีจิตสำนึกจะมุ่งมั่นและปฏิบัติตนโดยมิท้อถอย สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “วิญญูชนไม่คิดนอกกรอบลงตำแหน่งตน” และ “วิญญูชนละอายถ้าคำพูดก้าวเลยการกระทำ” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.314)

การแสดงให้เห็นว่าการคิดกับการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันตามคุณลักษณะของวิญญาณ คือ ผู้ที่เอาใจใส่ต่อระบบความสัมพันธ์ทั้งห้าอันเป็นรากฐานของการเกิดเต่า ดังความเห็นที่ว่า “วิญญาณใส่ใจในรากฐาน เมื่อรากฐานตั้งมั่นแล้วเต่าก็เกิด ความกตัญญูและเชื่อฟังที่เป็นรากฐาน แห่งมนุษยธรรมแน่แท้กระมัง?” ผู้ที่เป็นวิญญาณก็อยู่ในระบบความสัมพันธ์ทั้งห้า วิญญาณต้องมี คุณธรรม โดยเฉพาะความกตัญญูและการเชื่อฟัง ความกตัญญูนี้หากตีความถึงความกตัญญูต่อ แผ่นดิน จะเห็นว่าวิญญาณจะเป็นผู้ที่ต้องมีจิตสำนึกเพื่อแผ่นดิน เมื่อวิญญาณมีจิตสำนึกต่อ แผ่นดิน วิญญาณจะปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินหรือประเทศชาติ วิญญาณจะคำนึงถึง ความถูกต้องเที่ยงธรรม กล่าวหาญ มีจิตใจกว้างขวาง

วิญญาณในทัศนะขงจื้อเปรียบได้กับบุคคลในอุดมคติที่เปี่ยมไปด้วยความรัก ความอาหาร ต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้ที่ตอบสนองต่อพันธะหน้าที่ในระบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ เป็นผู้มีคุณธรรม ปัญญา ที่สมควรเป็นผู้ปกครองผู้อื่น ซึ่งในยุคขงจื้อมีชีวิตนั้นมีผู้ซึ่งเสมอตนเช่นวิญญาณอยู่บ้าง ขงจื้อ ยกตัวอย่างว่ามีคุณสมบัติสี่ประการของวิญญาณ ดังคำกล่าวว่า “มีคุณสมบัติสี่ประการของวิญญาณ ในความประพฤติส่วนตัว เขาอ่อนน้อมถ่อมตน ในการรับใช้เจ้าเหนือหัว เขาเปี่ยมด้วยความ เคารพบนอบ ในการบำรุงประชาราษฎร์ เขามีใจกรุณา ในการบังคับบัญชา เขามีความถูกต้อง เที่ยงธรรม” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.215) นอกจากจื่อฉานที่ขงจื้อยกตัวอย่างแล้วก็มีจื่อ เจี้ยนที่ขงจื้อนับถือว่าเป็นวิญญาณ จนถึงกับกล่าวเปรียบเปรยไว้ว่า ถ้ารัฐหลู่ไ้ซึ่งวิญญาณ เขาจะ เอาแบบอย่างจากที่ใดกัน ความเป็นวิญญาณในทัศนะขงจื้อแตกต่างกับ “เสี่ยวเหริน” ที่ปรากฏใน คัมภีร์หลุนอี่ว เพราะเสี่ยวเหรินเป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว “มีความอดัดอดขัดข้อง” เป็นผู้ที่ “ไม่สร้างความกลมเกลียว” “คุณธรรมของวิญญาณเป็นเสมือนลม คุณธรรมของเสี่ยวเหรินเสมือนยอดหญ้า สายลมอยู่บนยอดหญ้า ยอดหญ้าย่อมลู่ตามลม” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.290) ในขณะที่วิญญาณเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว เมื่อไม่เห็นแก่ตัวย่อมนับถือเป็นผู้มีจิตสำนึก ขงจื้อจึงกล่าวว่า “วิญญาณปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยเสมอภาค แต่ไม่เล่นพรรคเล่นพวก เสี่ยวเหรินเล่น พรรคเล่นพวก แต่ไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยเสมอภาค” คำว่าเสมอภาคในที่นี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่ควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค

จะเห็นได้ว่า วิญญาณในระบบคิดของขงจื้อมีความสัมพันธ์กับหลักการมนุษยธรรม หลักการมนุษยธรรมมีความสัมพันธ์กับการมีจิตสำนึก และผู้ที่มีจิตสำนึกมีความสัมพันธ์กับวิถี แบบวิญญาณ ทั้งนี้ วิถีแบบวิญญาณมีสามประการ ได้แก่ ผู้มีมนุษยธรรมไม่วิตกกังวล ผู้มีปัญญา ไม่สับสน ผู้มีความกล้าไม่กลัว ทั้งสามประการนี้หากเปรียบกับขงจื้อแล้ว ขงจื้อจะถ่อมตัวว่า

ตนเองยังไม่สามารถเท่าเทียมได้ แต่จ้องกังศิษย์ของขงจื้อก็ยกย่องว่าวิถียุญชนทั้งสามประการนี้เป็นวิถีของขงจื้อนั่นเอง

4. การมีจิตสำนึกต่อทรัพย์สินสมบัติ

การมีจิตสำนึกมิได้จำกัดเพียงการแสดงความรักความเอาใจใส่ต่อเพื่อนมนุษย์ในระบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ เท่านั้น แต่การมีจิตสำนึก หมายถึง การมีความรักและเอาใจใส่ต่อ “สิ่งอันเป็น” ซึ่งขงจื้อมีทั้งจารีตประเพณี คนตรี และกวีนิพนธ์ การมีจิตสำนึกต่อสิ่งเหล่านี้ เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความมกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ในทัศนะขงจื้อ หมายถึง แบบแผนในการปฏิบัติตนต่อกันระหว่างมนุษย์ในสังคม การให้ความเคารพต่อจารีตประเพณี นอกจากจะแสดงถึงความมกตัญญูต่อบรรพบุรุษแล้ว ยังแสดงถึงความเอาใจใส่ต่อทรัพย์สินอันเป็นของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมอีกด้วย เพราะจารีตประเพณีเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติต่อกันมาอย่างยาวนาน จนสามารถใช้เป็นเกณฑ์กำหนดความเจริญและความเสื่อมของสังคมได้ หากมองผ่านสายตาทางประวัติศาสตร์ดังเช่นจารีตประเพณีในสมัยราชวงศ์โจว ที่ขงจื้อยึดถือเป็นแบบอย่าง แต่เมื่อใดที่มนุษย์ไม่รู้จักรวามรตนให้ สมนกับนาม เลือกที่จะแสดงออกด้วยการไม่เคารพขนบจารีตประเพณี ย่อมนำความเสื่อมมาสู่สังคมได้ ดังเช่นกรณีของหัวหน้าตระกูลจี้และกวนจ้ง

ดังที่ขงจื้อยกตัวอย่างหัวหน้าตระกูลจี้ผู้ใช้ระบำแปดแถวในถิ่นของตนว่า “หากเขากล้าทำเช่นนี้มีสิ่งใดที่เขาไม่กล้าทำอีก” ทั้งที่ ระบำแปดแถวหรือพิธีปาอี้ ตามจารีตในสมัยราชวงศ์โจวถือเป็นการร่ายรำที่สงวนไว้เฉพาะองค์กษัตริย์เจ้าแผ่นดินเท่านั้น การบังอาจของจี้ชื้อ ผู้เป็นเพียงอุปราชแห่งแคว้นหลู่ ถือว่าเป็นผู้กระทำการผิดจารีตอย่างร้ายแรงในการตีตนเสมอองค์เจ้าแผ่นดิน การไม่แสดงความเคารพต่อ “หลี่” หรือจารีตประเพณีในทัศนะขงจื้อ กล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นผู้ที่ไม่มีจิตสำนึก เพราะในทัศนะของขงจื้อ กษัตริย์คือโอรสสวรรค์ การที่อุปราชหรือขุนนางในราชสำนักทำตัวตีตนเสมอองค์กษัตริย์ผู้ปกครองซึ่งเปรียบเสมือนโอรสแห่งสวรรค์ ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ดี และไม่ถูกต้องตามจารีตประเพณี ขงจื้อเห็นว่า สังคมจะสงบสุขและมีความกลมเกลียวสมดุลงกันหรือไม่ขึ้น “หลี่” เป็นหลักการสำคัญในการปฏิบัติตนของผู้ที่เป็นทั้งกษัตริย์ ขุนนางในราชสำนัก รวมถึงผู้ปกครองทุกระดับชั้น เพราะว่า “หลี่” เป็นทั้งหลักการแห่งวิถีที่งดงามและแนวทางปฏิบัติที่จะสร้างความกลมเกลียวสมดุลงกันสังคมได้ (สุวรรณ สภาอนันท์, 2555, น.184)

สำหรับขงจื้อแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดในจารีตประเพณีคือการปฏิบัติตนด้วยความรู้สึกร่วมในพิธีกรรมนั้น เห็นได้จากบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 3 บทที่ 4 ความว่า “หลินฟังกามขงจื้อว่า “อะไรคือสิ่งที่สำคัญที่สุดในจารีตประเพณี” ขงจื้อตอบว่า “เป็นคำถามที่สำคัญมาก” “ในพิธีฉลอง

การประหยัคติกว่าการฟุ่มเฟือย ในพิธีอันโศกเศร้า ความโศกเศร้าที่ลึกซึ้งสำคัญกว่าความพิถีพิถันในรายละเอียด” สำหรับขงจื๊อนั้น การคำนึงถึงสภาพการณ์ทางสังคม โดยให้ความเคารพในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งไม่ประกอบพิธีกรรมอย่างฟุ่มเฟือยในขณะที่บ้านเมืองระส่ำระสาย และยังมีความรู้สึกและสำนึกเสียใจต่อความสูญเสียด้วยความจริงใจอย่างลึกซึ้ง จึงเป็นการให้ความสำคัญกับจารีตประเพณี เพราะการให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมเช่นกัน

ศิลปะ ดนตรี กวีนิพนธ์ ขงจื๊อนั้นเป็นผู้ที่ชื่นชมในศิลปะทุกแขนง และเห็นว่าศิลปะเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาคคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ขงจื๊อจึงสอนให้ทุกคนมีจิตใจที่ชื่นชมในศิลปะ (สุวรรณ สภาอนันท์, 2555, น.232) หมายความว่า ศิลปะเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลารูปร่างหน้าตาและมีความสุขได้ เพราะศิลปะสามารถทำให้จิตใจของมนุษย์ผ่อนคลาย อ่อนโยน และมีความสุขได้ ในทัศนะขงจื๊อนั้นไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ดนตรี และกวีนิพนธ์ ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงจารีตประเพณีที่สัมพันธ์กันทั้งสิ้น เพราะเป็นสิ่งที่สามารถแฝงคติพจน์ คติธรรมที่ช่วยเสนอทางออกของปัญหาสังคม ตลอดจนช่วยปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมและคุณค่าที่พึงงามแก่มวลมนุษย์ได้อีกด้วย

สำหรับดนตรีนั้น สามารถช่วยให้ผู้เล่นดนตรีประสบความสำเร็จในการเจรจาหรือกิจการงานทางการเมืองได้ หากว่ารู้จักวิธีการเล่น ซึ่งการเล่นดนตรีได้อย่างไพเราะนั้น ผู้เล่นต้องรู้จักเครื่องดนตรีอย่างลึกซึ้ง เมื่อขงจื๊ออยู่ในรัฐหลู่ (Lu) ได้สอนวิธีเล่นดนตรีได้อย่างไพเราะว่า “ต้องเริ่มต้นที่ดนตรีทุกชิ้นจะต้องมีความพร้อมเพรียงกัน เมื่อทุกชิ้นมีความสามัคคีกัน ความหลากหลายของดนตรีที่ต่างกันและความพริ้วไหวไปตามจังหวะโดยไม่ติดขัด เมื่อนั้นจะมีความสมบูรณ์ที่สุด” จากบทบันทึกนี้ เป็นไปได้ว่า ขงจื๊อสอนการปฏิบัติตนของมนุษย์ในสังคมว่า การที่จะสร้างสังคมที่ดีนั้น ผู้คนในสังคมต้องเรียนรู้นิสัยใจคอและรู้จักดีว่าเป็นคนเช่นไร เพื่อจะได้ปฏิบัติตนต่อกันได้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การรู้จักกันนั้น จะทำให้รู้จักจังหวะและสามารถสร้างความสามัคคีร่วมกันได้ เพราะดนตรีเป็นเครื่องมือที่แสดงถึงความพร้อมเพรียงจึงจะทำให้ไพเราะได้ เช่นเดียวกับสังคม สังคมจะเป็นสังคมที่ดีได้ ผู้คนในสังคมต้องมีความสามัคคีกันเป็นหลักที่สำคัญ

ศิลปะ ดนตรี และกวีนิพนธ์จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยขัดเกลาอบรมและปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมให้แก่มนุษย์ อันเป็นพลังผลักดันสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ส่วนกวีนิพนธ์นั้น ไม่ว่าจะมิกับทกก็ตาม ในทัศนะขงจื๊อแล้วต้องมีคุณค่าทางศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยหล่อหลอมกล่อมเกลารูปร่างหน้าตาจากอกุศล เพราะกวีนิพนธ์สามารถช่วยกระตุ้นแรงเร้าจิตใจให้มีชีวิตชีวา และสามารถชักจูงใจให้คนไปสู่อุดมงามหมายได้ กวีนิพนธ์จะ

ช่วยขัดเกลাজิตใจของมนุษย์ให้มีความอ่อนโยน สงบ สะอาด สดใสมากยิ่งขึ้น เมื่อจิตใจปราศจากความเศร้าหมองขุ่นมัวแล้ว ก็จะทำให้คิดในสิ่งที่ดี เมื่อคิดดีก็พูดดี ทำดี ตั้งตนอยู่ในศีลธรรม กฎระเบียบทางสังคมเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า คุณค่าของกวีนิพนธ์นี้สามารถช่วยเสริมสร้างสติปัญญาได้ ผู้ที่ได้ศึกษาบทกวีย่อมมีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ รู้จักปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดเวลาทั้งสิ่งแวดล้อมทุกอย่างได้อย่างเหมาะสม รู้จักปรับปรุงตนเองในสิ่งที่บกพร่องผิดพลาด และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงจุด ดังนั้น กวีนิพนธ์จึงช่วยเพิ่มพูนแนวคิด โลกทัศน์ ความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ศึกษาอยู่เสมอ

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ดนตรี หรือกวีนิพนธ์ ล้วนเป็นจารีตประเพณี ที่วางอยู่บนหลักการมนุษยธรรม การกระทำใดก็ตามที่แสดงถึงการแต่งแต้มสีสันให้กับชีวิต เช่น การเล่นดนตรี หรือการแต่งบทกวีนิพนธ์ ควรรู้ด้วยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังมีมนุษยธรรม และเป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษยธรรมงอกงามยิ่งขึ้น ดังกรณีที่จื้อเซี่ยถามถึงความหมายของบทกลอนที่ว่า “ลักยิ้มอันงามบนรอยยิ้มอันทรนงค์ เส้นดัดขาวดำ ในดวงตาอันแจ่มใส แต่งแต้มสีสันบนสีพื้น” และขงจื๊อก็ตอบว่า “การแต่งแต้มสีสันมาที่หลังการปูพื้น” กล่าวเช่นนี้หมายความว่า เหลือมาที่หลัง (การมีมนุษยธรรม) ใช่หรือไม่” ขงจื๊อตอบว่า “มีคนอย่างซ่งที่ดึงเอาความหมายจากสิ่งที่เราพูดได้ บัดนี้เราเริ่มพูดถึงคัมภีร์กวีนิพนธ์กับเขาได้แล้ว” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.197)

การพัฒนาจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อ

ในการพัฒนาจิตสำนึก ขงจื๊อให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการยึดมั่นในเต๋า ขงจื๊อกล่าวว่า “เชื่อมั่นในความรักการเรียนรู้ ยึดมั่นในเต๋าจจนถึงวาระสุดท้าย” “เรียนรู้ราวกับว่าจะเรียนไม่ทัน กริ่งเกรงว่าจะลืมหายไป” “ทบทวนความรู้เก่า แสวงหาความรู้ใหม่ สามารถเป็นครูได้” การเรียนรู้นี้ ขงจื๊อ หมายถึง การเรียนรู้ในสิ่งที่ดีงาม หรือสิ่งที่ทรงคุณค่า (เต๋า) ที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ หนังสือนิพนธ์ ดนตรี ขงจื๊อจึงกระตุ้นเราให้ศิษย์เรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ ดังบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอี่วว่า “กระตุ้นเราด้วยกวีนิพนธ์ ตั้งมั่นด้วยหลัก สำเร็จด้วยดนตรี”

ขงจื๊อเห็นว่า หากพัฒนาตนเองอยู่เสมอก็สามารถเป็นผู้ที่พึงพอใจในความเป็นอยู่ของตน และมีความสุขได้ ดังบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอี่ว เล่มที่ 1 บทที่ 15 ดังที่ จื๊อถามว่า “อาจารย์มีความเห็นอย่างไรกับคนจนที่ไม่ยกยอปอขึ้น และคนมั่งมี ที่ไม่หยิ่งจองหอง” อาจารย์ตอบว่า “ก็ได้อยู่ แต่ก็ยังสู้คนจนที่เข้มแข็งและคนมั่งมี ที่รักหลัก หาได้ไม่” จื๊อถามกล่าวว่า “ในคัมภีร์กวีนิพนธ์มีกล่าวไว้ว่า ตั้งตัดและตั้งแต่ง ตั้งสลักและขัดเงา” มีความหมายเดียวกับที่อาจารย์กล่าวไปกระมัง”

อาจารย์กล่าวว่า “ชื่อเอ๋ย เราเริ่มคุยเรื่องคัมภีร์นพรัตน์กับเจ้าได้แล้ว เราเริ่มพูดเรื่องที่ผ่านมา เจ้าก็รู้เรื่องที่กำลังจะมา” (สุวรรณา สถาอนันท์, 2555, น.185) บทบันทึกนี้ ชี้ให้เห็นว่า แม้คนจนที่มีฐานะยากจนจะสามารถอยู่อย่างพึงพอใจในตนเองและสิ่งที่ตนเองมีได้ แต่ยังไม่สู้คนจนที่มีจิตใจเบิกบาน แจ่มใส และมีความสุข และแม้แต่คนที่มีฐานะดี มีเงินทอง จะรู้จักใช้เงิน ทรัพย์สิน จะเป็นสิ่งที่ดีและน่ายกย่อง แต่ยังไม่สู้คนมั่งมีที่เคารพหวั่นและรักหวั่นได้ คำตอบของขงจื้อ ทำให้จื่อกังคิดได้ว่า หากมนุษย์รู้จักเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มนุษย์จะเรียนรู้ว่าจะปฏิบัติตนให้มีจิตสำนึกและมีความสุข การใช้คำว่า “ตั้งตัดและตะโป” จะเป็นการขัดเกลาตนเองให้ดีขึ้นได้ ส่วนมนุษย์ที่ผ่านการขัดเกลามาบ้างแล้ว เมื่อผ่านการพัฒนาและยกระดับการปฏิบัติตน “ตั้งสลักและขัดเงา” ย่อมยกระดับจิตสำนึกของตนได้มากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตสำนึกเป็นกระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝนและเรียนรู้ ตลอดจนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักการของมนุษยธรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

วิเคราะห์จิตสำนึกในปรัชญาขงจื้อ

การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกเป็นคุณค่าภายในของมนุษย์และเป็นคุณค่าภายในของสังคม เพราะคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ที่การกระทำของมนุษย์ ดังนี้ (เดือน คำดี, 2539, น.48)

1. จิตสำนึกเป็นเครื่องมือขัดเกลาความชั่วร้ายในตนเอง กล่าวคือ มนุษย์มีพื้นฐานของการคิดและการปฏิบัติตนเพื่อสังคม มนุษย์จะรู้จักจิตใจที่ตั้งมั่นอยู่ในมนุษยธรรม เมื่อมีจิตใจเช่นนี้แล้วก็จะไม่มีการกระทำที่ชั่วร้าย ขงจื้อเห็นว่า “จิตใจที่ตั้งมั่นในมนุษยธรรม ไม่มีการกระทำที่เลวร้าย” (สุวรรณา สถาอนันท์, 2555, น.203) ขงจื้อ หมายถึง การกระทำที่เลวร้ายเกิดจากการมีความชั่วร้ายในตนเองของมนุษย์ ขงจื้อจึงสอนไว้ว่า ในการขัดเกลาตนเองเพื่อสังคมคุณธรรมนั้น จำเป็นต้องดำเนินและกำจัดความชั่วร้ายในตนเองเสียก่อน โดยไม่จำเป็นต้องไปตำหนิผู้อื่น เพราะตนเองย่อมรู้ว่า มีความบกพร่อง หรือไม่ได้อย่างไร ดังกรณีการตอบคำถามของผานฉือ ซึ่งบันทึกไว้ในคัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 12 บทที่ 21 มีความว่า “ขณะที่ผานฉือกำลังเดินเล่นกับอาจารย์ไกล่แท่นระบำขอฝน ก็ถามขึ้นว่า “ขอถามอาจารย์เกี่ยวกับการสั่งสมคุณธรรม สลัดพ้นจากความชั่วแยกแยะความหลง” อาจารย์กล่าวว่า “ข้างเป็นคำถามที่วิเศษยิ่ง” “ทำสิ่งซึ่งต้องทำก่อนความสำเร็จเป็นเรื่องมาทีหลัง นี่มิใช่การสั่งสมคุณธรรมดอกหรือ ดำเนินความชั่วร้ายในตนเองไม่ตำหนิความชั่วร้ายของผู้อื่น นี่มิใช่สลัดพ้นจากความชั่วดอกหรือ เพียงเพราะโทษชั่ววูบในเข้า

เดียว ถึงกับสืมตัวและญาติพี่น้อง นี่มิใช่ความหลงผิดหรือ ” การไม่ยึดมั่นในคุณธรรมความซื่อสัตย์ด้วยเช่นกัน การที่มนุษย์ไม่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ จะทำให้มนุษย์หลงผิดได้ แต่หากมนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความยึดมั่นในคุณธรรมความซื่อสัตย์แล้ว จะไม่ทำให้มนุษย์หลงผิดไปได้ ดังคำกล่าวของขงจื๊อว่า “มนุษย์อยู่ได้ด้วยความตรง ชีวิตที่หลงกลวง อยู่ได้ก็เพราะโชค” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, น.225) ความซื่อสัตย์จึงเป็นคุณธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต ซึ่งในทัศนะของขงจื๊อนั้นนับว่าเป็นคุณค่าภายในของมนุษย์ ที่ถือได้ว่าเป็นจิตสำนึกของมนุษย์ การมีจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์จึงเป็นพื้นฐานของการกระทำที่ไม่หลงผิดหรือการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม และเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาความชั่วร้ายในตนเองด้วย

2. จิตสำนึกเป็นเป้าหมายของการลดความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ที่มีจิตสำนึกนั้น จะเป็นมนุษย์ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว เสียสละเพื่อผลประโยชน์ของสังคม การไม่เห็นแก่ตัวของขงจื๊อ เพราะเกิดจากการตระหนักรู้ของขงจื๊อซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตนอย่างมีมนุษยธรรมแล้ว แต่การที่ขงจื๊อปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกได้นั้น เป็นเพราะขงจื๊อได้ตั้งปณิธานไว้ เปรียบได้กับการตั้งเป้าหมายในใจว่า ตนเองจะไม่กระทำการสิ่งใดที่เป็นการเห็นแก่ตัว เพราะจิตสำนึกของมนุษย์มิได้มีมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการขัดเกลาและสั่งสม เพื่อให้สามารถลด ละ ความเห็นแก่ตัวลง และเสียสละเพื่อสังคมมากขึ้น ดังเช่น ผู้เป็นบุตรควรวางเป้าหมายของชีวิตไว้กับการทำหน้าที่ของบุตรที่ดี เพราะการทำหน้าที่ของบุตรเปรียบได้กับการมีจิตสำนึกต่อครอบครัว ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม การเป็นบุตรที่ดีนอกจากจะทำหน้าที่ด้วยความกตัญญูและเคารพบิดามารดาแล้วยังสามารถวางเป้าหมายในชีวิตด้วยการปฏิบัติตนเพื่อผลประโยชน์ของสังคมดังเช่นวิญญูชนได้เช่นกัน การทำหน้าที่บุตรที่ดีของบิดามารดาเปรียบได้กับการเป็นบุตรที่ดีของสังคมที่ไม่มีความไม่เห็นแก่ตัวอีกด้วย เพียงแต่การเป็นบุตรของสังคมนั้นต้องทำหน้าที่ทางสังคมและเสียสละตนเพื่อผลประโยชน์ของสังคมดังเช่นวิญญูชน เช่น ในอาชีพการงานต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ไม่หลงผิดกระทำการสิ่งชั่วร้าย ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ต้องทำหน้าที่ด้วยการยึดมั่นในหลักมนุษยธรรม ในการพัฒนาตนเอง ต้องลดความเห็นแก่ตัวด้วยการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก เป็นต้น

3. จิตสำนึกเป็นกระจกสะท้อนแรงปรารถนาภายในของมนุษย์ กล่าวคือ การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกในทัศนะของขงจื๊อนั้น เป็นไปได้ว่าเกิดจากแรงปรารถนาภายในของมนุษย์ จากบทบันทึกในคัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 5 บทที่ 25 ขงจื๊อถามเหียนยวนและจื่อลู่ว่า ปณิธานของแต่ละคนคืออะไร ทั้งสองจึงกล่าวตอบขงจื๊อว่า “ปณิธานของศิษย์คือ มีรณมามีเสื้อผ้าขนสัตว์แพรพรรณ

จะร่วมใช้กับ มิตรสหาย หากของเหล่านั้นเสียหาย ก็จะไม่รู้สึกเสียดาย” และเหียนยวนตอบว่า “ปณิธานของศิษย์คือ จะไม่โอ้อวดคุณความดี ไม่อวดอ้างผลงานของตน” ฝ่ายจื่อลู่ถามขงจื้อ กลับว่า “อยากฟังปณิธานของอาจารย์บ้าง” ขงจื้อจึงตอบว่า “ปณิธานของเราคือ ทำให้ผู้อาวุโส ได้อยู่อย่างสงบ มิตรสหายไว้น้ำเนื้อเชื่อใจกัน ผู้เยาว์ห่วงใยอาทรกัน” (สุวรรณ สดาอนันท์, 2555, น.218) เมื่อวิเคราะห์แรงปรารถนาของขงจื้อดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า แรงปรารถนาของขงจื้อ สะท้อนถึงการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของขงจื้อ ที่เป็นผลมาจากแรงปรารถนาของขงจื้อที่จะทำให้สังคมสงบสุข ซึ่งเป็นแรงปรารถนาเพื่อผู้อื่น เนื่องจากขงจื้อคิดอยู่เสมอว่า หากสังคมสงบสุข จะทำให้ผู้อาวุโสในสังคมมีความสุขและอยู่อย่างสงบได้โดยไม่ต้องวิตกกังวลถึงความเลวร้าย ในสังคม เพราะสังคมมีแต่มิตรสหายที่มีแต่ความซื่อสัตย์ต่อกัน ไว้น้ำเนื้อเชื่อใจกัน ผู้คนในสังคมก็ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน จึงไม่มีความชั่วร้ายที่จะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ แต่เมื่อวิเคราะห์แรงปรารถนาของเหียนยวนและจื่อลู่ กลับเห็นว่า ทั้งสองมีแรงปรารถนาเพียงเพื่อตนเองเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับแรงปรารถนาของขงจื้อ ที่เป็นไปเพื่อผู้อื่น การที่เหียนยวนกล่าวว่า “จะไม่โอ้อวดคุณความดี ไม่อวดอ้างผลงานของตน” และการที่จื่อลู่กล่าวว่า “มีรถมามีเสื้อผ้าขนสัตว์แพรพรรณ จะร่วมใช้กับมิตรสหาย หากของเหล่านั้นเสียหาย ก็จะไม่รู้สึกเสียดาย” เป็นแรงปรารถนาที่ยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของตนเอง เป็นไปเพื่อตนเอง แม้จะมีลักษณะเอื้ออาทรต่อมิตรสหายอยู่บ้าง แต่ยังถือว่าเป็นแรงปรารถนาที่เพื่อความสุขของตนเองและพวกพ้องเท่านั้น ในขณะที่ขงจื้อตั้งแรงปรารถนาไว้เพื่อความสงบสุขของสังคม แรงปรารถนาของทั้งสามคนจึงสะท้อนระดับการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกที่แตกต่างกัน หมายความว่า การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของมนุษย์นั้นมีที่มาจากแรงปรารถนาภายในของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีแรงปรารถนา แรงปรารถนาจะเป็นเหตุหรือเงื่อนไขให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด และปฏิบัติตามความรู้สึกนึกคิดนั้นต่อผู้อื่น และสังคม การมีแรงปรารถนาที่ต่างกัน จึงมีผลต่อระดับการมีจิตสำนึกที่แตกต่างกันนั่นเอง

4. จิตสำนึกเป็นเครื่องหมายรับรองศักยภาพของมนุษย์ กล่าวคือ การวัดศักยภาพของมนุษย์นั้น สามารถวัดได้จากระดับการมีจิตสำนึกของมนุษย์ ที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก เช่น การไม่เห็นแก่ตัว การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม การเสียสละ การไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เป็นต้น นอกจากนี้ การมีจิตสำนึกยังบ่งบอกถึงระดับศักยภาพทางศีลธรรมที่มนุษย์มีในตัวตนอีกด้วย กล่าวคือ มนุษย์ในทัศนะขงจื้อนั้นมีทั้งมนุษย์โดยทั่วไปและมนุษย์ที่มีมนุษยธรรม มนุษย์โดยทั่วไปนั้น อาจมีรูปการจิตสำนึกอยู่บ้าง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นรูปการจิตสำนึกเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือครอบครัวมากกว่าผลประโยชน์ของสังคม ดังคำกล่าว

ของขงจื๊อที่ว่า “เสียวเหริน ผูกพันกับผลประโยชน์” (สุวรรณา สถาอนันท์, 2555, น.206) ซึ่งบอกระดับศักยภาพทางศีลธรรมของมนุษย์โดยทั่วไป ที่มักแฝงไปด้วยความรู้สึกหรือผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ต่างกับมนุษย์ที่มีระดับศักยภาพทางศีลธรรมที่ผ่านการขัดเกลาและพัฒนาตนเองแล้วเช่นวิญญูชน เนื่องจากวิญญูชนจะปฏิบัติตนเพื่อผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก การปฏิบัติตนของวิญญูชนจึงแสดงถึงระดับจิตสำนึกของมนุษย์ที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของสังคมเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า “บ่มเพาะตนเพื่อสันติสุขของปวงประชา” การมีจิตสำนึกของวิญญูชนจึงเป็นเครื่องหมายรับรองศักยภาพของมนุษย์ว่า หากมนุษย์สามารถปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกย่อมถือว่าเป็นมนุษย์ที่มีมนุษยธรรม เมื่อมนุษย์มีมนุษยธรรม มนุษย์จึงเป็นผู้มีศักยภาพ และการที่วิญญูชนในทัศนะขงจื๊อไม่ได้จำกัดด้วยกรอบของการปฏิบัติตนในระบบความสัมพันธ์ จึงทำให้วิญญูชนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีศักยภาพทางศีลธรรมที่สูงขึ้น จนสามารถเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทัศนะขงจื๊อนั่นเอง

5. จิตสำนึกเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ กล่าวคือ แนวคิดจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ โดยคุณสมบัตินี้สามารถแยกได้เป็นคุณสมบัติภายในและคุณสมบัติภายนอกดังนี้ 1) คุณสมบัติภายใน ผู้ที่มีจิตสำนึกเป็นผู้ที่มีจิตใจตั้งมั่นในมนุษยธรรม มีไหว้ปัญญา ความกล้าหาญ ยึดถือความถูกต้องเที่ยงธรรม พึ่งตนเองได้ สำนึกถึงบทบาทบุญดีของสวรรค์อยู่เสมอ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณสมบัติภายในที่มีอยู่ในผู้ที่มีจิตสำนึกดังเช่นวิญญูชน วิญญูชนจึงเป็นผู้ปฏิบัติตนด้วยจิตสำนึกดังกล่าว และ 2) คุณสมบัติภายนอก การมีจิตสำนึกในทัศนะขงจื๊อนั้นเกิดจากการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง โดยการตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี เพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยิ่งของคนอื่น และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมได้ การเป็นแบบอย่างที่ดีนั้นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการพูดและการกระทำที่จะต้องมีความรอบคอบในการพูดและมีความจริงใจในการกระทำนั่นเอง

6. จิตสำนึกทำให้มนุษย์รู้จักแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น กล่าวคือ จุดเริ่มต้นของปัญหาทางสังคมเกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ขงจื๊อเสนอแนวคิดที่ว่า มนุษย์ควรรู้จักแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เพราะเมื่อใดที่ผู้คนในสังคมมีความเอื้ออาทรต่อกันแล้ว สังคมจะมีความสงบและเป็นสุข ผู้อาวุโสก็ได้อยู่อย่างสงบ ดังปณิธานของขงจื๊อที่มีต่อบ้านเมืองและผู้คนในสังคมว่า “ทำให้ผู้อาวุโสได้อยู่สงบ มิตรสหายไว้นิ่งเชื่อใจกัน ผู้เยาว์หวงโยอาทรกัน” หมายความว่า หากผู้คนในสังคมไม่ได้อารมณ์หรือตระหนักรู้ถึงปัญหาทางสังคม ย่อมไม่มีใครมีจิตสำนึกแน่ แต่เพราะผู้คนที่มีความจิตสำนึก จึงทำให้มนุษย์รู้จักการแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน การที่บุคคลจะ

รู้สึกเช่นนี้ได้จึงขึ้นอยู่กับการมีจิตสำนึกของมนุษย์ ว่ามนุษย์จะเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม หากมนุษย์เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม จะทำให้มนุษย์รู้จักการแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นมากขึ้น แต่หากว่ามนุษย์มีความเห็นแก่ตัว ย่อมไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของส่วนรวม ดังที่ ขงจื๊อกล่าวไว้ว่า “เพียงพูดไม่อาจหวังผลเช่นนั้น” หมายความว่า การไม่รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพียงแต่พูดโดยไม่ปฏิบัติเพื่อร่วมกันทำให้สังคมสงบสุข ก็อาจหวังผลได้ว่าเมื่อใดสังคมจะสงบสุข การมีจิตสำนึกจึงมีความสำคัญที่เป็นเหตุให้มนุษย์รู้จักการแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน

7. จิตสำนึกทำให้มนุษย์มีความเมตตาและรักเพื่อนมนุษย์ กล่าวคือ คำว่า “มนุษยธรรม” ขงจื๊อ หมายถึง มีคุณลักษณะของจิตสำนึกของผู้ปกครองที่ดี ที่จะต้องตระหนักว่าบุคคลใดเป็นคนเห็นแก่ตัว บุคคลใดเป็นคนฉ้อฉล หากว่าปล่อยให้คนฉ้อฉลอยู่เหนือความถูกต้องทางศีลธรรมแล้ว อาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบ้านเมืองก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์ทั้ง 5 ก็ต้องมีมนุษยธรรม เพราะว่า “ผู้มีมนุษยธรรมเท่านั้น สามารถรักมนุษย์สามารถเกลียดมนุษย์” ซึ่งในทัศนะของขงจื๊อนั้น การรักมนุษย์ควรดำเนินควบคู่ไปกับการรู้จักมนุษย์ การรักมนุษย์ที่ถูกต้องหรือการมีมนุษยธรรมที่แท้จริง ต้องหมายรวมถึงการพยายามแก้ไขสถานะความฉ้อฉลในสังคมการเมือง จะเห็นได้ว่า การรู้จักมนุษย์คือการจัดวางผู้เที่ยงธรรมไว้เหนือผู้ฉ้อฉล เพราะเป็นธรรมดาอยู่เองที่พลังทางคุณธรรมของผู้เที่ยงธรรมย่อมโน้มน้าวผู้ฉ้อฉลให้โอนอ่อนผ่อนตาม การไม่รู้จักมนุษย์ (หรือการขาดความรู้ทางปรัชญาแบบขงจื๊อ) คือ การไม่เข้าแก้ไขสถานะที่ฉ้อฉล เพราะหากปล่อยให้ผู้ฉ้อฉลอยู่เหนือผู้เที่ยงธรรม สังคมย่อมสับสนวุ่นวาย ส่วนคำถามที่ว่า ผู้ฉ้อฉลจะมีอิทธิพลต่อผู้เที่ยงธรรมหรือไม่นั้นคงต้องพิจารณาว่า คัมภีร์ขงจื๊อทั้งเล่มคือความพยายามจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างสำนักขงจื๊อ (ผู้เที่ยงธรรม) กับผู้มีอำนาจรัฐที่ไร้ความชอบธรรม ให้พลังที่เที่ยงธรรมขัดเกลาลงผู้ฉ้อฉล และพลังที่เที่ยงธรรมนี้ต้องพยายามเข้าทำงานรัฐด้วยมนุษยธรรม เหม็นจึงเป็นทั้งสถานะทางคุณธรรมของมนุษย์ เมื่อมองจากแง่มุมของแต่ละบุคคล และเป็นทั้งเครือข่ายแห่งชุมชนมนุษย์ที่ถูกต้องในแง่มุมของสังคมการเมืองโดยรวม (สุวรรณ สภาอานันท์, 2548, น.29)

8. จิตสำนึกเป็นกลยุทธ์ของผู้ปกครองในการสร้างสังคมสงบสุข กล่าวคือ ขงจื๊อเป็นผู้ที่เน้นย้ำอยู่เสมอว่า “ผู้ปกครองเป็นผู้ปกครอง ชุนนางเป็นชุนนาง บิดาเป็นบิดา บุตรเป็นบุตร” (สุวรรณ สภาอานันท์, 2555, น.288) เมื่อทุกคนทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์เป็นอย่างดีแล้ว การปฏิสัมพันธ์ต่อกันจะมีแต่ความราบรื่น หมายความว่า หากผู้คนในสังคมได้ปฏิบัติตนอย่างมี

จิตสำนึกต่อหน้าที่ของตนเองแล้ว สังคมก็จะสงบสุข เพราะว่าผู้ปกครองในการสร้างสังคมสงบสุข หมายความว่า เมื่อผู้ปกครองมีความกล้าหาญ มีปัญญา และมีความสามารถในการบริหาร บ้านเมือง สามารถทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุขได้ ขงจื๊อเห็นว่า ในการบริหารบ้านเมืองจึงเป็น กลยุทธ์ของผู้ปกครองในการบริหารและการใช้คน ทั้งนี้ ความกล้าหาญในทัศนะขงจื๊อ หมายถึง ความกล้าหาญในการต่อสู้เพื่อปกป้องบ้านเมืองจากผู้ที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ฉ้อฉล และไม่ รู้จักกาลเทศะ การมีปัญญา หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบ้านเมืองที่จะทำให้ บ้านเมืองมีความสงบสุข ส่วนความสามารถในการบริหารบ้านเมือง หมายถึง การใช้ปัญญาและ ความกล้าหาญในการจัดการกับปัญหาทางสังคมและบริหารจัดการกิจการของรัฐด้วยหลักการ ของมนุษยธรรมนั่นเอง

9. จิตสำนึกเป็นรากฐานของสังคมมนุษยธรรม กล่าวคือ สังคมมนุษยธรรม ขงจื๊อมอง ว่าสังคมประกอบด้วยมนุษย์ที่มีมนุษยธรรมที่สำคัญ คือ การมีมนุษยธรรมของมนุษย์เป็นเกณฑ์ วัดระดับความก้าวหน้าของสังคมมนุษยธรรม เนื่องจากมนุษยธรรมเป็นคุณธรรมสากล และ แหล่งที่มาของคุณธรรมเฉพาะอื่น ๆ ทั้งหมด คำว่า “มนุษยธรรม” ในคัมภีร์หลุนอวี่เป็นคำที่มีความ เกี่ยวข้องกับผู้คนในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในแนวดิ่ง แนวราบ และแนวกระจาย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ผู้ปกครอง จะต้องปฏิบัติตนอย่างมีมนุษยธรรมต่อผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครองจะต้องปฏิบัติตนด้วยความ จริงใจ ไม่ประจบสอพลอ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ที่บิดาจะต้องมีหน้าที่ สั่งสอนอบรมให้บุตรเป็นบุตรที่ดีของครอบครัวและสังคม ส่วนบุตรมีหน้าที่ปฏิบัติตนตามคำสั่ง สอนของบิดาด้วยความเคารพ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับ เพื่อน เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ ที่จะต้องปฏิบัติตนด้วยความเอื้ออาทรและเกื้อกูลซึ่งกันและ กัน ส่วนความสัมพันธ์ในแนวกระจายเป็นการปฏิบัติตนของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นวิญญูชน เพราะวิญญู ชนเป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม การมีจิตสำนึกของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นการกระทำของ มนุษย์ตามหลักการของมนุษยธรรม เพราะมีแต่มนุษย์เท่านั้นที่รู้จัก “รักมนุษย์” (สุวรรณา สถาอาพันธ์, 2555, น.182) และการปฏิบัติตนของผู้ที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์ทั้ง 5 เป็นการ ปฏิบัติตนด้วยความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์เช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า จิตสำนึกเป็นรากฐานของสังคม มนุษยธรรม

10. จิตสำนึกเป็นวิถีแห่งเต๋า กล่าวคือ คำว่า “เต๋า” หมายถึง “วิถีแห่งฟ้า” (Way of Heaven) และวิถีของมนุษย์ (Way of Man) (Yu-Lan, 1944, p.104) เต๋าที่เป็นวิถีแห่งฟ้า เป็น

เต่าที่สะท้อนแนวคิดเรื่องระเบียบจักรวาลที่ทำงานไปตามกฎเกณฑ์แห่งเต่า จักรวาลก็ดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว การดำเนินไปตามกฎเกณฑ์นั้นส่งผลต่อการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งทั้งหลาย และส่งผ่านระเบียบและกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้สู่มนุษย์ มนุษย์จึงดำเนินไปตามกฎเกณฑ์แห่งเต่า ส่วนเต่าที่เป็นวิถีแห่งมนุษย์ เป็นเต่าที่เกิดจากการหยั่งรู้ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์สำนึกรู้ในเต่าที่เป็นวิถีของมนุษย์ มนุษย์จะเข้าใจถึงเต่าที่เป็นวิถีแห่งฟ้า เพราะทั้งเต่าที่เป็นวิถีแห่งมนุษย์และเต่าที่เป็นวิถีแห่งฟ้าเกิดจากหลักการเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ขงจื๊อให้ความสำคัญกับ “เต่าที่เป็นวิถีทางจริยธรรมของมนุษย์” มากกว่า ถึงกับกล่าวไว้ว่า “ยามเช้าได้รับฟังเต่า ยามเย็นหากสันใจก็พอใจแล้ว” เพราะ “หากใต้อำมีเต่า เราก็ไม่คิดจะเปลี่ยนแปลง” สะท้อนถึงความรู้สึกในใจของขงจื๊อว่า หากมนุษย์ในสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีของฟ้า และดำเนินอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของฟ้า มีความยึดมั่นในอุดมคติทางจริยธรรมหรือวิถีของเต่าแล้ว บ้านเมืองคงไม่มีปัญหาสับสนวุ่นวาย แต่เพราะมนุษย์ไม่ปฏิบัติตามวิถีของเต่า จึงทำให้ได้ฟ้า “ไรเต่า” ขงจื๊อสอนให้มนุษย์เชื่อใน “เต่า” ที่เป็นวิถีทางจริยธรรม และปฏิบัติตามวิถีทางจริยธรรมนี้ด้วยความตั้งใจมั่น จริงจัง ดังคำกล่าวว่า “ยึดถือคุณธรรม แต่ไม่กว้างขวาง เชื่อในเต่า แต่ไม่จริงจัง จะถือได้อย่างไรว่ามีอยู่ จะถือได้อย่างไรว่าไม่มี” “ถ้าเชื่อในเต่าจริง จะไม่จริงจังได้อย่างไร” (สุวรรณ สถาอานันท์, 2555, น.205)

เนื่องจากขงจื๊อเชื่อว่า มนุษย์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ แต่มนุษย์สามารถรวมแรงรวมใจกัน ด้วยความรักและความเอาใจใส่ต่อสังคมได้ การปฏิบัติตามด้วยความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในความถูกต้องตามวิถีแห่งมนุษย์ธรรม สามารถทำให้เต่าปรากฏขึ้นในสังคมมนุษย์ได้ “แม้เต่าเล็กน้อย ก็ย่อมมีอะไรให้ดู แต่ถ้าไปไกลเกินไป ก็จะไม่พบอุปสรรค ด้วยเหตุนี้วิญญูชนจึงไม่ปฏิบัติ” คล้ายกับเป็นการเตือนสติว่า วิญญูชนพึงตระหนักถึงสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งเต่าเท่านั้น

กล่าวสรุปได้ว่า ขงจื๊อเห็นว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคมโดยแท้” เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้ที่อยู่ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถอาศัยหลักการทางมนุษยธรรม ที่มีอยู่ในคัมภีร์กวีนิพนธ์ ดนตรี และจารีตประเพณี เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ พัฒนาและขัดเกลาตนเอง เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขได้ การมีจิตสำนึกในทัศนะของขงจื๊อจึงสะท้อนผ่านรูปแบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดทั้งกฎระเบียบของสังคม เพราะมีแต่มนุษย์เท่านั้นที่รู้จักคุณค่าที่ดำรง และสามารถจำแนกแยกแยะระหว่างความดี ความชั่ว ความผิดความถูกได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึก ที่สะท้อนถึงคุณค่า

ภายในของมนุษย์และคุณค่าภายในของสังคมอย่างเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาทางสังคมนั่นเอง

บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ “จิตสำนึกในปรัชญาขงจื้อ” พบว่า ขงจื้อ เห็นว่า ความรู้สึกนึกคิดและความตระหนักรู้ของมนุษย์ตามวิถีแห่งมนุษยธรรม การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกและตระหนักรู้ถึงผลประโยชน์ของสังคม และยึดมั่นในวิถีแห่งมนุษยธรรมในระบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพราะขงจื้อมองเห็นคุณค่าภายในของมนุษย์และเป็นคุณค่าภายในสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือขัดเกลาความชั่วร้ายในตนเอง เป็นเป้าหมายของการลดความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เป็นกระจกสะท้อนแรงปรารถนาภายในของมนุษย์ เป็นเครื่องหมายรับรองศักยภาพของมนุษย์ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์รู้จักแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ทำให้มนุษย์มีความเมตตาและรักเพื่อนมนุษย์และยังเป็นกลยุทธ์ของผู้ปกครองในการสร้างสังคมสงบสุข ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมมนุษยธรรมที่สำคัญซึ่งเป็นวิถีแห่งเต๋า เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมาจากเต๋า วิถีของมนุษย์ก็เป็นวิถีแห่งเต๋าเช่นกัน การมีจิตสำนึกของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของมนุษย์ แต่ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และการมีแบบอย่างในการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกตามกฎหมายจารีตมากกว่าธรรมชาติของมนุษย์ ที่ขงจื้อมองว่าแนวคิดและการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งเต๋าเช่นกัน เนื่องจากเต๋ากำหนดสรรพสิ่งและบทบัญญัติทางศีลธรรมไว้เป็นกฎเกณฑ์การปฏิบัติตนของมนุษย์ การปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของมนุษย์จึงเป็นการดำเนินตามกฎหมายแห่งสวรรค์ ซึ่งเป็นวิถีแห่งเต๋านี้ในอีกรูปลักษณะหนึ่งอันเป็นมรรควิธีของมนุษย์ ซึ่งเป็นวิถีแห่งเต๋าที่ต้องอาศัยมนุษย์เพื่อการดำรงอยู่ของวิถีแห่งเต๋ายิ่งใหญ่ เพราะวิถีแห่งเต๋านี้ทัศนะขงจื้อนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- เดือน คำดี. (2539). **พุทธปรัชญา**. โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- ศากุน ภัคคีคำ. (2549). **บทบาทของอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ สถาอานันท์. (2548). **กระแสรบปรัชญาจีน: ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจและจารีต** (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ สถาอานันท์, (ผู้แปล). (2555). **หลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). โอเพ่นบุ๊กส์.

- Ames, R. T., & Rosemont, H., Jr. (1998). **The analects of Confucius: A philosophical translation.** Ballantine Books.
- Legge, J., (Translator). (1966). **The Confucian analects.** Wei Tung Book Store.
- Waley, A. (1998). **Analects of Confucius.** Random House USA INC International Concepts.
- Yu-Lan, F. (1944). **The spirit of Chinese philosophy.** Kegan Paul.

ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษ: บทร้องลิเก คณะศรราม น้ำเพชร

Social Value from the Invective: The Lyric of Thai Traditional Dramatic
Performance by Sornram Nampet

วิชเชษฐชาย กมลสัจจะ* | Wichetchay Kamonsajja

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ประเทศไทย;
Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

*Corresponding author email: Wichetchay_jimmy@hotmailcom

Abstract

This article aimed to study social values from the invectives by analyzing the documents. Information was collected from the lyrics of Thai traditional dramatic performance (Likay) by Sornram Nampet, produced by Rose Media and Entertainment Co., Ltd. that was uploaded to YouTube and the findings were presented as descriptive analysis. The study found that there were 11 social values including a manner, mate selection, friendship, courage, punishment, right livelihood, gratitude, social class, education, religion, and roles. The values that appeared in the lyrics had been invented based on patterns from past values combining with values in the present.

Keywords: Social Values, Invective, Likay Lyrics

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร โดยใช้วิธีศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ที่ผลิตโดยบริษัท โรส มีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด จากเว็บไซต์ยูทูบ และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า คำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมทางสังคม 11 ลักษณะ คือ 1) ด้านกิริยามารยาท 2) ด้านการเลือกคู่ครอง 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี 4) ด้านความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ 7) ด้านความกตัญญู 8) ด้านชนชั้นทางสังคม 9) ด้านการศึกษา 10) ด้านศาสนา และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ ค่านิยมที่ปรากฏในบทรื่องลิเกเป็นค่านิยมที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้น โดยมีแบบแผนจากค่านิยมในอดีต ซึ่งปรากฏร่วมผสมผสานกับค่านิยมของสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: ค่านิยมทางสังคม, คำบริภาษ, บทรื่องลิเก

บทนำ

“การบริภาษ” เป็นการกล่าวติเตียน ตำว่า หรือการกล่าวโทษ ซึ่งมนุษย์ใช้แสดงออกเมื่อเกิดความไม่พอใจ หรือโกรธแค้นฝ่ายตรงข้าม เป็นการกล่าวระบายความรู้สึกเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นใจด้วยคำพูดในลักษณะต่าง ๆ คำบริภาษในภาษาไทยไม่ได้มีเฉพาะการสื่อสารโต้ตอบกันในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังปรากฏในวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงชาล่อง บทละครนอก และบทรื่องลิเก เป็นต้น

ลิเกถือเป็นวรรณกรรมการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่แสดงเป็นเรื่องราว มีทั้งฉากบทบาทตลก ฉากกึ่งยาวพาราดี และฉากวิวาท ซึ่งจะสื่อสารด้วยการบริภาษ โดยมีตัวละครดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ จะมีการใช้ภาษาในการขับร้องที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เรียกว่า “กลอนราชนิเกลิง” สลับกับการพูดโต้ตอบและการร่ายรำ บทบริภาษของลิเกเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างปมและความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง สร้างความระทึก เร้าอารมณ์ และสร้างความตื่นเต้นให้แก่ผู้ชม จะมีการประพันธ์ด้วยภาษาที่นำมาเรียงร้อยอย่างประณีต ดังที่ เฉิดฉันท ดอกแก้ว (2543, น.1) กล่าวถึงการใช้ภาษาในบทรื่องลิเกไว้ว่า “บทกลอนลิเกมีการเลือกสรรคำที่ไพเราะ ใช้สำนวนโวหารได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีการใช้ภาพพจน์ ทำให้ผู้ชมได้รับรสภาษา และเกิดจินตนาการ” นอกจากบทรื่องลิเกที่เป็นบทบริภาษจะมีการใช้ภาษาที่โดดเด่นแล้ว ภาษาในบทรื่องลิเกยัง

สามารถสะท้อนค่านิยมทางสังคมของไทย โดยมีแบบแผนสืบทอดมาจากค่านิยมทางสังคมไทยในอดีต 11 ลักษณะ เช่น ด้านกิจกรรมารยาท ด้านรูปลักษณ์ ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการศึกษา ด้านศาสนา เป็นต้น

บทรื่องลิเกเป็นภูมิปัญญาที่ผู้แต่งหรือผู้ขับร้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ถ้อยคำภาษาที่มีชั้นเชิงมากกว่าถ้อยคำธรรมดา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ เกิดจินตนาการและเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในบทรื่องได้อย่างลึกซึ้ง ประทับใจ ทั้งยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม ทำให้มองเห็นภาพสะท้อนของสังคมไทยได้อย่างแจ่มชัด (มณี เทพาขมภู, 2557, น.15)

ในปัจจุบันคณะลิเกที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของผู้ชมคณะหนึ่ง คือ ลิเกคณะศรราม น้ำเพชร โดยลิเกคณะนี้เริ่มต้นจากการเป็นลิเกเด็กคณะแรกของประเทศไทย ด้วยบทบาทการแสดงที่น่ารักของเด็ก ๆ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม และได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้ชมของคณะศรราม น้ำเพชรไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มวัยรุ่นอีกด้วย ดังที่ ศรราม เอนกกลาก (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2565) ให้สัมภาษณ์ว่า “ผู้ชมของคณะศรราม น้ำเพชร มีทั้งที่เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ และที่น่าปลื้มใจเห็นจะเป็นวัยรุ่นที่หันมาติดตามชมลิเก แม่ยกของคณะศรราม น้ำเพชร จึงกลายเป็นแฟนคลับไปโดยปริยาย” ลิเกคณะศรราม น้ำเพชร จะมีการปรับรูปแบบการแสดงให้ทันสมัย นอกจากการแสดงสดกลางแจ้งแล้ว ลิเกคณะศรราม น้ำเพชร ยังมีการนำเสนอการแสดงในรูปแบบวีดิทัศน์ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม และยูทูบ เพื่อให้ผู้ชมสามารถติดตามชมได้ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาค่านิยมทางสังคมและการใช้ภาษาจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรราม น้ำเพชร เพื่อให้เห็นค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกของคณะศรราม น้ำเพชร ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรราม น้ำเพชร

ค่านิยม คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าหรือไม่ค่า ดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ (เฉลียว บุรีภักดี, 2517, น.225) การวิเคราะห์ค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเก คณะศรราม น้ำเพชร ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดค่านิยมของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2528, น.270) มาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา เนื่องจากการนิยามและการจัดประเภทมีความครอบคลุม สอดคล้องกับค่านิยมที่ปรากฏในข้อมูล จากการศึกษาบทรื่องลิเกของ

คณะศรธรรม น้ำเพชร พบว่า ปรากฏค่านิยมทางสังคมอุดมคติที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นโดยมีแบบแผน สืบทอดมาจากค่านิยมทางสังคมของไทยในอดีต 11 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ด้านกิจกรรมารยาท 2) ด้านการเลือกคู่ครอง 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี 4) ด้านความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ 7) ด้านความกตัญญู 8) ด้านชนชั้นทางสังคม 9) ด้านการศึกษา 10) ด้านศาสนา และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมารยาท

กิจกรรมารยาทเป็นค่านิยมประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมไทยมาตั้งแต่ในอดีต เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่คนให้ความสำคัญในการปลูกฝังเยาวชน คำบริภาษ ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านกิจกรรมารยาท แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพูดและด้านกริยาท่าทาง ดังนี้

1.1 ด้านการพูด จากการศึกษาบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการพูด จากเรื่อง *แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค* ดังตัวอย่าง

โธแก้วหน้าม้าอีปากกล้า รูปชั่วตัวชั่วทั้งคักดีศรี
 ทรลักษณ์พิกลทั้งอินทรีย์ ข่างอปรีย์ไม่มีที่จำเรียวใจ
 (บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นบทรื่องลิเกจากเรื่อง “แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค” ผู้ถูกบริภาษ คือ นางแก้ว ผู้เป็นสามัญชน ที่ถูกพระปิ่นทองบริภาษ เนื่องจากนางแก้วสามารถเก็บว่าวของพระปิ่นทองได้ จึงต้องร้องขอให้พระปิ่นทองรับตนเป็นชายา แต่พระปิ่นทองปฏิเสธด้วยความไม่พอใจ อีกทั้งยังบริภาษนางแก้ว ดังความว่า “โธแก้วหน้าม้าอีปากกล้า” จะเห็นว่าบทรื่องข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมด้านการพูด ซึ่งสังคมไทยมักจะให้ความสำคัญเรื่องการพูดเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสถานภาพของผู้พูด หากมีสถานภาพที่ต่ำกว่า สังคมก็จะคาดหวังให้บุคคลนั้นสำรวม วาจา จะต้องไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจะเป็นการสะท้อนค่านิยมทางชนชั้นอีกนัยหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมทางสังคมด้านการพูด ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร เรื่อง *หนามยอกอก* ดังตัวอย่าง

อีแม่ค้าปากตลาดทำปากบอน เดี่ยวแม่ตบสั่งสอนให้เคร้า
อย่ามาทำกร่างพูดเก่ง แถวนี้นักเลงคือเรา คือเรา
 (บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ญ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ประไพ ตัวละครร้ายในเรื่อง ที่ถูกบัวศรีบริภาษ เนื่องจากประไพมาก่อวิวาทกับทิพวรรณ ซึ่งทิพวรรณเป็นเพื่อนของบัวศรี ด้วยความโกรธแค้น แทนเพื่อนที่เป็นคนไม่กล้าต่อปากต่อคำกับใคร บัวศรีจึงปกป้องเพื่อนด้วยการบริภาษกลับไป ดังคำว่า “อีแม่ค้าปากตลาดทำปากบอน” “อย่ามาทำกร่างพุดเก้ง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมเกี่ยวกับการพูด โดยเฉพาะการเจรจาควรจะมีการพูดที่ดีและ เป็นไปด้วยหลักเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ แต่ถ้าหากผู้ที่เริ่มเจรจามีการใช้ถ้อยคำที่ไม่ดี คนในสังคม ก็จะมีทัศนคติด้านลบต่อบุคคลนั้น ๆ ว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีมารยาท ไม่สำรวมวาจา ทำให้ผู้ฟังหรือ คู่สนทนาเกิดความไม่พอใจ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการบริภาษโต้ตอบกัน

1.2 ด้านกิริยาท่าทาง จากการศึกษาบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทาง สังคมด้านกิริยาท่าทาง จากเรื่อง แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค ดังตัวอย่าง

จงหองฟองชนเสียจริงยิ่งนัก
สกุลรุนชาติเกิดมาคงไม่มี

เยี่ยงยักกิริยาชักหน้าหนี
เห็นทีคงต้องหลบจบกัน

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ นางแก้ว ที่ถูกพระปิ่นทองบริภาษ ดังคำบริภาษ ที่ว่า “จงหองฟองชน เยี่ยงยักกิริยาชักหน้าหนี สกุลรุนชาติเกิดมาคงไม่มี” คำบริภาษสะท้อนให้ เห็นค่านิยมของสังคมไทยว่า คนในสังคมยอมรับผู้ที่มีการมารยาทเรียบร้อย มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน อีกทั้งกิริยามารยาทที่เรียบร้อยยังบ่งบอกไปถึงการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว การบริภาษในตัวอย่างข้างต้นเป็นสิ่งที่บุคคล หรือสังคมไม่ยอมรับ จึงทำให้เห็นสิ่งตรงข้าม ซึ่งเป็น ค่านิยมที่คนในสังคมไทยยอมรับและมีความคาดหวังต่อผู้อื่นได้อย่างชัดเจน

2. ด้านการเลือกคู่ครอง

ในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมด้านการเลือกคู่ครอง โดยเฉพาะ การให้ความสำคัญกับเรื่องผิวเดียวเมียวเดียว จะเห็นได้จากเรื่อง เกียรติศักดิ์ทหารเสือ ดังตัวอย่าง

มิใช่จะง้อของอน
ไม่หน่ายเกลียดชังขอปิดฉาก
เรานี้หรือคือรักแรก
องค์จอมกษัตริย์ทำไมซื้อ
ไฉมือที่สามยามช่วย

แม่ดอกรักซ้อนขอชะงัก
เราขอเก็บซากรักชั่ว
ต้องถูกเขาแทรกเขาซื้อ
ต้องกลายเป็นมือที่สาม
ต้องคอยล้างถ้วยล้างชาม

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ก)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ อาทิตยา ที่ถูกสุรินโยผู้เป็นอดีตคนรักบริภาษ ซึ่งทั้งคู่เคยเป็นอดีตคนรักกันมาก่อน แต่หญิงสาวเปลี่ยนใจไปรักกับพระเจ้ามินทรา เมื่อทั้งคู่พบหน้ากัน สุรินโยจึงบริภาษด้วยความคับแค้นใจที่ถูกคนรักนอกใจ แต่ส่วนลึกภายในใจก็ยังรักอาทิตยาอยู่ ดังคำบริภาษที่ว่า “แม่ดอกกรักซ้อน ต้องกลายเป็นมือที่สาม ไหมมือที่สามยามชวย ต้องคอยล้างถ้วยล้างชาม” เป็นการกระทบกระเทียบเปรียบเปรยตัดพ้อความรักของตน คำบริภาษเช่นนี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคมไทยว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องผัวเดียวเมียเดียว โดยเฉพาะหญิงสาวจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่นอกใจไปรักชายอื่น จึงเกิดการบริภาษในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมการเลือกคู่ครอง โดยให้ความสำคัญกับเรื่องรูปลักษณ์ของคู่ครอง เห็นได้จากบทร่ำไห้เรื่อง *แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค* ดังตัวอย่าง

ในลักษณะนั้นว่าแก้วหน้าม้า *รูปชั่วตัวชั่วทั้งศักดิ์ศรี*
ทรลักษณ์พิกลทั้งอินทรี *ช่างอัปรีโยไม่มีที่จำเรียวใจ*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษ คือ นางแก้ว ที่ถูกพระปิ่นทองบริภาษ เนื่องจากนางแก้วสามารถเก็บวาวของพระปิ่นทองได้ จึงต้องรองขอให้พระปิ่นทองรับตนเป็นชายา แต่พระปิ่นทองปฏิเสธด้วยเห็นว่านางเป็นชาวบ้าน อีกทั้งยังมีหน้าตาอัปลักษณ์ ไม่คู่ควรกับตน จึงเกิดความไม่พอใจและบริภาษนางแก้ว การบริภาษดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจะเลือกคู่ครองโดยเฉพาะการพบกันครั้งแรกมักจะต้องดูที่รูปลักษณ์ภายนอกก่อนเสมอ ซึ่งจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีความสง่างาม นามอง อีกทั้งจะเห็นว่า สังคมมักจะให้ค่าผู้ที่มียุโรปลักษณ์ที่ดีมากกว่าผู้ที่มียุโรปลักษณ์ไม่ดี

3. ด้านการเป็นมิตรที่ดี

จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำไห้เก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการเป็นมิตรที่ดี เห็นได้จากเรื่อง *รักต้องห้าม* ดังตัวอย่าง

โถไธ้มังคะยอ *มึงเคยกอดคอเป็นเพื่อน*
หัวใจมึงเปราะละเลือน *ลืมนึกว่าเพื่อนแน่นแฉ่ว*
มึงคือไอ้เพื่อนทรยศ *มาคิดคดต่อกัน*
ดูหรือมาแย่งคู่หมั้น *เขาคือคู่ขวัญนางแก้ว*

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ มังคะยอ ที่ถูกมินทราผู้เป็นเพื่อนบริภาษ มังคะยอ ไปรักหญิงคนเดียวกับมินทรา ดังคำบริภาษที่ว่า “โง่ไอ้มังคะยอ หัวใจมึงเปราะเปราะเลอะเลือน มึงคือไอ้เพื่อนทรยศ มาคิดคดต่อกัน” จากคำบริภาษดังกล่าวทำให้เห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับการกระทำตัวในการเป็นมิตรที่ดี ต้องมีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจต่อกัน และที่สำคัญจะต้องไม่รัก หรือแย่งชิงคนรักของเพื่อนเด็ดขาด

4. ด้านความกล้าหาญ

จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านความกล้าหาญ จะเห็นได้จากเรื่อง *ศิกรักศิกรบ* ดังตัวอย่าง

จึงบอกว่าเอ็งอย่าอวดรู้ ประมาทกูดูถูกลูกผู้ชาย
ข้านี้ไม่เคยคิดกลัวใคร ท้าพิ์ไหนข้านี้ไม่เกรงกลัว

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ณ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ราชิต ที่ถูกเรื่องพลบริภาษ ซึ่งทั้งคู่กำลังจะสู้รบกัน จึงมีการบริภาษดังความว่า “เอ็งอย่าอวดรู้” สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านความกล้าหาญ ความไม่เกรงกลัวใครของเรื่องพล ในฐานะที่เป็นชายชาตินักรบ ซึ่งสังคมไทยมักจะมีอคติหวาดต่อเพศชายว่าจะต้องกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด

5. ด้านการลงโทษ

ค่านิยมด้านการลงโทษ เปลี่ยนแปลงไปตามผู้มีอำนาจ ระบอบการปกครอง และกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะร่วมและความแตกต่างกันไปแต่ละยุคสมัย จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการลงโทษที่มีแบบแผนจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เห็นได้จากเรื่อง *ขุนพลเพ็ชรรัก* ดังตัวอย่าง

ว่าพลางทางเรียกเสนา ใครอยู่บ้างรีบเข้ามาเฝ้า
เอาตัวอิมณฑาอีกาลิ ประหารชีวิตให้บรรลีย์

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ค)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ พระนางมณฑาเทวีผู้เป็นมเหสี ที่ถูกพระเจ้าอลองกตบริภาษ ด้วยเหตุที่พระนางมณฑาถูกใส่ร้ายป้ายสีจากคนรอบข้างว่านางแอบคบชู้ผู้ชาย ทำให้พระเจ้าอลองกตริ้วอย่างมาก ถึงขั้นสั่งประหารพระนางมณฑาเทวี ดังความว่า “เอาตัวอิมณฑาอีกาลิ ไปประหารชีวิตให้บรรลีย์” สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการลงโทษ อันสืบเนื่องมาจากความ

บันดาลโทสะ ซึ่งค่านิยมดังกล่าวเป็นค่านิยมที่ปรากฏชัดในอดีต โดยพระมหากษัตริย์มีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจชี้เป็นชี้ตายแต่ละบุคคลได้ ลิเกจะมีการแสดงเกี่ยวกับเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ จึงสะท้อนค่านิยมเหล่านี้ออกมาได้อย่างชัดเจน มักจะปรากฏทำนองเดียวกับนิทานพื้นบ้านของไทยอีกหลายเรื่อง

6. ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ

สัมมาอาชีพ หรือสัมมาอาชีพะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น (พระธำนิ เชมธมโม (จำปา), 2550, น.9) ดังนั้น การประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต จึงเรียกว่า มิจฉาชีพ จากการศึกษาคำบริภาษในบทร้องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านการประกอบสัมมาอาชีพ เห็นได้จากเรื่อง *ชิงรักชิงราช* ดังตัวอย่าง

ตอนนี้ประเทศไทยมันถึงไม่เจริญ

มายึดอาชีพเป็นโจร

ไม่ตั้งหลักรักชีวิต

พวกหากินป่าเถื่อน

เรื่องทำดีเจ้าเมินเดินทางหมิ่น

คนโหดโลดโผนทำผิด

เหมือนเจ้าไม่คิดถวิล

มันมีกันเกลื่อนแผ่นดิน

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563จ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ กลุ่มโจร ที่ถูกเทพประทานบริภาษ เนื่องจากกลุ่มโจรเข้ามาปล้นบ้านของเทพประทาน จากการบริภาษข้างต้นสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการประกอบสัมมาชีพ ซึ่งสังคมต้องการให้พลเมืองประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่น ผู้ที่ประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต หรือ เรียกว่า มิจฉาชีพ จึงไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะถูกตีตราว่าทำให้สังคมไม่น่าอยู่ มักจะถูกกีดกัน หรือต้องการที่จะกำจัดให้หมดไปจากสังคม

นอกจากนี้ยังมีค่านิยมทางสังคมด้านการประกอบสัมมาอาชีพในเรื่อง *รักต้องห้าม* ดังตัวอย่าง

ครูเห็นผมเป็นคนอื่น

ฝันอึดอดกดดัน

เพราะครูโกหกหน้าไม่อาย

แค้นจึงยื่นกัณฑ์

จะขอยิงสักเปรี๊ยะ

มึงมีหัวใจลำเอียง

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ข)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษ คือ ครูสุรเดช ที่ถูกมินทราผู้เป็นลูกศิษย์บริภาษ เนื่องจาก มินทราตามมาฆ่ามังคยะยอ ครูสุรเดชเห็นว่าทั้งคู่เคยเป็นเพื่อนรักกัน และเป็นลูกศิษย์ที่ตนสั่งสอนวิชา จึงช่วยมังคยะยอเอาไว้ โดยปิดบังที่ซ่อนตัวของมังคยะยอไม่ให้มินทรารู้ เหตุนี้ทำให้มินทรารู้สึกว่าครูไม่มีความยุติธรรม จึงโกรธและบริภาษครูสุรเดช ดังความว่า “ครูโกหกหน้าไม่อาย มีงมีหัวใจลำเอียง” หากพิจารณาบทร้องจะพบว่า การกระทำของครูสุรเดชเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม หากแต่ด้วยบทบาทการเป็นศิษย์กับครู ยังมีนัยของความยุติธรรมแฝงอยู่ด้วย คำบริภาษจึงสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางสังคมที่มีความคาดหวังต่ออาชีพครูว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ให้ความเสมอภาค ความเท่าเทียมแก่ลูกศิษย์ ไม่พูดปดหรือพูดโกหก หากครูโกหก หรือไม่มีความยุติธรรมแก่ศิษย์ก็จะเป็นที่ตำหนิของคนในสังคม

7. ด้านความกตัญญู

ความกตัญญูทศเวทที่มาจากคำภาษาบาลีคือ “กตัญญูตา” และ “กตเวทิตา” คำแรกหมายถึง รู้คุณบุพการี หรือผู้มีอุปการคุณแก่เรา ส่วนอีกคำหมายถึงการตอบแทนคุณ ในกรณีพ่อแม่กับลูก การเข้าใจว่า พ่อแม่เป็นพรหม บุรพจารย์ และอาหุไนยบุคคล เรียกว่า กตัญญูตา ส่วนการตอบแทนคุณพ่อแม่เรียกว่า กตเวทิตา การปลูกฝังความกตัญญูทศเวทให้แก่ลูกคือ การทำให้ลูกได้เข้าใจว่าพ่อแม่มีคุณและหาทางแทนคุณด้วยการเลี้ยงดูตอบแทน (วิทยา ศักยาภินันท์, 2557, น.141) จากการศึกษาคำบริภาษในบทร้องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมทางสังคมด้านความกตัญญู จะเห็นได้จากเรื่อง แรงริษยา ดังตัวอย่าง

โอรุ่กไบศรีนี้แม่อุตล่ำห์	แม่เอาปลา ร้ามาให้
มาหลงอาหารบ้านใหม่	ซ้ายังมาไล่ส่งแม่
เจ้าไชยงไม่น่ามายก	ให้อีคางคกขึ้นวอ
มานั่งคู่ชู้คอ	คงนึกลิหนอว่าแน่
โอรุ่กไม่นึกบ้างเลย	ว่าแม่นี้เคยฝังปลุก
นี่ลูกมาทำตุ่ถูก	ทำให้แม่ทุ่กข์แท้แท้
เมื่อลูกไม่ชอบต้องหอบสังขาร	ไปอยู่ที่บ้านบางแค

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ซ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ไบศรี ที่ถูกนวลผู้เป็นแม่บริภาษ เนื่องจากแม่นวลเข้ามาเยี่ยมไบศรีที่ได้เป็นพระมเหสีในพระราชวัง โดยไบศรีปฏิเสธว่าไม่รู้จักแม่นวล และกล่าวว่าตนไม่มีแม่ เพราะอายุชาติกำเนิดของตนเอง ด้วยเหตุนี้ทำให้แม่นวลเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ

จึงบริภาษลูกออกไป จากการบริภาษสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านความกตัญญูที่ว่า ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ เมื่อยามที่ลูกได้ดีก็ควรจะตอบแทนพระคุณที่ท่านได้ชุบอุปถัมภ์ หากลูกคนใดไม่สำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ ดูถูกชาติกำเนิด บุคคลนั้นก็จะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้ที่อกตัญญู ค่านิยมลักษณะนี้ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน

8. ด้านชนชั้นทางสังคม

ชนชั้น (Class) ชนชั้นทางสังคมประกอบด้วยจำนวนคนซึ่งมีสถานภาพโดยเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ตามความคิดนี้ใช้กับกลุ่มคนซึ่งถูกแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยจะมีเกณฑ์ที่ใช้วัดการจัดลำดับชนชั้นของสังคม เช่น เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว อาชีพ ความเป็นเจ้าของ ความมั่งคั่ง ความเป็นเจ้าของอำนาจ สถานภาพการศึกษา และการประสบความสำเร็จ เป็นต้น (ผจงจิตต์ อธิคมนันท์, 2543, น.103-104) จากการศึกษาคำบริภาษในบท ร้องลิเก คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านชนชั้นทางสังคม เห็นได้จากเรื่อง 2 คน 2 คม ดังตัวอย่าง

อยู่อยู่กว่ามาเป็นแม่	ทั้งที่เป็นแค่ขอทาน
สกุลแกแค่ห่าน	คิดปิ่นเป็นหงส์เหิน
มีง่่าก่อนทรายก้อนหิน	ที่อยู่ตามดินทางเดิน

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ทิพย์ แม่ผู้มีอาชีพขอทาน ที่ถูกฟ้าคะนอง โอรส กามะลอบริภาษ สืบเนื่องในอดีตเกิดการกบฏทำให้ทิพย์สลับลูกกับพระมเหสี ฟ้าคะนองที่เป็นลูกของทิพย์จึงได้เป็นพระโอรส เวลาหลายปีผ่านไปทิพย์พบฟ้าคะนอง เมื่อเห็นแหวงที่นิ้วจึงจำได้ว่าเป็นลูก ทิพย์จึงเข้าไปโอบกอดและแสดงตนว่าเป็นแม่ที่แท้จริง ฟ้าคะนองไม่ยอมรับจึงโมโหและบริภาษทิพย์ออกมา จากการบริภาษสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านชนชั้น ซึ่งสังคมไทยมีชนชั้นทางสังคมที่หลากหลาย และพลเมืองในแต่ละชนชั้นก็จะไม่ก้าวข้าม หรือมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิด อาจจะมีบ้างเป็นส่วนน้อย หรือเป็นความสัมพันธ์แบบผิวเผิน หากมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิดเกินไปอย่างตัวอย่างในบทร้องลิเก ก็จะทำให้เกิดการไม่ยอมรับ ทำให้เห็นช่องว่างและความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทย

9. ด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นความคาดหวังประการหนึ่งที่ปรากฏในสังคม ซึ่งคนไทยมีความเชื่อว่าการศึกษเป็นตัวชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จของบุคคล การศึกษาจึงมีความสำคัญมากในสังคมไทย จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำถึงเณร คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านการศึกษาเห็นได้จากเรื่อง *น้ำตาทรพี* ดังตัวอย่าง

ไม่คิดอ่านคิดเขียน	ไม่ร่ำเรียนหนังสือ
เอ็งแทบจะเป็นกระบือ	คนเขาลือกันทั่ว
พ่อนี้อายขายชีหน้า	ลูกไร้ปัญญาหาเรือ

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ฉ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ สุรเกียรติ์ ผู้เป็นบุตรชาย ที่ถูกสุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อบริภาษ เนื่องจากสุรเกียรติ์ไม่สนใจที่จะร่ำเรียนหนังสือ ได้แต่เที่ยวเตร่ ทำให้สุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อต่อว่าด้วยความไม่พอใจ การบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็นค่านิยมทางสังคมด้านการศึกษาซึ่งสังคมไทยให้ความสำคัญในด้านการศึกษาคือหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ชาย จะต้องมีความรู้ติดตัว สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ในปัจจุบันทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะต้องได้รับการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาคน และคนก็จะช่วยพัฒนาประเทศ อีกทั้งสังคมมีทัศนคติต่อผู้มีการศึกษาว่าเป็นผู้ที่มีอนาคตดี นายกองน้อยถือเป็นศักดิ์ศรีของครอบครัว

10. ด้านศาสนา

ศาสนาเป็นลัทธิความเชื่อ หลักคำสอน ที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่คนในสังคมไทยยึดถือเป็นศาสนาของชาติ จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำถึงเณร คณะศรธรรม น้ำเพชร พบค่านิยมด้านศาสนาเห็นได้จากเรื่อง *น้ำตาทรพี* ดังตัวอย่าง

เกิดมาเป็นไทยได้ร่มพุทธ	จงอย่าหยุดทำบุญบำรุง
เข้าวัดตักบาตรทำบุญ	กุศลเจือจนเห็นผล
ถ้าเจ้าบ้ายหน้าเมินวัด	ก็คงอายุสัต์ว์เดรัจฉาน
อายุพวกหมาพวกหมู	ที่มันอยู่ข้างศาลา

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ฉ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ สุธะเกียรติ์ ที่ถูกสุรศักดิ์ผู้เป็นพ่อบริภาษ เนื่องจากสุรศักดิ์ชวนสุทธะเกียรติ์ไปทำบุญที่วัด แต่สุทธะเกียรติ์ไม่ชอบที่จะเข้าวัดทำบุญ และกล่าวถ้อยคำที่ดูหมิ่นศาสนา เมื่อสุรศักดิ์ได้ฟังจึงโกรธและบริภาษสุทธะเกียรติ์ การบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านศาสนา ซึ่งประเทศไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นการนับถือศาสนาตามบิดา มารดา การเข้าวัดทำบุญจึงถือว่ามีความสำคัญ จะต้องพึงปฏิบัติบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตาม หรือดูหมิ่นศาสนาอันเป็นหัวใจของชาวพุทธ ก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งยังถูกสังคมประณามอีกด้วย

11. ด้านบทบาทหน้าที่

ในบทรื่องลิเกคณะศราราม น้ำเพชร ปรากฏค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ โดยมุ่งเน้นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง จะเห็นได้จากเรื่อง *แรงริษยา* ดังตัวอย่าง

ใบศรีพี่เรา	ทำไมพี่เอาจแต่นอน
ติดทีวีติดละคร	ไม่เคียดร้อนคิดอ่าน
ทั้งที่เป็นพี่สาวนอนยาวเหยียด	ไม่น่าชี้แจงหลังยาว

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ช)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ใบศรี ที่ถูกกิตติมาผู้เป็นน้องสาวบริภาษ เนื่องจากใบศรีไม่ยอมช่วยกิตติมาทำงานบ้านงานเรือน ทำให้กิตติมารู้สึกว่าใบศรีเอาเปรียบตน จึงเกิดการบริภาษ สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ ซึ่งทุกคนในสังคมล้วนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ หากผู้ใดบกพร่อง หรือไม่รับผิดชอบในหน้าที่ก็จะถูกตำหนิติเตียน อีกทั้งจะเห็นได้ว่าสังคมคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของพี่สาวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เป็นน้อง

นอกจากนี้ยังพบค่านิยมด้านบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งมีสถานภาพเป็นน้องสาวเห็นได้จากเรื่อง *เหนือกว่ารัก* ดังตัวอย่าง

เห็นชาลินีน้องสาว	มานพก็เข้าไปดู
แม่นางฟ้าจอมชี้แจงตัวฟู	กินนอนไม่รู้หน้าที่
แหล่คุณหญิงช่างสบาย	ทำตัววันวายทุกที

(บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย, 2563ญ)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ถูกบริภาษคือ ชาลินี ที่ถูกมานพผู้เป็นพี่ชายบริภาษ เนื่องจากชาลินีไม่ยอมทำงานบ้านงานเรือน มานพจึงเข้าไปต่อว่า จากการบริภาษในตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ทุกคนจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ หรือแบ่งเบาภาระจากครอบครัว โดยเฉพาะผู้หญิงที่เมื่ออยู่บ้านจะต้องทำงานบ้านงานเรือน ซึ่งเป็นค่านิยมในอดีต จะพบบ้างในปัจจุบัน เพราะปัจจุบันผู้หญิงเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากแม่บ้านเป็นผู้นำ โดยออกมาทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่หน้าที่งานบ้านงานเรือนก็ยังคงเป็นความคาดหวังของคนในสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิง

บทสรุป

จากการศึกษาค่านิยมทางสังคมจากคำบริภาษในบทรื่องลิเกคณะศรธรรม น้ำเพชร พบว่าปรากฏค่านิยมทางสังคมในหลายมิติ มี 11 ลักษณะ ได้แก่ ด้านกิริยามารยาท ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการเป็นมิตรที่ดี ด้านความกล้าหาญ ด้านการลงโทษ ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ ด้านความกตัญญู ด้านชนชั้นทางสังคม ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และด้านบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1) ด้านกิริยามารยาท ปรากฏค่านิยมด้านการพูด แสดงให้เห็นสังคมไทยที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพูด โดยเฉพาะสถานภาพของผู้พูดและผู้ฟัง หากผู้พูดมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ฟังจึงควรมีความสำรวม และเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล การพูดยังแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้พูดอีกด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏค่านิยมด้านกิริยาท่าทาง คนในสังคมยอมรับผู้ที่มีการมารยาทเรียบร้อย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อีกทั้งกิริยามารยาทที่เรียบร้อยยังบ่งบอกถึงการอบรมสั่งสอนที่ดีจากครอบครัว 2) ด้านการเลือกคู่ครอง จะเห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องผัวเดียวเมียเดียว โดยเฉพาะหญิงสาวจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี 3) ด้านการเป็นมิตรที่ดี พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับการกระทำตัวในการเป็นมิตรที่ดี ต้องมีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ บริสุทธ์ใจต่อกัน และที่สำคัญจะต้องไม่มียุ่งเกี่ยว หรือมีความสัมพันธ์กับคนรักของเพื่อน 4) ด้านความกล้าหาญ พบว่า สังคมไทยมักจะมีคาดหวังต่อเพศชายว่าจะต้องมีความกล้าหาญ 5) ด้านการลงโทษ สะท้อนให้เห็นค่านิยมด้านการลงโทษ โดยพระมหากษัตริย์มีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจชี้เป็นชี้ตายแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมที่ได้แบบแผนมาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ 6) ด้านการประกอบสัมมาอาชีพ พบว่า สังคมต้องการให้พลเมืองประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่น หากประกอบมิฉะชีพก็จะถูกสังคมประณาม 7) ด้านความกตัญญู พบว่า ลูกจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ควรจะตอบแทนพระคุณที่ท่านได้ชุบ

อุปถัมภ์ 8) ด้านชนชั้นทางสังคม พบว่า สังคมไทยมีชนชั้นทางสังคมที่หลากหลาย และพลเมืองในแต่ละชนชั้นก็จะไม่ก้าวไกล หรือมีความสัมพันธ์กันแบบแนบชิด 9) ด้านการศึกษา พบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญในด้านการศึกษามาก และมีความเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จของคนในสังคม 10) ด้านศาสนา พบว่า ประเทศไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และเป็นการนับถือศาสนาตามบิดา มารดา การเข้าวัดทำบุญจึงถือว่ามีค่าสำคัญ พึงจะต้องปฏิบัติ และ 11) ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่า สังคมคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของพี่สาวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และผู้หญิงจะต้องมีความรับผิดชอบงานบ้านงานเรือน

จะเห็นได้ว่าคำบริภาษในบทร่ำลึง มีการจำลองค่านิยมทางสังคมไทยไว้ในเนื้อเรื่อง เมื่อมีการบริภาษของตัวละครจะทำให้เห็นนัยของค่านิยมที่ปรากฏแฝงออกมาผ่านคำบริภาษ ค่านิยมดังกล่าวคือการยอมรับของคนในสังคม ว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ ผู้ใดที่ปฏิบัติตนผิดไปจากค่านิยมที่คนในสังคมยอมรับก็จะถูกประณาม ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย สอดคล้องกับ รัญชนีย์ ศรีสมาน (2552, น.8) ที่ศึกษาบทบริภาษในบทละครนอก: ภาพสะท้อนค่านิยมไทย พบว่า บทบริภาษในบทละครนอกสะท้อนให้เห็นการยอมรับและการละเมิดค่านิยม รวมทั้งเผยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ค่านิยมหลายประการยังมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับค่านิยมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปลูกฝังให้คนในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรม เช่น ค่านิยมด้านการประกอบสัมมาอาชีวะ ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการเป็นมิตรที่ดี และด้านความกตัญญู อย่างไรก็ตาม ค่านิยมที่ปรากฏในบทร่ำลึงเป็นค่านิยมที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้น โดยมีแบบแผนจากค่านิยมในอดีต อาจปรากฏร่วมผสมผสานกับค่านิยมของปัจจุบันอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากโลกมักจะดำเนินเรื่องแบบจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเดียวกับละครนอก ละครพื้นทาง และลำเรื่องต่อกลอน เป็นต้น

กล่าวได้ว่า คำบริภาษในบทร่ำลึงละครนอก น้ำเพชร นอกจากจะเป็นศิลปะในการเรียงร้อยถ้อยคำ ที่ช่วยสัมผัสใจของผู้ชมให้ตื่นตัวรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินเรื่องแล้ว เนื้อหาของคำบริภาษยังปรากฏค่านิยมในสังคมไทยได้อย่างเด่นชัด จากการศึกษาคำบริภาษในบทร่ำลึงของละครนอก น้ำเพชร ทำให้เห็นว่านอกจากบทละครนอกจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิงแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

เฉลิยว บุรีภักดี. (2517). **วิทยาศาสตร์สังคม**. โรงพิมพ์คุรุสภา.

เชิดฉันท ดอกแก้ว. (2543). **การวิเคราะห์เนื้อหาของลิเกลูกบท** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ก). **เกียรติศักดิ์ทหารเสือ**. YouTube. <https://youtu.be/vGeEyNYd1WI>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ข). **แก้วหน้าม้ายุคไฮเทค**. YouTube. <https://youtu.be/kq5fLXWlzPo>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ค). **ขุนพลเพื่อรัก**. YouTube. <https://youtu.be/d1KGoRAmYxk>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ง). **เงารักเงาร้าย**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3tjxrw>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563จ). **ชิงรักชิงราช**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3thd9v>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ฉ). **น้ำตาทรมาน**. YouTube. <https://youtu.be/vqrWbbD4juU>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ช). **รักต้องห้าม**. YouTube. https://youtu.be/tPXq98d8_OU

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ซ). **แรงริษยา**. YouTube. <https://youtu.be/luhVR3bAgsA>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ด). **ศึกรักศึกรบ**. YouTube. <https://youtu.be/-kdZWByYe5Q>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ณ). **หนามยอกอก**. YouTube. <https://youtu.be/Bs90fq4YYIU>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563บ). **เหนือกว่ารัก**. Dailymotion. <https://www.dailymotion.com/video/x3tjxrw>

บ้านเลขที่ 1: โรส มีเดีย. (2563ป). **2 คน 2 คม**. YouTube. https://youtube.com/playlist?list=PLoB6BZaO6C_BdYXmAM9weTBHGDGBeORpR

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ. (2543). **การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม**. ใน **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น** (น.103-104). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). **ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มณี เทพาขมภู. (2557). ค่านิยมของสังคมไทยจากความเปรียบในบทร้องลิเก. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 6(2), 1-16.
- รัฐชนีย์ ศรีสมาน. (2552). บทปริภาษในบทละครนอก: ภาพสะท้อนค่านิยมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์, 16(2), 8-21.
- วิทยา ศักยาภินันท์. (2557). ความกตัญญูทวดต่อพ่อแม่ในฐานะเครื่องมือปลูกฝังจริยธรรมแก่ลูกตามนัยทางพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 21(2), 141-164.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2528). วิทยากรกับการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยม. โรงพิมพ์คุรุสภา.

บทวิจารณ์หนังสือ

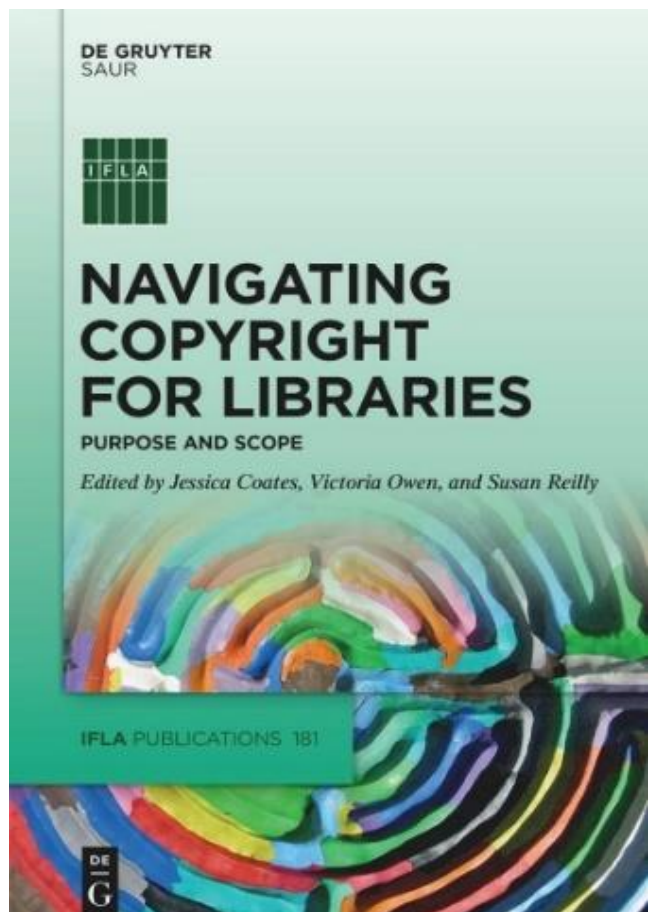
Book Review

Coates, J., Owen, V., & Reilly, S. (Eds.). (2022). **Navigating copyright for library: Purpose and scope**. De Gruyter Saur. <https://doi.org/10.1515/9783110732009>
ISBN 9783110737158

วนิด์ภา รอดอ่อน* | Wanida Rodon

บรรณารักษ์, สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย;
Librarian, Central Library, Ramkhamhaeng University, Thailand.

*Corresponding author email: wanida.r@rumail.ru.ac.th

หนังสือเรื่อง **Navigating copyright for libraries: Purpose and scope** กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์และห้องสมุด การสร้างความเข้าใจในพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์สำหรับบรรณารักษ์และนักวิชาชีพสารสนเทศ การดำเนินงานห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์มีวิธีปฏิบัติอย่างไร การพิจารณาแนวทางในการสนับสนุนความรู้ด้านลิขสิทธิ์ การมีส่วนร่วมในนโยบายด้านลิขสิทธิ์ การสนับสนุนลิขสิทธิ์ในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ ตลอดจนกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม

สำหรับเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จัดแบ่งเป็น 4 ส่วน จำนวน 20 บท ดังรายละเอียดพอสังเขปต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ นำเสนอประวัติความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ แบ่งเนื้อหาเป็น 2 บท ได้แก่ บทที่ 1 กล่าวถึงพื้นฐานเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ประวัติความเป็นมาของลิขสิทธิ์และความท้าทายเกี่ยวกับการพัฒนาลิขสิทธิ์ในยุคดิจิทัล ส่วนบทที่ 2 กล่าวถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์สมัยใหม่ ความก้าวหน้าของลิขสิทธิ์สมัยใหม่ ขอบเขตของลิขสิทธิ์และข้อจำกัดทางด้านลิขสิทธิ์

ส่วนที่ 2 สิทธิของผู้ใช้และสาธารณประโยชน์ นำเสนอความสำคัญของสาธารณประโยชน์ในนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ และบทบาทของห้องสมุดในการสนับสนุนด้านสาธารณประโยชน์ แบ่งเนื้อหาเป็น 6 บท (บทที่ 3 ถึงบทที่ 8) โดยกล่าวถึงนโยบายลิขสิทธิ์ของห้องสมุด การใช้ลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยชอบธรรม (Fair use) กฎหมายลิขสิทธิ์ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล ลิขสิทธิ์ในทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ลิขสิทธิ์และการสงวนรักษาดิจิทัล กฎหมายลิขสิทธิ์ในสหภาพยุโรป สาธารณประโยชน์ในกฎหมายลิขสิทธิ์ ตลอดจนประเด็นสิทธิในการแปลงเป็นดิจิทัลสำหรับคอลเล็กชันของห้องสมุด

ส่วนที่ 3 การพัฒนาระหว่างประเทศ: กรณีพันธกิจสัมพันธ์ห้องสมุด นำเสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์สากล แบ่งเนื้อหาเป็น 6 บท (บทที่ 9 ถึงบทที่ 14) โดยกล่าวถึงแนวทางกฎหมายของลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาดิจิทัล รายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) พันธกิจสัมพันธ์ห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ การบริการห้องสมุดสำหรับคนพิการ ประเด็นลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงความรู้ในข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่าง

การศึกษาด้านลิขสิทธิ์และการดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้ดิจิทัลและสารสนเทศ และกรณีศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปลิขสิทธิ์ในแอฟริกาใต้จากมุมมองของบรรณารักษ์

ส่วนที่ 4 ประเด็นเกิดใหม่ในลิขสิทธิ์ นำเสนอเนื้อหาแบบเจาะลึกสำหรับหัวข้อเด่น (Hot topics) ด้านลิขสิทธิ์ในปัจจุบัน แบ่งเนื้อหาเป็น 6 บท (บทที่ 15 ถึงบทที่ 20) โดยกล่าวถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การยืมคืนทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด ข้อตกลงเกี่ยวกับการได้รับอนุญาต (Licence agreements) สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์และการเข้าถึงแบบเปิดในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ระบบการกรองสารสนเทศและสิทธิของผู้ใช้ การคุ้มครองและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น (User-generated content) เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression) ตลอดจนปัญหาประติษฐ์และการทำเหมืองข้อความและข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของห้องสมุด

จากรายละเอียดของหนังสือเล่มนี้ที่นำเสนอเนื้อหาเชิงลึกเกี่ยวกับลิขสิทธิ์สำหรับห้องสมุด ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวมีความเหมาะสมสำหรับผู้่านกลุ่มต่าง ๆ อาทิ นักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ บรรณารักษ์ นักวิชาชีพสารสนเทศ รวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดที่มีความสนใจพื้นฐานทั่วไปในกฎหมายลิขสิทธิ์ และต้องการติดตามพัฒนาการทางด้านลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพและนักวิชาการด้านกฎหมายในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในเชิงปฏิบัติอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

Coates, J., Owen, V., & Reilly, S. (Eds.). (2022). **Navigating copyright for library: Purpose and scope**. De Gruyter Saur. <https://doi.org/10.1515/9783110732009>

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะของวารสาร

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นวารสารวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี ภาษา วรรณกรรม คติชนวิทยา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ภูมิศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อแนะนำทั่วไป

1. เรื่องที่รับพิมพ์ในวารสารต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน
2. เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป
3. ต้นฉบับต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์

ประเภทของผลงานที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research articles)
2. บทความวิชาการ (Academic articles)
3. บทความปริทรรศน์ (Review articles)
4. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book review)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด B5 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขหน้ากำกับหน้าทุกหน้า โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาวดำที่ชัดเจน นอกจากจำเป็นจึงควรใช้ภาพสี และถ้ามีภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อหารวมภาพและตารางไม่ควรเกิน 25 หน้า

2. การตั้งค่าน้ำกระดาษ

- ระยะขอบบน (Top margin) ขนาด 0.88” หรือ 2.25 เซนติเมตร
- ระยะขอบล่าง (Bottom margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร
- ระยะขอบซ้าย (Left margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร
- ระยะขอบขวา (Right margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนจัดส่งต้นฉบับทางระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal/about/submissions> โดยแนบไฟล์ข้อมูลที่เป็นบทความฉบับเต็มในรูปแบบ WORD และ PDF อย่างละ 1 ไฟล์

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความที่ผู้เขียนจัดส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 20 ตัวหนา และชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา ดังตัวอย่าง

ชื่อเรื่องภาษาไทย

English title

2. **ชื่อผู้เขียน (Authors)** ต้องระบุครบทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา และให้จัดอยู่ชิดขวาหน้ากระดาษ หน่วยงาน และที่อยู่ ที่สังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ E-mail สำหรับผู้เขียนที่เป็น Corresponding ให้ใส่เครื่องหมายดอกจัน ที่ท้ายชื่อภาษาไทย

ชื่อ – นามสกุล* | Name Surname

ชื่อคณะ หน่วยงาน, ประเทศ;

Faculty University, Country.

*Corresponding author email:

3. **บทคัดย่อ และ Abstract** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 200 คำ และให้ใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ

4. **คำสำคัญ (Keywords)** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่เกิน 3 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และ Abstract ให้ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ อักษรตัวแรกของทุกคำ ให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่

5. **เนื้อเรื่อง (Main body)** ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ดังนี้

- หัวข้อใหญ่ ใช้ตัวอักษรขนาด 18 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- หัวข้อย่อย ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- เนื้อความ ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้วของ

บรรทัดถัดไป ซึ่งบทความวิจัย บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์มีส่วนเนื้อเรื่องดังนี้

5.1 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง

5.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

6. การอ้างอิง (Citation) การอ้างอิงเอกสารให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ (In-text citations) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏก่อนข้อความ และการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏหลังข้อความ ดังนี้

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏก่อนข้อความ

ผู้แต่งเป็นคนไทย ใช้ชื่อและชื่อสกุล สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ใช้เฉพาะชื่อสกุล ตามด้วยปีพิมพ์ และ/หรือใส่เลขหน้าหลัง น. สำหรับเอกสารภาษาไทย และใส่เลขหน้าหลัง p. กรณีมีหน้าเดียว หรือ pp. กรณีมีหลายหน้า สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ ไว้ในวงเล็บ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น ดังนี้

รูปแบบ

ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์) หรือ ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ชื่อสกุล (ปีพิมพ์) หรือ ชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ตัวอย่าง

ประพันธ์ วรรณบวร (2543) ... หรือ ประพันธ์ วรรณบวร (2543, น.42-58) ...

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565) ... หรือ เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565, น.77) ...

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565) ... หรือ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565, น.72-73) ...

Yamane (1967) ... หรือ Yamane (1967, pp.886-887) ...

Sanchez and Ruiz (2008) ... หรือ Sanchez and Ruiz (2008, pp.121-122) ...

Athanasίου et al. (2008) ... หรือ Athanasίου et al. (2008, p.12) ...

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏท้ายข้อความ

รูปแบบ

... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)
... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

ตัวอย่าง

... (ประพันธ์ วรรณบวร, 2543) หรือ ... (ประพันธ์ วรรณบวร, 2543, น.42-58)
... (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) หรือ ... (เอกพล วิงวอน และวีระพล
น้อยคล้าย, 2565, น.77)
... (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) หรือ ... (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565, น.72-73)
... (Yamane, 1967) หรือ ... (Yamane, 1967, pp.886-887)
... (Sanchez & Ruiz, 2008) หรือ ... (Sanchez & Ruiz, 2008, pp.121-122)
... (Athanasiou et al., 2008) หรือ ... (Athanasiou et al., 2008, p.12)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (Reference list) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสารใน
รูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏท้ายบทความ ดังนี้

(1) หนังสือ

รูปแบบ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2556). คู่มือตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วย Happy workplace
index (พิมพ์ครั้งที่ 3). สONGXACRIEON.
Likert, R. (1961). New patterns of management. McGraw-Hill.

(2) บทความหรือบทในหนังสือ

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.),
ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ประภัสสร ชูวิเชียร. (2559). การเกิดขึ้นของ “เสาห่าน” ในเจดีย์ทรงระฆังของอยุธยา. ใน เชษฐ
ติงสัญชลี และคณะ (บรรณาธิการ), **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย: การสังเขปประเด็นใหม่
จากงานวิจัย** (น.19-22). ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

Sills, R. H., & Deters, A. (2003). Normocytic anemia. In Z. Hochberg (Ed.), **Practical
algorithms in pediatric hematology and oncology** (pp.8-9). Karger.

(3) บทความวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย. (2565). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว:
กรณีศึกษาชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
**วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรี-
อยุธยา**, 10(2), 69-92.

Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A., & Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern
form of bullying: Let's talk about this health and social problem. **Italian
Journal of Pediatrics**, 44(14), 1-3.

(4) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ [ระดับของวิทยานิพนธ์].
มหาวิทยาลัย.

หลังชื่อวิทยานิพนธ์ให้ใส่วงเล็บเหลี่ยม [] ระบุระดับของวิทยานิพนธ์ในวงเล็บเหลี่ยม โดยใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต Master's thesis และ Doctoral dissertation

ตัวอย่าง

กัญญาณิย์ กาพักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน บ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิสิฐฐ์ คิดคำส่วน. (2557). วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวใน
วัฒนธรรมสมัยใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Ramirez, E. (2023). Investigating preclassic occupation in the site core of
Xunantunich [Master's thesis]. Northern Arizona University.

Jentzsch, T. H. (2023). Creating an inclusive community of practice with
micro-credentials [Doctoral dissertation]. University of Delaware.

(5) เอกสารการประชุมสัมมนา

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.),
ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี และวิมล งามยิ่งยวด. (2564). ความสุขในการทำงานของบุคลากรด้านสุขภาพในโรงพยาบาลภาครัฐ 4 จังหวัดภาคใต้. ใน **การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12** (น.1522-1530). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Jensantikul, N. (2021). Concept and elements of a network model for effective management. In **Proceedings of 16th International Conference on Humanities and Social Sciences 2021** (pp.285-294). Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

(6) บทความในหนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (วันที่ เดือน ปีพิมพ์ หรือปีพิมพ์, เดือน วันที่). ชื่อบทความ. **ชื่อหนังสือพิมพ์**, เลขหน้า.

ตัวอย่าง

สมลักษณ์ จัดกระบวนพล. (15 กันยายน 2558). ระบอบประชาธิปไตยกับกฎหมายการชุมนุมสาธารณะ. **มติชน**, 21.

Vallibhotama, S. (2015, September 15). Promenade risks river's cultural history. **Bangkok Post**, 11.

(7) การอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล

กรณีที่ผู้เขียนต้องการอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล เช่น การสัมภาษณ์บุคคล จดหมายหรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ให้อ้างอิงเฉพาะในเนื้อหาเท่านั้น โดยระบุชื่อของผู้สื่อสารที่ให้ข้อมูลตามด้วยคำว่า การสื่อสารส่วนบุคคล และวันเดือนปีที่สื่อสาร แต่ไม่ต้องเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

รูปแบบ

... (ชื่อของผู้สื่อสารที่ให้ข้อมูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, วันเดือนปีที่สื่อสาร)

ตัวอย่าง

... (สำราญ เกิดผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2558)

(8) บทความหรือเอกสารจากอินเทอร์เน็ต

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อเว็บไซต์. ยูอาร์แอล.

ตัวอย่าง

จิราภรณ์ คุณากัน. (2565). ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม-คู่ชีวิต: ต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้างก่อน
บังคับใช้เป็นกฎหมาย. ปีพีซี. <https://www.bbc.com/thai/thailand>

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2563-2565. <https://shorturl.asia/xEJgY>

Burton, J. (2010). WHO healthy workplace framework and model: Background
and supporting literature and practice. Thailand Environment Institute
Foundation. https://tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=94

หมายเหตุ

* การใช้คำย่อ สัญลักษณ์ คำย่อในบทความต้องมีคำเต็มเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกใน
บทความ หลังจากนั้นสามารถใช้คำย่อเหล่านั้นได้ตามปกติ หลีกเลี่ยงการใช้คำย่อที่ชื่อเรื่องและใน
บทคัดย่อ ไม่แนะนำให้ใช้คำย่อเกิน 4 ครั้ง ใน 1 บทความ สำหรับสัญลักษณ์ที่ใช้ในบทความ
จะต้องมีการใช้คำจำกัดความหรือคำอธิบายเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นไม่
จำเป็นต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

** รูปภาพ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ คำบรรยายรูปภาพให้พิมพ์ไว้ใต้รูปภาพตัวอักษร
ขนาด 14 ตัวปกติ

*** ตาราง จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของหัวข้อตารางและ
ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวปกติ

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ
และไม่ได้เป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการหรือของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา